

TYÖNTEKIJÄ VAI PERHEENJÄSEN?
TUTKIMUS AU PAIREISTA SUOMESSA

Hanna Terho
Sosiaalianthropologian pro gradu -tutkielma
Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö
Tampereen yliopisto
Huhtikuu 2015

TAMPEREEN YLIOPISTO

Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö

TERHO, HANNA: Työntekijä vai perheenjäsen? Tutkimus au paireista Suomessa.

Pro gradu -tutkielma, 82 s., 1 liites.

Sosiaaliantropologia

Huhtikuu 2015

Tämä pro gradu -tutkielma käsittelee ulkomaalaisten au pairien roolia suomalaisissa perheissä. Tutkimuksen pääasiallinen aineisto muodostuu Suomessa työskennelleiden au pairien haastatteluista. Lisäksi aineistona on au pareja välittävien toimistojen ja ulkomaalaisen lastenhoitajien haastatteluja sekä asiakirja-, internet- ja media-aineistoja. Käsittelemme ulkomaalaisten lastenhoitajien asemaa vain suhteessa au pariuteen, enkä nosta sitä esiin erillisenä ilmiönä. Haastateltavat ovat lähtöisin Euroopasta, Pohjois-Amerikasta ja Aasiasta. Haastattelut on tehty kesän ja syksyn 2014 aikana eri puolilla Suomea. Kaikki haastateltavat olivat naispuolisia. Tutkimuksen pääkysymys on, millaisena au parit näkevät roolinsa suomalaisissa perheissä? Vaikka tutkimuskysymykseen sisältyy perhe käsitteenä, en kuitenkaan tässä tutkimuksessa käsittele perheen näkökulmaa, vaan tarkastelen ilmiötä ainoastaan au pairien näkökulmasta.

Keskeiset teoreettiset viitekehykset työssä ovat transnationalismi ja hoivan globalisaatio. Sosiaaliantropologian alaan kuuluva tutkimus linkittyy myös sukupuolen ja hoivatyön monitieteiseen tutkimukseen. Keskeinen vertailussa oleva teoreettinen keskustelu muodostuu Suomessa ja muissa maissa tehdyistä aiemmista tutkimuksista, jotka käsittelevät au pareja. Julkisessa ja tieteellisessä keskustelussa au pair -järjestelmää on kritisoitu matalasta palkkauksesta ja au pairien heikosta oikeudellisesta asemasta. Alun perin au pair -järjestelmä kehitettiin toisen maailmansodan jälkeen eurooppalaisten tyttöjen kulttuurivaihdon muodoksi helpottamaan kansainvälistymistä. Järjestelmää määrittelevä sopimus 'European Agreement on Au Pair Placement' vuodelta 1969 toimii peruseriaatteellisena sopimuksena ohjelman taustalla. Virallisissa yhteyksissä au pair -ohjelma on tarkoitettu kieli- ja kulttuurivaihdoksi, jossa majoitusta, taskurahaa ja kielikurssia vastaan tehdään perheessä kevyitä kotitöitä ja hoidetaan perheen lapsia. Paikallinen lainsäädäntö määrittelee viime kädessä työnkuvaa ja työehtoja.

Tässä tutkimuksessa selvisi, että osa au paireista koki roolinsa olevan verrattavissa perheenjäsenen rooliin, osa mielsi itsensä enemmän perheen ystäväksi ja toiset taas puhuivat puhtaasta työsuhteesta. Tämä osoittaa, että au pairien rooli perheissä on monella tapaa epämääräinen. Au pairien kertomana paljastui, että epäkohdat johtuvat usein sovitusta poikkeamisesta ja työtehtävien, työmäärän, asumisjärjestelyjen ja palkkauksen monitulkintaisuudesta tai eri tavoilla ongelmallisista suhteista isäntäperheeseen. Erityisinä epäkohtina nostettiin esiin sopimuksen heikkous, asumisolosuhteiden laatu, taskurahan suuruus ja vaikeus saada apua ongelmatilanteissa. Au pareille ohjelma mahdollistaa helpon liikkumisen maiden välillä ja mahdollisuuden käyttää aikaa suomen tai ruotsin kielen opiskeluun. Kaikille au pareille perheet eivät olleet kuitenkaan mahdollistaneet kielikurssia, mikä herättää epäilyksen ohjelman vastavuoroisuudesta ja sen kulttuurivaihdollisen puolen unohtumisesta. Lisäksi kävi ilmi, että au pairien ja tuntipalkalla työskentelevien lastenhoitajien väliset erot näkyvät lähinnä palkkauksessa eivätkä esimerkiksi työtehtävissä. Ulkomaalaisten lastenhoitajien asema ja muut mahdollisuudet järjestää lastenhoito tulisikin huomioida pohdittaessa au pairien asemaa Suomessa. Globalisaation myötä ylijäräinen au pair -järjestelmä ja sen puitteissa toimivat kansalliset au pair -ohjelmat ovat saaneet uusia piirteitä, jotka tulisi huomioida järjestelmän merkitystä ja toimivuutta pohdittaessa.

Avainsanat: au parit, lastenhoitajat, globaali hoivatyö, transnationalismi

Sisällys

1 JOHDANTO	1
1.1 Tutkimuksen tausta ja tehtävä	1
1.2 Au pairit Suomessa ja maailmalla	2
1.3 Tutkimusasetelma ja -kysymys	4
1.3 Tutkielman rakenne	4
2 TEOREETTINEN TAUSTA	5
2.1 Transnationalismi ja liikkuvan maailman tutkimus	5
2.2 Globaali hoivatyö ja hyvinvointivaltio	7
2.3 Au pairit tutkimuksen kohteena	11
3 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	16
3.1 Haastattelu tiedonkeruun menetelmänä	16
3.2 Tutkimuksen kenttä ja aineistot	18
3.3 Aineiston analyysimenetelmät	22
3.4 Eettiset kysymykset ja tulosten luotettavuus	24
4 AU PAIRIT LIIKKUVASSA MAAILMASSA	26
4.1 Kansainväliset välitystoimistot	26
4.2 Isäntäperheiden motiivit au pariin näkökulmasta	29
4.3 Au pairit muuttoliikkeessä	31
4.4 Yhteenveto	36
5 AU PAIRIN MONITULKINTAINEN ROOLI	38
5.1 Työntekijän rooli	38
5.2 Perheenjäsenen rooli	42
5.3 Työaika ja työn organisointi	45
5.4 Matala palkkaus ja lastenhoitajien parempi asema	48
5.5 Sukupuoliroolit ja hoivan jakautuminen	52
5.6 Yhteenveto	54
6 RAJANVETOJA PERHEESSÄ	57
6.1 Perheessä asumisen problematiikka	58
6.2 Odotusten ristipaineessa	62
6.3 Ongelmatilanteet ja yksinäisyys	64
6.4 Yhteenveto	68
7 JOHTOPÄÄTÖKSET	71
LÄHTEET	77
LIITTEET	83

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen tausta ja tehtävä

Tarkastelen tässä pro gradu -tutkielmassa, *millaisena au pairit näkevät roolinsa suomalaisissa perheissä?* Au pariien asema on herättänyt keskustelua eri puolilla maailmaa ja vaihtelevilla periaatteilla toimivien au pair -ohjelmien monitulkintaisuus on herättänyt keskustelua järjestelmän toimivuudesta ja oikeudenmukaisuudesta (Cox 2015b). Iso-Britanniassa *The Guardian* (18.10.2014) ja Suomessa *Taloussanomien* (18.10.2014) toivat esiin au pair -järjestelmän epäkohtia, kuten matalan palkkauksen ja globalisaation synnyttämät eriarvoistavat rakenteet. Au pair -järjestelmän pohjana toimii ajatus kieli- ja kulttuurivaihdosta, jossa ulkomaalaiselle nuorelle tarjotaan majoitus ja mahdollisuus asua ulkomailla kevyitä kotitöitä, majoitusta ja usein kielikurssia vastaan (Búriková & Miller 2010; Council of Europe 1969). Tutkimuskirjallisuus nostaa rinnakkaisena ammattiryhmänä esiin usein ulkomaalaiset lastenhoitajat (esim. Busch 2015, 60; MacDonald 2010). Myös tässä työssä ulkomaalaisten lastenhoitajien asema nousee esiin, mutta ainoastaan suhteessa au pariuteen, eikä näin ollen käsittele sitä erillisenä ilmiönä.

Suomessa subjektiivinen päivähoito-oikeus mahdollistaa alle kouluikäisten lasten hoidon julkisessa tai yksityisessä päivähoitopaikassa. Kun lapsilla on oikeus päivähoitoon, kodissa työskentelevän lastenhoitajan palkkaaminen on harvinaista. Tästä huolimatta myös suomalaisissa perheissä työskentelee au pairia. (Zechner 2010, 181.) Au pairius onkin kasvava ilmiö Pohjoismaissa ja ilmiö kietoutuu osaksi naisten laaja-alaista työmarkkinoille sijoittumista (Isaksen 2010b; myös Cox 2015b, 11; Cox 2015c, 85–86). Esimerkiksi Tanskassa au pair -ohjelma on poliitikkojen ehdottama keino mahdollistaa naisten urakehitystä ja helpottaa osallistumista työmarkkinoille. Näin ollen siirtolaisnaisten oletetaan ottavan hoitaakseen ne tehtävät, joita tanskalaisnaiset eivät pysty kotitalouksissa tekemään kodin ulkopuolella tapahtuvan työnteon vuoksi. (Isaksen 2010b, 10–11.) Monilla perheillä ja ennen muuta naisilla Pohjoismaissa ja myös muualla Euroopassa on edelleen vaikeuksia yhdistää perhettä ja työnteon. Tähän vaikuttaa muun muassa lastenhoidon joustamattomat aukioloajat ja edelleen myös kotitöiden epätasainen jakautuminen pariskunnan osapuolten kesken. Au pair -ohjelma mahdollistaa kodin- ja lastenhoidon ulkoistamisen edullisesti ulkomaalaista "työvoimaa" käyttäen. Alun perin ohjelma luotiin kulttuurivaihtoa varten, mutta nykyään se mahdollistaa lähinnä edullisen kotiapulaisen palkkaamisen helppoa, halpaa ja laillista maahanmuuttoväylää käyttäen. Au pair -ohjelman isoin ongelma on sen koskemattomuus

työntekijöitä suojaavilta laeilta ja se tarjoaa myös vain rajoitetun pääsyn kansalaisoikeuksiin. (Isaksen 2010b, 12–13.)

Tutkimuksen pääasiallinen aineisto muodostuu au pariien, lastenhoitajien ja kahden au pareja välittävän toimiston haastatteluista. Tutkimusta varten on haastateltu kahdeksaa Suomessa työskentelevää tai työskennellyttä au pairia, jotka olivat joko nykyisiä au pareja tai aiemmin työskennelleet tehtävässä. Yksi haastatelluista entisistä au pareista työskenteli haastatteluhetkellä lastenhoitajana Suomessa. Lisäksi haastattelin tutkimusta varten yhtä ulkomaalaista lastenhoitajaa, joka oli työskennellyt aiemmin au pairina toisessa Pohjoismaassa. Näin ollen haastateltuja au pareja oli yhteensä yhdeksän. Tekemiäni haastatteluja kontekstoin muiden aineistojen avulla, näitä kutsun tutkimuksen toissijaisiksi aineistoiksi. Käytetyt muut aineistot ovat esimerkiksi eri viranomaislähteitä, au pair -toimistojen internetsivujen julkista sisältöä ja sähköpostilla tehtyjä haastatteluja. Esittelen tutkimuksen aineiston ja sen hankintamenetelmät tarkemmin luvussa 3.

Vaikka ilmiö on varsin ajankohtainen, kiinnostukseni au pair -ilmiötä kohtaan pohjautuu myös omaan kokemukseeni au pairina työskentelystä. Vuosien kuluessa havaitsin niin julkisen kuin akateemisenkin keskustelun au pariudesta lisääntyvän ja saavan uusia sävyjä Suomessa ja muissa Pohjoismaissa. Samanaikaisesti kun tutkimus aiheesta on lisääntynyt merkittävästi etenkin Norjassa ja Tanskassa (esim. Isaksen 2010a), aiheesta ei ole kuitenkaan vastaavasti käyty keskustelua samalla tavalla Suomessa. Täten tutkimukseni osallistuu osaltaan kansainväliseen keskusteluun au pair -järjestelmän toimivuudesta suomalaisessa kontekstissa. Teoreettisesti tutkimus paikantuu ihmisten liikkuvuutta tarkastelevan transnationaalisen tutkimuksen kentälle. Lisäksi tutkimus ottaa osaa hoivan globalisaatiosta käytävään akateemiseen keskusteluun ja linkittyy myös monitieteiseen sukupuolta ja hoivatyötä käsittelevään tutkimukseen. Suomessa au pariutta ovat käsitelleet aiemmin oikeudellisesta näkökulmasta neljän maan vertailevassa tutkimuksessa työoikeustieteilijä Catherina Calleman (2010) ja osana hoivatyön globalisoitumista sosiaalipolitiikan tutkija Minna Zechner (2010). Tämä tutkimus täydentää näiden tutkimusten tuloksia empiirisellä otteella.

1.2 Au pairit Suomessa ja maailmalla

Useimmissa maissa au pariien lukumääristä ei ole saatavilla luotettavia tilastoja. Au pairit jäävät usein muusta maahanmuutosta ja ulkomaalaisesta työvoimasta pidettyjen tilastojen ulkopuolelle. Huolimatta virallisten tilastojen puutteesta, au pariien määrän arvioidaan globaalisti kasvaneen. (Cox 2015b, 6.) Vastaavasti Suomeen tulevien au pariien kokonaismäärästä on vaikeaa saada luotettavaa tietoa. Tilastoinnin heikkouteen vaikuttaa se, että EU-alueella liikkuminen on vapaata ja näin ollen

EU:n sisältä tulevat au pairit eivät tarvitse oleskelulupaa. Ainoastaan Euroopan Unionin ja Euroopan talousalueen ulkopuolelta tulevat au pairit rekisteröidään Maahanmuuttoviraston toimesta. Vuosien 2011–2014 aikana vuositasolla vaihdellen noin 54–75 au pairia EU- ja ETA-maiden ulkopuolelta on saanut myönteisen päätöksen (Maahanmuuttovirasto 2015c). EU-maiden ulkopuolelta tulevista au paireistakin tilastoja on ollut kansalaisuuksittain saatavilla vasta vuodesta 2011 lähtien ja tiedot saa ainoastaan erikseen tilaamalla Maahanmuuttovirastosta. Kokonaislukumäärät on saatavissa maahanmuuttoviraston internetsivuilta. Virallisten lukujen ulkopuolelle jäävät kuitenkin esimerkiksi turisti- tai opiskelijaviisumilla au pairina työskentelevät henkilöt, joten EU-maiden ulkopuolelta tulevienkaan määrää ei voi lopulta varmasti tietää. Arviolta Suomessa työskentelee vuosittain joitakin satoja au pareja (Helsingin Uutiset 2014; Talouselämä 2014). Vastaavasti esimerkiksi Norjassa au pariien määrä on kasvanut moninkertaiseksi, vuonna 2000 au pareja oli maassa vain 691, kun vuonna 2008 heitä oli jo 2860 (Øien 2009, 13).

Ennen tutkimusasetelman ja -kysymysten tarkempaa kuvailua on syytä esitellä au pariuteen liittyviä ajankohtaisia kysymyksiä ja järjestelmän syntyhistoriaa. Lähtökohtaisesti nimike ”*au pair*” tulee ranskankielestä ja tarkoittaa suomeksi käännettynä tasa-arvoista tai englanniksi ”on equal terms” (Búriková & Miller 2010, 32). Alun perin au pariuden juuret eivät pohjautu palvelijakulttuuriin, vaan muuttoon, jossa keskiluokkaiset saksalaiset ja englantilaiset perheet lähettivät nuoria tyttäriään ranskalaisiin ja sveitsiläisiin perheisiin kehittämään ranskan kielen taitojaan. Järjestelmän pohjalla oli ajatus nuoresta ennemmin perheenjäsenenä kuin työntekijänä. (em. 2.) Au pair -järjestelmän synty voidaan historiallisesti paikantaa aikaan ennen toista maailman sotaa. Sitten sotien jälkeisessä Euroopassa au pair -järjestelmä kasvoi merkittävästi ja Euroopan poliittinen yhteistyö- ja ihmisoikeusjärjestö Euroopan neuvosto loi sopimuksen nimeltä ’European Agreement on Au Pair Placement’ (Council of Europe 1969) turvaamaan laajentunutta muuttoliikettä. Vaikka au pair -työtä oli tavattu ennenkin, sen luonne oli kuitenkin muuttunut. Aiemmin au pair -sijoituksista olivat vastanneet tuttavaperheet, joten ohjelman muuttunut luonne vaikutti sopimuksen tarpeeseen. 1960-luvun loppupuolella au pariien nähtiin asettuvan vain löyhästi opiskelijan ja työntekijän kategorioihin, minkä vuoksi suojelevan sopimuksen tekeminen oli tarpeellista. Tuolloin ei otettu huomioon eri maiden väestön tarpeita kotiapulaisen tai lastenhoitoavun palkkaamiseksi. (Calleman 2010, 71–73.) Suomi ei ole ratifioinut tätä keskeistä au pariutta määrittelevää sopimusta, mutta allekirjoitti sen vuonna 1997 (Council of Europe 2010). Tämän vuoksi Suomen au pareja määrittelevät säännökset noudattelevat ainoastaan soveltuvien osien sopimuksen linjaa (Maahanmuuttovirasto 2015a).

Suomessa au parien hankkimista ei varsinaisesti tueta, mutta sitä ei myöskään ole kielletty (Calleman 2010, 80–82; Zechner 2010, 185). Au pair voi työskennellä perheelle 30 tuntia viikossa hoitaen lapsia ja tehden kevyitä kotitöitä. Euroopan unionin alueelta tulevat au parit rekisteröivät oleskelunsa poliisille ja Euroopan unionin ulkopuolelta tulevat hakevat oleskelulupaa. Perhe ja au pair eivät saa olla sukua toisilleen. Au pair ei tarvitse työlupaa Suomeen, mutta EU- ja ETA-maiden ulkopuolelta aina oleskeluluvan. Au parin käteen jäävän taskurahan tulee olla vähintään 280 euroa kuukaudessa. Iältään au parin tulee olla 17–30-vuotias. Au parin palkan (sisältää taskurahan ja luontoisedut) ollessa alle 1165 euroa kuukaudessa tai viikoittainen työaika alle 18 tuntia, siitä ei tarvitse maksaa sairausvakuutusmaksua eikä työnantajan sosiaaliturvamaksua. Suomen lainsäädäntö määrittelee, että au parille maksettava taskuraha ja majoituksesta, ruoasta ja muusta ylläpidosta saatu luontoisetu on työntekijän veronalaista palkkaa. Täysihoitoedun arvoksi on laskettu 453 euroa. (Etera 2015; Migri 2015; Verohallinto 2015.)

1.3 Tutkimusasetelma ja -kysymys

Kansainvälistä keskustelua seurailleen olen päättänyt rakentamaan kuvauksen au parien elämästä suomalaisessa kontekstissa. Tämän kuvan rakentamiseksi päätin käyttää pääasiallisena menetelmänä haastattelua ja näistä haastatteluista tehtyjä havaintoja tukemaan hain muita aineistoja. Olen asettanut tutkimukselle yhden pääkysymyksen, johon vastaamiseksi tarvitsin myös apukysymyksiä. Tutkimuksen edetessä ja kentän rakentuessa tutkimuskysymykset tarkentuivat useaan kertaan matkan varrella. Pääkysymykseen vastaaminen mahdollistui au parien haastattelupuhetta ja kokemuksia analysoimalla. Tutkimuksessa kiinnostus kohdistuu siihen, *millaisena au parit näkevät roolinsa suomalaisissa perheissä?* Tätä kysymystä tarkennan seuraavilla apukysymyksillä: Millaisia yllirajaisia järjestelyjä au parien liikkuminen on vaatinut ja millaisia merkityksiä au parit ovat antaneet tälle muutolle? Miten au parin rooli ja merkitys rakentuvat perheessä au parien näkökulmasta? Millaisia ristipaineita rooli perheessä aiheuttaa au pareille ja miten au parin ja perheen odotukset ovat kohdanneet?

1.3 Tutkielman rakenne

Tutkielman rakenne on seuraava: ensin esittelen tutkimuksen teoreettiset ja metodologiset lähtökohdat. Sen jälkeen on vuorossa tutkimuksen toteutuksen, menetelmien ja aineiston kuvailu. Lisäksi käsitelen tutkimuksen tekoon liittyviä eettisiä kysymyksiä. Tutkimuksen loppuosa muodostuu analyysistä ja johtopäätöksistä.

2 TEOREETTINEN TAUSTA

Tämän tutkimuksen lähtökohtana on hoivatyön globalisaatiosta käyty keskustelu (esim. Anderson 2000; Ehrenreich & Hochschild 2002; Parreñas 2001; Sassen 2012). Tutkimus ottaa osaa myös ajankohtaiseen au-paireista käytyyn akateemiseen keskusteluun (esim. Búrikova & Miller 2010; Cox 2015a; Isaksen 2010a). Viime vuosikymmenten aikana perheen ja työn yhdistämisestä on tullut globaali ilmiö. Ennen muuta naisten laajalti tapahtunut siirtyminen työmarkkinoille on vaikuttanut hoiva- ja hoitopalveluiden tarpeen lisääntymiseen. Tämä on vaikuttanut naisten aktiivisempaan omaehtoisen siirtolaisuuden syntymiseen ja dominoivaan rooliin etenkin työn perässä tapahtuvassa maahan- ja maastamuutossa. Naisten merkittävään rooliin on vaikuttanut etenkin naisten enemmistöosuus hoivatyön markkinoilla ja siihen liitetyt feminiiniset arvot. (Isaksen 2010b, 9.) Pohjoismaissa sukupuolten tasa-arvo ja sosiaalisten ongelmien ratkaisu on monia muita Euroopan hyvinvointivaltioita edellä. Sosiaalipolitiikkaa sääntelee valtio, työmarkkinajärjestöt ja markkinat. (em. 10.) Pohjoismaissa julkinen lastenhoito ja isävapaaat ovat pitäneet kotiapulaisten tarpeen matalana (em. 13).

Au-pairien muutto kytkeytyy myös osaksi laajempaa työsiirtolaisten liikkuvuutta. Näin ollen pidän olennaisena liittää tutkimus osaksi globaalia liikkuvuutta ja transnationaaleja sosiaalisia suhteita käsittelevää tutkimusta. Etenen tässä luvussa globaalin liikkuvuuden ja hoivatyön globalisaation makrotason kuvailuista aina mikrotason esimerkkeihin ja au-pairien ja perheiden arkiseen todellisuuteen. Vaikka tutkimukseni yksi keskeinen käsite on perhe, en siitä huolimatta nostanut siitä käytyä teoreettista keskustelua tutkimukseni keskiöön. Tämä siksi, että aineistoni ei sisällä perheiden näkökulmaa ja en pitänyt käsitteen teoreettista operointia tämän vuoksi tarpeellisena. Perheen käsitteleminen olisi vaatinut laajemman aineiston ja omat tutkimuskysymyksensä. Toisessa alaluvussa esittelen hoivan globalisaatiota tarkastelevaa tutkimusta ja siihen nivoutuvaa hoivatyötä ja au-paireja käsittelevää tutkimusta. Kolmannessa alaluvussa selvitän, mitä au-paireja käsittelevissä aiemmissä tutkimuksissa on saatu selville.

2.1 Transnationalismi ja liikkuvan maailman tutkimus

Sosiaaliantropologi Ulla Vuorela (2009) on kirjoittanut uusista tavoista mieltää antropologisen tutkimuksen kohde. Ihmisten lisääntynyt liikkuvuus on haastanut käsityksen perinteisenä pidetystä antropologian kentästä ja nykyään voi ajatella, että kenttä on pikemminkin ”käsitteellisen maailman sisällä” kuin jossakin ”maantieteellisessä paikassa”. (Vuorela 2009, 399–400.) Toisin sanoen tutkija

rajaa itse kenttensä tutkimuskysymystensä avulla. Tutkijoiden ja tutkittavien liikkua ja toimiessa uudella tavalla ja kommunikoidessa niin internetissä kuin sähköpostillakin on kenttä määriteltävä ja ajateltava uusiksi, jopa tapauskohtaisesti. Kentäksi voidaan määritellä jopa koko maailma tai sitten voidaan seurata joidenkin yksilöiden, ryhmien tai yhteisöjen liikkuma-alaa. Tutkimuksen kuvaus jää kuitenkin aina ”tutkimusprosessin aikana tuotetuksi konstruktioksi, johon sekä tutkija että tutkimuksen kohteet vaikuttavat.” (em. 404.) Sosiaalianthropologi Ulf Hannerzin (2004) tutkimus ulkomaalaisista kirjeenvaihtajista on yksi osoitus vastaavan liikkuvan ammattiryhmän tutkimisesta (ks. Huttunen 2010, 39). Määrittelen myös au pairit tässä tutkimuksessa omaksi liikkuvaksi ammattiryhmäkseen. Hannerzin (2004, 3) kohderyhmän valinta ja kentän määrittely on osoitus siitä, miten tutkimuskohde eroaa aikaisemmin tavallisesta tavasta mieltää antropologian tutkimuskohde jollakin rajatulla alueella asuvaksi yhteisöksi. Myös sosiaalianthropologi Laura Huttunen (2010, 39) on muistuttanut, että antropologisessa tutkimuksessa kenttä ei sitoudu aina yhteen paikkaan vaan tutkimuksen kohteena voi olla vaikkapa jokin ammattiryhmä.

Transnationaali näkökulma antropologiassa korostaa liikkuvuuden ehtojen tarkastelua. Siirtolaisuutta ei nähdä vain muuttamisena paikasta toiseen, ”vaan jatkuvana liikkeenä joka myös tuottaa uudenlaisia yllirajaisia suhteita ja kiinnikkeitä, kun suhteet entiseen eivät katkea”. Esimerkiksi maahanmuuttajan näkökulmasta rajojen merkitys on selvästi eri kuin niiden, jotka määrittelevät rajoja. Rajojen ylittäjiä ei tule nähdä sankareina tai uhreina, vaan tutkimuksessa tarkastellaan sitä, miten ihmiset neuvottelevat suhteistaan rajoihin. (Vuorela 2009, 400–401.) Transnationaalissa antropologiassa tarkastellaan rajojen merkitystä yksilöiden ja yhteisöjen elämässä (em. 404). Tässä tutkimuksessa tämä tarkoittaa rajojen merkitystä au parien liikkuvuuden kannalta.

Tämä tutkimus sijoittuu laajasti käsitettynä muuttoliikkeiden ja transnationaalien suhteiden tutkimuksen kentälle. Antropologi Steven Vertovec (2007, 963–964) on kirjoittanut transnationalista käänneestä siirtolaisuuden tutkimuksessa, mikä tarkoittaa transnationaalien ilmiöiden tutkimuksen huomattavaa lisääntymistä viimeisten vuosikymmenten aikana. Tarkemmin sen voi ajatella tarkoittavan yli rajojen liikkuvien ryhmien tutkimuksen lisääntymistä sen sijaan että tarkasteltaisiin jotakin rajatulla maantieteellisellä alueella asuvaa ryhmää (em. 968). Tässä tutkielmassa ymmärrän transnationalismin kuten siirtolaisuutta laajasti tutkineet antropologit Linda Basch, Nina Glick Schiller ja Christina Szanton Blanc (1995, 7), joiden mukaan transnationalismiksi voidaan määritellä kaikki ne prosessit, joita siirtolaiset ylläpitävät lähtö- ja kohdemaan välillä. Nämä prosessit voivat olla niin sosiaalisia, taloudellisia kuin poliittisiakin (em.). Sosiologi Peggy Levittin (2001, 14) mukaan globalisaatio on myös tekijä, joka muokkaa ihmisten elämää, mutta se ei suoraan ole sama

asia kuin transnationaalien suhteiden muokkaama todellisuus, vaikka monet siirtolaisuuden ilmiöt liittyvät globalisaatioon tai ovat sen aiheuttamia. Transnationalismi on käsitteenä hyvin laaja ja siksi myös ajoittain problemaattinen, mutta sitä on käytetty monilla eri tieteenaloilla kuvaamaan nykyajan siirtolaisuuteen liittyviä ilmiöitä (em. 6). Täten olen päätenyt käyttämään tämän tutkimuksen teoreettisina lähtökohtina sekä transnationalismista että globalisaatiosta käytyjä keskusteluita.

2.2 Globaali hoivatyö ja hyvinvointivaltio

Sosiologi Helma Lutz (esim. 2008; 2011) on kirjoittanut eurooppalaisen kodinhoitotyön muuttuneesta kentästä. Lutz (2011) rakentaa kirjassaan *'The New Maids'* yhteyttä 50-luvun kotirouvien, nykyajan kotiapulaisten ja 1800-luvun palvelijakulttuurin välille. Yhden linkin kaiken välillä hän löytää: naiset ovat pääsääntöisesti tehneet kotitalouden ylläpitoon liittyvät työt. Myös useissa sukupuolten välistä tasa-arvoa ajavissa länsimaissa kotitaloustyöt, kuten siivoaminen, hoivaaminen ja ruoanlaitto nähdään edelleen jollakin tapaa enemmän naisten töinä, huolimatta muuttuneesta tavasta suhtautua näihin tehtäviin. Vielä 2010-luvullakin 70-luvulta alkanut naisten liikkeen nostattama keskustelu kotitaloustöiden tasapuolisesta jakamisesta sukupuolten kesken tuntuu olevan ratkaisematta. Sen sijaan kotitöiden jakaminen näkyy tapahtuvan nykyään naiselta naiselle, ja yhä useammin naiselle köyhemmistä olosuhteista. Tätä näkemystä on tosin kritisoitu yksipuolisuudesta. Lutz on kuitenkin esittänyt osuvan kysymyksen siitä, mitä eroa on 1900-luvun porvariskodin 18-vuotiaalla palvelijalla ja puolalaisella naisella, joka siivoaa keskiluokkaisia berliiniläisiä koteja tänä päivänä? Kotitalouden piirissä tehtävä työ on siis jakamispyrkimyksistä huolimatta säilynyt feminiinisenä. (Lutz 2011, 1–2).

Lutz (2008) on arvioinut, ettei riitä että kotitaloustyötä arvioidaan maahanmuuttotutkimukselle tyypillisillä tavoilla veto- ja työntövaikuttajia arvioiden, vaan että työhön liittyy paljon muutakin. Kotitaloustyön erityisominaisuus globalisoituvassa maailmassa on se, ettei työtä voi ulkoistaa halvempiin maihin, koska työ tehdään aina työnantajan asuinpaikassa, useimmiten tämän kodissa. Lisäksi työhön tarvitaan koulutettua ja luotettavaa työvoimaa. Hoivatyötä ei voida tutkia ainoastaan yksinkertaistamalla, että toinen tekijä paikkaa toisen, esimerkiksi toinen nainen toisen. Sukupuolijärjestelmän sisäiset järjestykset liittyvät vahvasti siihen, mitkä kotitaloudessa tehtävät työt annetaan ulkopuolisen tehtäväksi. (Lutz 2008, 2.) Myös tietokirjailija Barbara Ehrenreich ja sosiologi Arlie Russell Hochschild (2002b) ovat korostaneet, että naisten laaja siirtyminen työelämään on lisännyt tarpeen kodeissa työskenteleville lasten- ja kodinhoitajille. Kodeissa tapahtuvalle hoivatyölle ominainen piirre on sen tapahtuminen katseilta piilossa. Tässä suhteessa kodin piirissä tapahtuva työ

on näkymättömämpää kuin julkisemmat työt. Kodin piirissä tapahtuvan yksityisyyden takana vallitsee myös uudenlainen palvelijakulttuuri, jossa kotityöt tekevistä henkilöstä tulee näkymätön silloin kun vieraat saapuvat. Keskiluokkaiseen kuvaan kuuluu, että ennen muuta perheen äiti pystyy uran lisäksi hoitamaan kaiken muun, vaikka sitten ulkoistamalla kotityöt ja lastenhoidon jollekin muulle. Naiselle perinteisesti monissa yhteiskunnissa kuuluneet työt, kuten lasten- ja kodinhoito on nykyään yhä useammin ulkoistettu ulkomaalaiselle kotiapulaiselle. Naisten työn perässä tapahtuva siirtolaisuus on saanut alkunsa erityisesti maskuliinisempina pidettyjen korkeaa koulutusta vaativien töiden perässä ja näin on tapahtunut jo pitkään, mutta silti nykyään suuri osa naisista muuttaa feminiiniseksi määritellyn hoivatyön perusteella. Kodinhoitotyön lisäksi näitä töitä ovat institutionalisoituneet hoivatyöt sairaaloissa, hoivakodeissa ja päiväkodeissa. (Ehrenreich & Hochschild 2002b, 2–5.)

Lutzin (2011) tapaan sosiologi Saskia Sassen (2012) on korostanut, että hyvinvointivaltioita ja suurkaupunkeja siivoavat ja lapsia ja vanhuksia hoitavat pääsääntöisesti naiset ja nykyään yhä useammin siirtolaisnaiset. Suomen pääkaupungista Helsingistäkin on Sassenin mukaan tullut metropoli, jossa matalapalkkaisia palvelualan töitä tekevät entistä enemmän juuri maahanmuuttajat. Sassen määrittelee kotiapulaisten, au parien, lastenhoitajien, sairaanhoitajien ja seksityöntekijöiden liikkumisen liittyvän työn vaatimusten kasvuun ja pariskunnan molempien osapuolten työntekemisen lisääntymiseen. Tämä on muodostanut suurkaupunkeihin uusia palvelijaluokkia, jotka koostuvat pääasiassa siirtolaisista ja maahanmuuttajanaisista, mukaan lukien vähemmistöjen edustajat. (Sassen 2012, 247, 273–275, 293.) Globaaliin talouteen au pairuus ja lastenhoito liittyy, kun au parien tekemästä työstä tulee kauppatavaraa, jota au pareja välittävät toimistot mainostavat jopa suoraan yrityksille (em. 262–263). Siirtolaiset puolestaan näkevät eri maiden rakenteissa jonkin mahdollisuuden ja niiden kautta pyrkivät saavuttamaan tavoitteitaan ja yrittävät parantaa elämänlaatuaan tavalla tai toisella yli rajojen. Naisvoittoinen siirtolaisuus on vastaus laajentuneeseen tarpeeseen palkata työvoimaa keskiluokkaisiin kotitalouksiin länsimaissa ja myös rikkaissa talouksissa köyhemmissä maissa. (Lutz 2011, 23–24.)

Sosiologi Lise Widding Isaksenin (2010a) toimittaman artikkelikokoelman *'Global Care Work: Gender and Migration in Nordic Societies'* kirjoitukset ottavat osaa eurooppalaiseen ja pohjoisamerikkalaiseen keskusteluun, joka sijoittuu eritoten hoivan jakautumiseen globaaleilla markkinoilla. Pohjoismaalainen tutkimus on keskittynyt lähinnä tarkastelemaan hyvinvointivaltion tapaa jakaa vastuu perheestä valtion ja yksityishenkilöiden kesken. (Isaksen 2010b, 9–10.) Pohjoismaissa oli aiemmin harvinaista että kotitalouksissa olisi työskennellyt ulkomaalaisia

kotiapulaisia ainakaan laajemmassa mittakaavassa, mutta globalisaatio on liittänyt Pohjoismaat tähän kehitykseen. (Isaksen 2010b, 15–16.) Lasten- ja kodinhoitotyön perässä muuttavien siirtolaisuus onkin herättänyt runsaasti tieteellistä kiinnostusta viime vuosina myös Pohjoismaissa (Stenum 2011, 21). Pohjoismaissa lastenhoito on mielletty jaettavaksi asiaksi valtion ja perheen välillä. Lastenhoitoa ei nähdä "luonnollisena" naisen tehtävänä vaan hoivapalveluista vastaaminen on pikemminkin valtion tuottama palvelu. Siirtolaisnaisten lisääntynyt työllistyminen yksityisten kotitalouksien piirissä ja julkisissa palveluissa Pohjoismaissa saattaa kertoa poliittisen ja sosiaalisen ilmapiirin muutoksesta liittyen siihen miten sukupuoli ja sosiaalinen tasa-arvo voidaan saavuttaa. (Isaksen 2010b, 10–11.)

Sosiaalipolitiikan tutkija Fiona Williams ja sosiaaliantropologi Anna Gavanas (2008, 13) ovat tutkineet läntisten valtioiden neuvotteluja ylijarjaisen naistyövoiman tarpeesta kodissa tapahtuvan hoivatyön piirissä. Tutkimus kartoittaa hoivan ja siirtolaisuuden kytkeytymistä yhteen kolmessa Euroopan maassa, Espanjassa, Iso-Britanniassa ja Ruotsissa. Näistä kolmesta maasta ainoa Pohjoismaa on Ruotsi. Vertailussa olevista maista Ruotsissa on käytetty vähiten kotiapulaisia ja koska kodinhoitajien palkkaamisesta on tullut entistä tavanomaisempaa, on maassa käyty keskustelua siitä johtaako se paluuseen patriarkaaliseen yhteiskuntaan, jonka arvot ovat nykyistä tasa-arvoista pohjoismaalaista mallia vastaan. (Williams & Gavanas 2008, 19.) Ruotsin esimerkki osoittaa, että pelkkä julkinen päivähoitojärjestelmä ei ole riittänyt lastenhoidon järjestelyihin perheissä, vaan lastenhoitojärjestelmän puutteet ajavat perheet palkkaamaan kotiapua ja kohtuuhintaisen avun saaminen vaikuttaa tarpeeseen palkata apua ulkomailta. (Williams & Gavanas 2008, 26). Myös sosiologi Ellinor Platzer (2010, 168) korostaa, että Ruotsissa hyvinvointivaltiota pidetään yllä palkkaamalla ulkomailta siirtolaisia hoitamaan kodinhoitotyöt matalalla palkalla.

Suomessa sosiaalipolitiikan tutkija Minna Zechner (2010) on tarkastellut hoivatyön erilaisia kansainvälisiä ulottuvuuksia, yhtenä osa-alueena hoivatyöntekijöiden rekrytoiminen ulkomailta Suomeen. Zechner valottaa hoivan ja perheen yhdistämisen kentällä tapahtuneita muutoksia Suomessa. Lastenhoito muun hoivatyön ohella on kansainvälistynyt hoivatyöntekijöiden liikkumisen lisääntymisen seurauksena. Euroopan unionilla on merkittävä vaikutus tässä hoivatyön liikkuvuuden säännöstelyssä. (Zechner 2010, 173.) Suomi eroaa muista Pohjoismaista erityisesti maahanmuuttajien vähäisemmässä määrässä suhteessa väestöön, mutta maiden hoivapolitiikassa on paljon samankaltaisuuksia. Julkiset palvelut määrittävät hyvin pitkälle pohjoismaisen hyvinvointivaltion politiikkaa. Tasa-arvoinen politiikka on suunniteltu siten, että naiset vapautetaan työmarkkinoille hoivatehtävistä, toisaalta myös miehiä kannustetaan osallistumaan lastenhoitoon erilaisilla poliittisilla ratkaisuilla. (em. 174.)

Sosiologi Bridget Anderson (2002) on huomionut, että kotitaloustyön perässä muuttavien siirtolaisuutta ei voi kuitenkaan suoraan kytkeä naisten lisääntyneeseen työssäkäyntiin. Myös monet kotona olevat vanhemmat (oli sitten kyseessä mies tai nainen) palkkaavat talouteensa kotiapua. (Anderson 2002, 104–105.) Anderson (2000) käsittelee teoksessaan *‘Doing the Dirty Work?’* (2000) kodinhoitotyön globaaleja ulottuvuuksia. Andersonin (2000, 9) mukaan teoreettisissa keskusteluissa on aiemmin näkynyt kaksi selvää lähestymistapaa kodinhoitotyöhön. Näistä lähestymistavoista ensimmäinen on kiinnittänyt huomion naisten tekemään palkattomaan työhön kodeissa ja toinen palkalliseen kotitaloustyöhön. Naisten rooli kotitalouksissa on ollut kiinnostuksen kohde jo pitkään, mutta vasta 1970-luvulla kotitalouksissa tehtävästä työstä tuli feministinen ilmiö. (Anderson 2000, 9.) Tähän voidaan liittää myös ajatus sukupuolittuneesta julkisesta ja yksityisestä tilasta, vaikkakin jakoa on jo pitkään pidetty turhan yksinkertaistava. Jossakin yhteydessä tämä jako voi kuitenkin edelleen olla todellinen ja esimerkiksi hoivatyön jakautuminen epäviralliseen kodin piirissä tapahtuvaan tai julkiseen instituutioissa toteutettavaan hoivaan on tästä yksi esimerkki. Kotitaloustyöntekijän palkkaaminen on yksi keino, jolla osa naisista on pystynyt tavoittelemaan aiemmin maskuliinisina pidettyjä työtehtäviä, jotka ovat nykyään hyvin tavanomaisia useille naisille etenkin eri puolilla Eurooppaa. Siirtolaisnaiset enenevässä määrin löytävät tiensä yksityisenä pidettyihin tehtäviin kodin piirissä. Kotiavun palkkaaminen tai lastenhoidon muut järjestelyt mahdollistavat sen, että hyvinvointivaltion koulutettu nainen pääsee työskentelemään aiemmin maskuliinisena pidettyyn julkiseen tilaan. Tällaisessa asetelmassa, jossa lapsia ja kotia hoitaa ulkomaalainen nainen, siirtolaisnaisesta tulee väistämättä se, joka hoitaa hyvinvointivaltion yksityiset kodin piiriin kuuluvat tehtävät. (Anderson 2000, 4–5.)

Kotiapulaisia on ILO:n arvion mukaan maailmassa ainakin 53 miljoonaa, tämä arvio ei pidä sisällään esimerkiksi au pareja ja todellisuudessa luku voi olla jopa 100 miljoonaa. Kaikista kotiapulaisista arviolta 83 prosenttia on naisia. Muuton suunta on muuttunut enemmän yli rajojen, maista ja mantereilta toisiin, kun aiemmin kotiapulaisten muutto keskittyi maalta kaupunkiin. Globaalisti tarkasteltuna kotiapulaiset ovat useimmiten lähtöisin Aasiasta, Pohjois-Afrikasta ja Väli- ja Etelä-Amerikasta. Muuttoa tapahtuu näiden alueiden sisällä ja etelästä pohjoiseen. Muuttovirtoihin vaikuttavat muun muassa entiset koloniaaliset suhteet ja maahanmuuttoa koskevat rajoitukset. (Cox 2015b, 6.) Se, että naisia työskentelee enemmän kodin piirissä tapahtuvassa hoivatyössä voi sosiologi Duffy Mignonin (2007, 324, 330–331) mukaan johtua siitä, että erityisesti lastenhoito ja lasten kanssa työskentely mielletään edelleen usein naisille paremmin sopivaksi. Miehet ovat laajemmin edustettuna toisissa kotitalouden ylläpitoon liittyvissä tehtävissä, kuten siivous- ja

ruoanlaittotehtävissä, jotka eivät pidä sisällään lastenhoitoon liittyviä tehtäviä. Toisaalta julkiset siivous- ja ruoanlaittotehtävät ovat olleet ylipäättään historian saatossa olleet vähemmän sukupuolittuneita aloja. (Mignon 2007, 324, 330–331.) Erityisesti au parien kodin piirissä tapahtuva ja lastenhoitoon perustuva työskentely on säilynyt hyvin naisvaltaisena alana.

2.3 Au parit tutkimuksen kohteena

Tuorein kattava teos au parien asemasta on maantieteilijä Rosie Coxin (2015a) toimittama artikkelikokoelma *'Au Pairs' Lives in Global Context*. Coxin (2015a) toimittaman teoksen artikkelit tarkastelevat au pareja ja au pair -järjestelmää Euroopassa, Pohjoismaissa, Australiassa ja Yhdysvalloissa. Edellä mainituille alueille ja maihin hakeutuu au pareja yhtäläillä globaalista etelästä kuin naapurimaistakin. (Cox 2015b, 1.) Au pareja jo liki kahden vuosikymmenen ajan Iso-Britanniassa tutkinut Cox (esim. 2007; 2015b) on korostanut, että au pairuus on kansainvälisestikin hyvin dokumentoimaton ilmiö verrattuna siihen, että kodinhoitotyötä ja kotiapulaisten siirtolaisuutta on kartoitettu muuten huomattavan laajasti (Cox 2015b, 1–2; Cox 2015c 236, 248). Toisaalta slovakialaisia au pareja ja näitä palkkaavien isäntäperheitä Lontoossa tutkineet antropologit Zuzana Búriková ja Daniel Miller (2010, 185) ovat havainneet tutkimuksen ja erilaisten näkökulmien lisääntyneen merkittävästi 2000-luvun alkupuolelta lähtien.

Tutkimukset ovat osallistuneet hoivan globalisaatiosta käytävään keskusteluun, mutta kiinnittäneet huomion erityisesti au pareihin. Tutkimuksen kohderyhmä on usein määritelty joko lähtömaan, kohdemaan tai molempien perusteella. Useat tutkimukset tarkastelevat au parien työtä erityisesti Iso-Britanniassa (esim. Búriková & Miller 2010; Busch 2015; Cox 2007) ja Pohjoismaissa tutkimuksia on tehty erityisesti Tanskassa (esim. Stenum 2010) ja Norjassa (esim. Bikova 2010; Stubberud 2015). Useat tutkimukset ovat EU:n laajentumisen myötä keskittyneet tarkastelemaan Itä-Euroopan uusista EU-maista länteen suuntautuvaa au pair -muuttoa, etenkin slovakialaisten nuorten naisten muuttoa Iso-Britanniaan (esim. Búriková 2006; Búriková & Miller 2010). Vaikka alueellisuus tai kansalaisuus on ollut monissa tutkimuksissa keskeinen tutkimuksen kohderyhmää määrittelevä tekijä, on au pariutta lähestytty myös toisenlaisista näkökulmista. Yhdysvalloissa on tutkittu au pareja ja lastenhoitajia äidin hoivan paikkaajina (MacDonald 2010) ja oikeudellisesta näkökulmasta (Chuang 2014). Toisaalta huomio on kiinnitetty myös au parien rooliin perheissä ja laajemmin yhteiskunnassa (Hess & Puckhaber 2004). Lisäksi on tutkittu, miten au pareja määritellään virallisissa ja poliittisissa yhteyksissä (Mellini, Yodanis & Godenzi 2007; Yodanis & Lauer 2005).

Búrikován ja Millerin (2010) mukaan kotitaloustyötä on tutkittu paljon, mutta aiemmin nämä tutkimukset ovat keskittyneet pääasiassa palkattujen siivoojien, lastenhoitajien ja vanhustenhoitajien tilanteeseen, ei au pareihin. Vaikka au pariudesta on tullut tavanomainen reitti siirtolaisille, ei siihen ole kuitenkaan kiinnitetty merkittävästi huomiota tutkimuskirjallisuudessa. Au parien työllistyminen kotitalouksiin ja se, että heidän maahanmuuttostatuksensa määrittelee heidät ei-työperäisiksi siirtolaisiksi, on tehnyt heistä vähemmän kiinnostavan tutkimuksen kohteen. Nykyään tutkimukset käsittelevät kuitenkin useimmiten au pareja juuri työperäisinä siirtolaisina kotitaloustyön kentällä. (Búriková & Miller 2010, 184–185.) Au pairuus on kuitenkin kasvanut muiden kotitalouksissa tehtävien töiden tavoin ja kotitalouksissa tehtävien töiden perusteella tapahtuva siirtolaisuus on kaikkiaan lisääntynyt globaalisti. Tästä huolimatta au pariuden näkyvyys virallisissa tilastoissa ja akateemisessa tutkimuksessa on ollut vähäinen. Tähän syynä voi olla se, että au pariutta on pidetty sekä etuoikeutettuna että väliaikaisena siirtolaisuuden muotona. Tutkijat ovat kuitenkin osoittaneet au parien olevan muiden kotitalouksissa asuvien työntekijöiden tavoin yhtäläillä haavoittuvia. Kotiapulaisten tapaan au parit kohtaavat matalan palkkauksen, pitkät työtunnit, yksityisyyden puutteen ja suojattomuuden mahdolliselta hyväksikäytöltä. Tiedon puutteen ja lisääntyneen au parien muuton vuoksi tutkimusta aiheesta tarvitaan edelleen. (Cox 2015b, 1–2.) Cox (2006, xi) on korostanut, että au parien näkökulma oli aiemmin laajalta jätetty huomiotta kodinhoitotyötä käsittelevissä tutkimuksissa.

Koska monet tutkimukset käsittelevät kodinhoitotyötä erityisesti intersektionaalisesta näkökulmasta, sukupuolen, rodun ja luokan käsitteiden kautta ovat Búriková & Miller (2010) toivoneet tutkimuksellaan slovakialaisista au pareista kiinnittävän huomion kotitaloustyöhön myös muista näkökulmista. Tämän erilaisen näkökulman he toivovat saavuttaneen kohdistamalla tutkimuksensa ryhmään, joka on pääasiassa ”valkoinen” eli ei asetu perinteisenä pidettyyn hoivatyön perässä tapahtuvaan siirtolaisuuteen, jossa muutto suuntautuu erityisesti globaalista etelästä pohjoiselle pallonpuoliskolle. (em. 190–191.) He löysivät au parien tavoista liikkua siirtymäriitille ominaisia piirteitä, jonka he yhdistivät tiettyyn ikään jolloin muuttamista ja kansainvälistymistä pidetään luonnollisena ja jopa toivottuna (em. 189). Yhteiskuntatieteilijät Laura Mellini, Carrie Yodanis ja Alberto Godenzi (2007) halusivat selvittää, miksi au parien kokemukset heidän rooleistaan perheen sisällä vaihtelevat niin merkittävästi. Yodanis ja Lauer (2005) ovat tutkineet lisäksi au pair säännöksiä Yhdysvalloissa, Iso-Britanniassa ja Australiassa, ja tulivat lopputulokseen, että au pair määritellään virallisissa yhteyksissä ulkomaalaiseksi vierailijaksi, vaihto-oppilaaksi tai perheen jäseneksi. Tämä on ongelmallista au parien oikeuksien kannalta. (Yodanis & Lauer 2005, 41.)

Suomalaisessa kontekstissa au paireja on tarkasteltu kahdessa tutkimuksessa. Sosiaalipolitiikantutkija Minna Zechnerin (2010) mukaan kysymys siitä, mihin perheet tarvitsevat au pairia Suomessa, liittyy erityisesti julkisten lastenhoitopalveluiden tarjontaan ja lapsilisiin. Periaatteessa lapsilisällä on mahdollista kattaa vaikkapa au pairin palkkaaminen. Myös äitiyspäivärahaa voi käyttää miten ja mihin tahansa. Lasten päivähoitontuki on lisäksi auttamassa perheitä taloudellisesti selviämään lastensa hoitopaikkamaksuista (Zechner 2010, 181–182.) Ruotsalainen työoikeustieteilijä Catharina Calleman (2010) on tutkinut au pariuteen liittyviä rajoituksia ja erityispiirteitä neljässä Pohjoismaassa: Norjassa, Ruotsissa, Suomessa ja Tanskassa ja on käynyt läpi au pair -järjestelmää myös Suomen osalta. Calleman (2010, 70) kysyy tutkimuksessaan, miten ”au pair” rakentuu ja miten oikeudet ja velvoitteet muokkaavat au paireja voimaannutettuina tai riippuvaisina yksilöinä. Riippuen ennen muuta siitä mielletäänkö heidät eri maissa työntekijöiksi, opiskelijoiksi vai perheenjäseniksi. (Calleman 2010, 70.) Callemanin (2010) mukaan työnantajan puolelta au pair -ohjelma näyttäytyy nykyään pikemmin helppona väylänä saada kotiapulainen, samaan aikaan kun työvoiman liikkuvuus maiden välillä on kankeaa ja rajoitettua. (Calleman 2010, 69.)

Maantieteilijä Nicole Busch (2015) on tarkastellut Iso-Britanniassa au paireja haavoittuvina siirtolaisina kulttuurivaihtoon perustuvan asemansa vuoksi. Iso-Britanniassa (kuten muuallakin) au pairit kohtaavat usein matalan palkkauksen, pitkät työtunnit, vaikeat ja mahdollisesti vaaralliset työolosuhteet sekä heikot mahdollisuudet ammatilliseen kehittymiseen. Kaikesta kotitalouksissa tekemästään konkreettisesta työstä huolimatta au paireja ei määritellä työntekijöiksi. Busch näkee tämän ristiriitaisena, koska tekemällään työllä au pairit mahdollistavat vanhemmille vapaa-aikaa, joka muuten olisi kotitöiden täyttämää. (Busch 2015, 53–54.) Busch itseasiassa kyseenalaistaa koko ”au pair” -käsitteen olemassaolon, koska vuodesta 2008 Iso-Britanniassa ei ole ollut laillista au pair -ohjelmaa. Busch myös näkee, että ”nannyn” (suom. lastenhoitaja) ja ”au pairin” välille luotu ero on keinotekoinen. (em. 60.)

Antropologi Sabine Hess ja yhteiskuntatieteilijä Annette Puckhaber (2004) ovat tutkineet au pariutta kotitaloustyön muotona Euroopassa ja Yhdysvalloissa. Au paireja voidaan pitää tutkimuksen mukaan kotitöitä tekevinä isosiskoina, jotka kuitenkin toimivat kulttuurivaihdon puitteissa. (Hess & Puckhaber 2004, 65.) Yhdysvalloissa oikeustieteilijä Janie A. Chuang (2013) onkin kartoittanut au pair -ohjelman toimivuutta juuri kulttuurivaihdon ja työnteon ristiriitojen näkökulmasta. Hänen tutkimuksensa on kartoittanut ohjelmaa Yhdysvalloissa pyrkimyksenään rakentaa ajatusta au pair -järjestelmästä, jossa tämä ryhmä huomioitaisiin työntekijöinä ja heitä koskettaisivat samat oikeudet kuin muita kotitaloustyöntekijöitä. Kotitaloustyöntekijöistä tehdyt tutkimukset ovat osoittaneet, että

tämä ryhmä on yksi haavoittuvimpia työntekijäryhmiä maailmanlaajuisesti. Kotitaloustyöntekijät tekevät kaiken muun työntekemisen mahdolliseksi, vapauttaen perheen molemmat vanhemmat työmarkkinoille, tekemään pidempiä työpäiviä ja saamaan enemmän vapaa-aikaa. Epäviralliselle sektorille tyypillisesti kotitalouksissa työskentelevät jäävät usein ilman työntekijöille kuuluvia oikeuksia ja suojelua. (Chuang 2013, 270.)

Au pair -ohjelmiin liittyvät uudet epäkohdat ovat herättäneet monia kysymyksiä. Pohjoismaisen au pair -tutkimuksen keskiössä näyttäytyy erityisenä ja paljon tutkittuna ryhmänä filippiiniläiset au pairit. Sukupuolten tasa-arvo, sosiaalinen tasa-arvo ja kansainvälinen solidaarisuus ovat nykyajan pohjoismaisessa hyvinvointivaltiossa negatiivisesti kietoutuneet yhteen kansainvälisen siirtolaisuuden ja hoivan globalisoitumisen kanssa. (Isaksen 2010b, 18.) Tanskalainen sosiologi Helle Stenum (2008; 2010) on tutkinut au pairiutta ja sen synnyttämiä ylijäisiä epätasa-arvoisuuteen perustuvia rakenteita. Lisääntynyt väliaikainen siirtolaisuus au paireiksi on Stenumin mukaan muuttanut pohjoismaalaista hoivatyön tutkimusta. Au paireja ja au pair -järjestelmää on tutkittu laajasti esimerkiksi Tanskassa ja Norjassa, joissa myös au parien määrä on huomattavasti suurempi kuin muissa Pohjoismaissa (Islanti, Ruotsi ja Suomi). Tanskassa ja Norjassa merkittävä osa au paireista on nykyään lähtöisin Filippiineiltä. Stenumin mukaan nykyajan au pair -järjestelyt aiheuttavat monia ristiriitoja ylijäisissä ja valtioiden sisäisissä tiloissa. (Stenum 2010, 23.) Filippiinit asetti kiellon lähteä au paireiksi Eurooppaan, mutta Tanskassa, Norjassa ja Alankomaissa kiellon vaikutus ei näkynyt, sillä maat jatkoivat au pair -viisumeiden myöntämistä. Sen sijaan Suomi ja Ruotsi noudattivat kieltoa, eivätkä myöntäneet kiellon aikana filippiiniläisille au paireille oleskelulupia. (Stenum 2010, 33–34.)

Norjassa antropologi Cecilie Øien (2009) on tutkinut au pair -ohjelman toimivuutta ja esittänyt kehitysehdotuksia ohjelman parantamiseksi Norjan valtion rahoittamassa raportissa. Hän on esittänyt, että au parien ja perheiden kohtaamiin ongelmiin tulisi olla saatavilla paremmin tukea. (Øien 2009, 13–14.) Løvdalin (2015, 136) mukaan juurikaan parannuksia ei ole kuitenkaan tapahtunut raportin julkistamisen jälkeen. Sosiologi Helle Stenumin ja yhteiskuntatieteilijä Hanne Marlene Dahlin (2011) Euroopan parlamentille tuottama raportti 'Abused Domestic Workers in Europe: The Case of au pairs' puolestaan valottaa eurooppalaisen au pair -tilanteen taustoja ja siihen liittyviä ongelmia. Raportin tuloksena selvisi, että muun muassa ihmiskauppa ja au parien kaltoinkohtelu ovat ongelmia joiden mahdollisuus tulee huomioida järjestelmän kohdalla. (Stenum & Dahl 2011, 57–58.) Isaksen on korostanut, että tutkimusta au parien tilanteesta ja asemasta tarvitaan edelleen, koska au parien tekemästä työstä ei edelleenkään tiedetä riittävästi. (Isaksen 2010b, 18.)

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Edellisessä luvussa esittelin tutkimuksen teoreettiset lähtökohdat. Tässä luvussa käyn läpi tutkimuksen menetelmät ja esittelen kentän, aineiston ja analyysimenetelmän. Viimeisessä alaluvussa käsittelen myös tutkimuksen eettiset kysymykset ja arvioin sen luotettavuutta.

3.1 Haastattelu tiedonkeruun menetelmänä

Tämän sosiaalianthropologisen tutkimuksen lähtökohtana ovat toimineet etnografiseen tutkimusperinteeseen perustuvat menetelmät, ennen muuta haastattelu sellaisena kuin se on ymmärretty antropologisessa tutkimuksessa. Lisäksi aineistonkeruutani on innoittanut antropologiassa tyypillinen tapa yhdistää erilaisia aineistoja. Tutkimusmenetelmäni ei ole kuitenkaan puhtaasti etnografinen, vaan ennemmin etnografisesta otteesta inspiroitunut haastattelututkimus. Antropologi Clifford Geertzin (1973) määritelmän mukaan etnografia tarkoittaa ennen muuta ”tiheää kuvausta” jostakin ilmiöstä. Keskeistä tiheässä kuvauksessa on eri aineistojen yhdistäminen. Tiheä kuvaus tarkoittaa pääasiassa sitä, että etnografi tuottaa tutkimuskohteestaan moniulotteisen ja yksityiskohtaisen kuvauksen. (Geertz 1973, 5–6; ks. Huttunen 2010, 43). Ollakseen etnografiaa, tutkimuksen täytyy kuitenkin sisältää havainnointia, eikä aineisto voi koostua pelkistä haastatteluista (Huttunen 2010, 42–43).

Sosiaalianthropologi Anna Rastaa (2010, 65) mukaan tutkijan oman kulttuurin tai yhteiskunnan tutkiminen ei välttämättä vaadi edellä mainitun tiheän kuvauksen kaltaista tutkimusotetta. Nykyajan ilmiöiden tutkimisessa osallistuvan havainnoinnin tapainen menetelmä voi kuitenkin olla haastavaa, kun ihmiset ovat kiireisiä, eikä heidän jokapäiväiseen elämäänsä osallistuminen ole aina mahdollista. Muun muassa au pairien tekemä työ on rajoittunut hyvin rajatulle ja yksityiselle alueelle, eli perheen arkeen ja talouteen, jolloin heidän työhön ja arkeen osallistuminen olisi vaatinut erityisiä järjestelyjä. Tiheästä kuvauksesta innostuneena halusin kuitenkin kuvata au pair -ilmiötä mahdollisimman laajasti, mutta toisaalta sekä tutkittavien että tutkijan kiireinen elämäntapa ei mahdollistanut tässä yhteydessä osallistuvaa havainnointia ajallisten resurssien ollessa rajalliset. Näin ollen tutkimuksen keskeinen aineisto muodostuu au pairien haastatteluista ja haastatteluaineistoa täydennän antropologiselle tutkimukselle tyypillisesti muilla aineistoilla. Antropologiassa keskeinen tiedonkeruuntapa onkin yleensä juuri haastattelu (Davies 2008, 105).

Antropologien tekemät haastattelut ovat tosin tavallisesti vain vähän strukturoituja ja muistuttavat enemmän keskustelua kuin virallista haastattelua. Usein etnografi kuitenkin johdattelee keskustelua

niihin teemoihin joita tarkastellaan. (Davies 2008, 105.) Tästä asetelmasta viehättyneenä päädyin tekemään haastattelut etnografiseen tapaan keskustelunomaisella otteella. Haastattelut ovatkin antropologian keskeinen aineiston tuottamisen menetelmä. Haastatteluiden ollessa vain yksi osa aineistokokonaisuutta, haastattelun tavoitteet poikkeavat muunlaisista tutkimushaastatteluista. Antropologisessa haastattelussa, jossa haastateltava edustaa useimmiten tutkijalle vierasta kulttuuria ja tutkittavat puhuvat äidinkielenään eri kieltä kuin tutkija, on kulttuurierojen huomioiminen erityisen tärkeää. Lähtökohtaisesti laadullisessa tutkimuksessa on tarkoitus tuottaa haastateltavan puhetta tutkimuksen aineistoksi. (Rastas 2005, 78–79.)

Yhteistä etnografisen tutkimuksen kanssa on myös laajempi tapa hahmottaa tutkittavien maailmankuvaa. Käytännössä etnografisen tutkimuksen keskeisenä tavoitteena voi pitää laajan kuvan rakentamista tutkimuskohteestaan. Lisäksi tutkimuksessa pyritään ymmärtämään tutkittavien tapaa hahmottaa asioita ja maailmaa. (Rastas 2010, 65.) Tämän näkökulman huomioiminen on keskeistä, mikäli halutaan tuoda esiin tietyn ryhmän ”tapoja merkityksellistää ympäröivää maailmaa”. Tällöin puhutaan tutkittavien näkökulmasta eli emic-näkökulmasta verrattuna tutkijan etic-näkökulmaan. Tutkimus ei voi koskaan saavuttaa emic-tasoa, mutta pyrkimys on huomioida se parhaalla mahdollisella tavalla. (em. 83; ks. Eriksen 2004, 58–59.) Sosiologi Pertti Alasuutarin (2011) mukaan ”kulttuurisia jäsenyyksiä tutkittaessa tutkitaan sitä, miten ihmiset ... itse asioita jäsentävät. Siinä ei ole kyse tekstien jakamisesta eri luokkiin, vaan tekstien merkitysrakenteiden tutkimisesta”. Tähän perustuu myös ajatus jaottelusta emic- ja etic-perspektiiveihin. (Alasuutari 2011, 121.) Näin ollen voisi sanoa, että tavoitteenani on rakentaa kuvaus au pair -ilmiöstä Suomessa hyödyntämällä antropologista otetta ja tapaa tuottaa kuvaus tutkittavana olevasta ilmiöstä.

Etnografisen kenttätöön pioneeri sosiaalianthropologi Bronislaw Malinowski (1922, 47) korosti aikanaan, että kulttuurin kuvauksen tulee edustaa paikallisten ihmisten näkemyksiä ja antropologin tulee pyrkiä mahdollisimman tarkkaan ja todenmukaiseen kuvaukseen tutkimastaan ryhmästä. Tässä tutkimuksessa tämä tarkoittaa au pairien näkemysten tuomista esiin niin aitoina kuin mahdollista. Antropologi James Clifford ([1988] 2007) onkin ottanut kantaa antropologin auktoriteettiin ja valta-asemaan tiedontuottajana. Antropologian historia ja alkutaival paikantuu länsimaihin ja entisiin siirtomaavaltoihin. Länsimaat ja entiset imperialistit ovat kuitenkin menettäneet valtaotteensa antropologisen tiedon tuottamisessa ja sen sijaan onkin Cliffordin mukaan nykyään puhuttava etnografiasta yleismaailmallisena tiedon tuottamisen tapana. Maailman muuttuminen entistä monimutkaisemmaksi kokonaisuudeksi on muuttanut myös antropologian tutkimuskohdetta ja muusta maailmasta erillään elävien yhteisöjen tutkiminen on entistä harvinaisempaa. Voikin katsoa

tapahtuneen käänteeseen eksoottisten ja kaukaisten kulttuureiden tutkimuksesta muun muassa tutkijan omassa yhteiskunnassa vallitsevien ilmiöiden tarkasteluun. (Clifford [1988] 2007, 476–477.)

Antropologi Liisa Malkki (2012) on todennut, että antropologian erottaa muista tieteenaloista sen herkkyys ja erityinen tutkimisen tapa. Antropologian erityisyys perustuu muun muassa siihen, että ”antropologit useimmiten etsivät ihmisten ja instituutioiden välillä vallitsevia sosiaalisten suhteiden järjestelmiä” kun taas ”tilastotutkimus pyrkii tarkastelemaan eri ominaisuuksien avulla määriteltävien yksilöiden ja talouksien tilastollisia riippuvuuksia” (Malkki 2012, 185). Malkki on korostanut myös improvisoinnin merkitystä etnografisessa tutkimusprosessissa. Malkin näkemyksen mukaan etnografiasta on myöskin mahdotonta luoda yhtä yhtenäistä mallia jonka mukaan tutkimusta voitaisiin tehdä. (2012, 177.) Improvisointi onkin keskeinen osa antropologista tutkimusta, mutta tämä ei tarkoita että mikä tahansa toiminta olisi sallittua. (Malkki 2012, 200.) Tässä tutkimuksessa improvisoinnin paikka on ollut erityisesti siinä, etten ole sisällyttänyt tutkimukseeni varsinaista havainnointiosuutta, vaan pohjaan havaintoni pääasiassa haastatteluaineistoon ja muuhun aineistoon. Näen kuitenkin tutkimuksessani yhtymäkohtia juuri etnografiaan ja sen tapaan tarkastella kohteena olevaa ilmiötä kokonaisvaltaisesti. Antropologit Zuzana Búriková ja Daniel Miller (2010) näkevät etnografian eduksi sen tavan inhimillistää tutkimuskohteensa ja käsitellä tutkittavia tavallisina ihmisinä. Etnografiassa ei tarkastella tutkimuksen kohdetta pelkästään uhrina tai rikollisena vaan pyritään katsomaan syvemmälle ihmisten syiden ja motiivien taakse. (Búriková ja Miller 2010, 2.) Tämä ajatus on motivoinut myös tätä tutkimusta.

3.2 Tutkimuksen kenttä ja aineistot

Tutkimuksen pääasiallinen aineisto muodostuu nykyisten ja entisten au parien haastatteluista. Kokonaisuudessaan aineistoon kuuluu seitsemän au parin, kahden lastenhoitajan (aiemmin toimineet myös au pareina; toinen Suomessa, toinen toisessa Pohjoismaassa) ja kahden au pareja välittävän toimiston haastattelusta. Kasvokkain tehdyt haastattelut tein kesän ja syksyn 2014 aikana kolmessa eri kaupungissa Etelä- ja Keski-Suomessa. Lisäksi muuta aineistoa kerätessäni päädyin tekemään kaksi haastatteluista Facebookissa, koska tapaamisen järjestäminen ei ollut mahdollista maantieteellisen etäisyyden vuoksi. Myös au pareja välittävien toimistojen haastattelut tein sähköpostilla. Haastateltavat olivat kotoisin Euroopasta, Pohjois-Amerikasta ja Aasiasta. Haastateltavien henkilöllisyyden suojaamiseksi en erittele lähtömaita. Haastatellut au parit olivat työskennelleet eri puolilla Suomea yhteensä 15 lapsiperheessä. Haastatellut au parit ovat työskennelleet Suomessa maantieteellisesti laajalti pienemmissä ja suuremmissa kaupungeissa painottuen enemmän etelän isoihin kaupunkeihin. Perheiden ja au parien yksityisyyttä suojellakseni

en paljasta tarkemmin missä kaupungeissa au pairit ovat työskennelleet. Perheitä on enemmän kuin au pairreja, koska useampi oli työskennellyt kahdessa tai useammassa perheessä. Kaksi haastateltavista oli työskennellyt au pairina myös toisessa Pohjoismaassa, joten heillä oli kokemusta myös toisessa maassa au pairina työskentelystä. Kaikki haastateltavat olivat naisia ja iältään 21–31-vuotiaita.

Aluksi jouduin pohtimaan, miten saisin yhteyden au paireihin. Facebook osoittautui erinomaiseksi alustaksi hakea haastateltavia. Päästyäni Suomessa asuville tai Suomeen haluaville au pairille tarkoitetun ryhmän jäseneksi, huomasin myös että ryhmä toimi väylänä jakaa tietoa perheistä, suunnitella yhteisiä matkoja ja tapaamisia, etsiä seuraa elokuviin tai nähtävyyksien katseluun ja hakea apua ongelmatilanteissa. Haastateltavat löytyivät siis Facebookin au pairille tarkoitetusta ryhmästä, jonka ”seinälle” jätin ilmoituksen. Tähän viestiin aloin saada vastauksia vain muutaman minuutin kuluttua ilmoituksen jättämisestä. Kaksi haastateltavista löytyi lisäksi lumipallomenetelmällä ja muutama potentiaaliseen haastateltavaan otin yhteyttä lähettämällä yksityisviestillä pyynnön osallistua tutkimukseen.

Kasvokkain tehdyt haastattelut toteutin kaupunkitilassa. Tapasin au pairreja julkisissa tiloissa, kuten ostoskeskuksessa, kahviloissa, pubeissa ja ravintoloissa. Kaupunkitila on au pairille tavanomainen vapaa-ajan viettopaikka, koska elämä perheen talossa tai asunnossa voi olla rajoitettua. Ajattelin, että tapaaminen au pairin itse ehdottamassa kahvilassa kertoisi jotain myös hänen vapaa-ajastaan. Monet au pairit pystyivätkin luettelemaan useita kahviloita, ravintoloita ja baareja joissa viettivät aikaa ystäviensä kanssa. Tarjosin ensin kaikille haastateltaville mahdollisuutta ehdottaa tapaamispaikkaa. Pidin mahdollisena, että haastattelun jälkeen olisin voinut ehdottaa toista tapaamista perheen kodissa ja mahdollisuutta tutustua au pairin huoneeseen, mutta lähes jokaisessa haastattelussa kävi ilmi asioita, jotka olisivat tehneet perheen kodissa vierailun eettisesti ongelmalliseksi. Toisaalta osa haastateltavista ei myöskään enää haastatteluhetkellä työskennellyt au pairina, vaan oli muussa työssä tai opiskelijana. Osa oli myös työskennellyt useammassa perheessä ja haastatteluhetkellä muutama au pair työskenteli jo toisessa tai kolmannessa perheessä. Vierailusta olisi pitänyt sopia perheen kanssa ja ajattelin että au pairit eivät olisi välttämättä halunneet kertoa niin paljon tai avoimesti arjestaan ja työstään mikäli tutkimukseen olisi sisällytetty perheiden näkökulma. Tämä olisi myös avannut tarpeen uudentlaisille tutkimuskysymyksille.

Monet tutkijat ovat lähestyneet au pairreja lähtömaan perusteella (esim. Búriková ja Miller 2010). Suomessa tällainen lähestymistapa on kuitenkin hankala, koska au pairit tulevat monista eri maista ja

kansallisuusryhmien ollessa pieniä, on tutkimukseen osallistuvien anonymiteetin varmistaminen vaikeaa. Näin ollen koin helpoimmaksi rajata tutkimuskohteekseni au pairit Suomessa lähtömaasta riippumatta. Au pair -ilmiö asettuu mielestäni hyvin antropologian tutkimuskohteeksi, koska au pair on yli kulttuurirajojen ulottuva käsite, joka määrittellään aina uudelleen jokaisen maan lainsäädännössä ja edelleen jokaisessa perheessä. Näin on myös lastenhoitajien kohdalla. Au pairin ja lastenhoitajan erot tulivat osittain yllättäenkin sivuosaksi tutkimustani, kun päädyin haastattelemaan kahta entistä au pairia, jotka haastatteluhetkellä työskentelivät tuntipalkallisina lastenhoitajina. Tutkimuskirjallisuus oli toki nostanut tämän ryhmän rinnakkaiseksi (esim. MacDonald 2010), mutta en ensisijaisesti ajatellut sen kytkeytyvän au pariuteen myös Suomessa.

Kenttä muodostuu tässä tutkimuksessa suomalaisen yhteiskuntaan sijoittuvasta au pariin (ja lastenhoitajien) elämänpiiristä. Elämä rajautuu isäntäperheen kotiin ja vapaa-ajalla muihin paikkoihin, kuten kaupunkitilaan tai ystävien koteihin, mahdollisesti myös toisiin työpaikkoihin. Läsnäoloa suomalaisessa yhteiskunnassa on au pariin työnteko ja elämä perheissä ja muu oleminen yhteiskunnassa. Toisaalta osittain kenttä on myös virtuaalinen, au pairit valikoivat perheensä internetissä ja haastattelujen jälkeen jatkoimme joidenkin haastateltavien kanssa viestittelyä Facebookissa esimerkiksi au pairin palattua kotiin. Myös haastateltavien etsintä tapahtui pääasiassa Facebook-ryhmän kautta ja kaksi haastatteluista tein Facebookissa. Nämä internetissä tehdyt haastattelut olivat tosin hieman erilaiset, toiselle au pairille lähetin kysymysrunгон ja toinen kertoi melko vapaasti kokemuksistaan lähettämällä minulle sähköpostikirjeenvaihdon perheensä kanssa ja antamalla lisätietoja tilanteestaan. Pidin näitä haastatteluja myös yhtäläillä onnistuneina, koska niistä paljastui tietoa, jota en olisi saanut, mikäli olisin jättänyt haastattelut tekemättä maantieteellisen etäisyyden vuoksi. Etnografisen otteen mahdollistama joustava aineistonkeruuntapa mahdollisti tällaisenkin erilaisella tavalla kerätyn aineiston huomioimisen tutkimuksen aineistona. Tällaisissa hetkissä korostui Malkin ([2007] 2012) korostama improvisoinnin merkitys. Harkinnan jälkeen päätin sisällyttää eri tavoin kerätyt haastattelut aineistoon.

Etnografisessa tutkimuksessa varsinaisen aineiston muodostavat usein nauhoitetut haastattelut. Kuitenkin relevanttia aineistoa voivat olla myös epämuodolliset keskustelut, joista tutkija tekee muistiinpanoja kenttäpäiväkirjaan. Tämän vuoksi kenttäpäiväkirja on antropologin olennainen työkalu. Nämä kenttäpäiväkirjaan tallennetut muistiinpanot haastatteluista ja muista tilanteista ovat kaikki tutkimukselle käyttökelpoista aineistoa. Kenttäpäiväkirjan muistiinpanojen analyysiä ei kuitenkaan ole helppoa rakentaa kovinkaan systemaattisesti ja tämän tyyppisen aineiston tuominen lopulliseen analyysiin on aina tarkoin harkittava eikä se ole aina tarpeellista. (Huttunen 2010, 41;

Rastas 2010, 67–68.) Muistiinpanoni ovat tukeneet havaintojani matkan varrelta ja etenkin haastattelutilanteiden jälkeen, mutta en tuo varsinaisia otteita kenttäpäiväkirjasta esiin. Kenttäpäiväkirjaan tallennetut havainnot näkyvät kuitenkin analyysin eri osissa, vaikken asiasta erikseen mainitsekaan. Haastatteluaineistoa nimitän tutkimuksen ensisijaiseksi aineistoksi. Haastatteluaineiston tukemiseksi ja havaintojen ”tihentämiseksi” etsin myös muuta materiaalia tukemaan havaintojani. Haastattelujen lisäksi aineisto sisältää poliittisia asiakirjoja, viranomaistekstejä, internetaineistoja, lehtiartikkeleita ja lyhyitä uutistekstejä internetin uutissivustoilta. Näitä aineistoja nimitän tutkimuksen toissijaisiksi aineistoiksi. Analyysin tukena on toiminut kenttäpäiväkirja, jonka pitäminen auttoi kontekstoimaan havaintoja ajallisessa jatkumossa.

Maahanmuuton ja siirtolaisuuden tutkimuksessa etnografisten menetelmien käytöstä on tullut tavallista. Etnografinen tutkimus on monella tapaa murroksessa, kun tutkijat joutuvat pohtimaan kenttensä sijaintia ja sitä, mikä on osallistuvaa havainnointia ja mikä ei. Myös työperäisen siirtolaisuuden tutkiminen etnografisin menetelmin on osoittautunut haastavaksi ja menetelmän soveltuminen sen tutkimiseen on osoittautunut rajalliseksi. (Hirvi & Snellman 2011, 10–11.) Vastaavia ongelmia kohtasin myös tässä työssä. Kuten monissa etnografisissa tutkimuksissa on havaittu, ajan saaminen ihmisiltä nykyisessä kiireen täyttämässä maailmassa voi tuntua vaikealta (esim. Matyska 2014, 46). Myös au pareja tutkineet korostavat kiireisen elämän olevan tavallista au pareille (Cox 2015a, x). Moni haastatteluistani peruuntui tai niitä jouduttiin siirtämään myöhemmäksi erilaisista syistä johtuen. Perheen lapsen syntymäpäivät, viikonloppumatka tai ylityöt estivät haastattelun tekemisen. Nämä inhimilliset esteet kertoivat myös haastateltavien elämästä, au pariin tai lastenhoitajan on joustettava ja omat tekemiset on jätettävä sivuun silloin kun perheessä tapahtuu. Toki kaikki lopulliset haastattelun peruuntumiseen johtaneet syyt eivät edes tulleet tietooni ja saattoivat olla myös tekosyitä lykätä haastattelua. Viikonloppu oli useimmille mieluisin aika haastattelulle, koska iltaisin he olivat usein töissä, välillä myös viikonloppuisin. Monet myös matkustelivat juuri viikonloppuisin, minkä vuoksi tapaamisen ajankohdan löytyminen oli välillä haastavaa. Yhdessä tapauksessa perjantai-iltapäivällä haastateltavan oli oltava sovittuun aikaan satamassa, sillä hän oli lähdössä matkalle au pair -ystävänsä kanssa. Tapasimme yleensä eri kaupunkien keskustoissa nuorten suosimissa kahviloissa tai baareissa. Sunnuntai-iltaisin tehdyt haastattelut tuntuivat rauhallisimmilta, silloin au parit lähinnä valmistautuivat tulevaan työviikkoon. Kävin itse samanaikaisesti kokopäivätyössä, mikä rajoitti myös omaa aikatauluani vain viikonloppuihin tai iltoihin. Tämä tuntui tosin olevan myös au pariin ja lastenhoitajien päivärytmi, huomioiden että he myös työskentelivät välillä viikolla iltaisin.

Pystyäkseen sijoittamaan au pariin tarinat paremmin ympärillä vallitsevaan todellisuuteen, päätin hankkia myös muunlaista aineistoa tukemaan haastatteluaineiston analyysia. Muullekin laadulliselle tutkimukselle on toki tyypillistä hankkia kontekstoivaa materiaalia ilmiön taustoittamiseksi. Toissijaista aineistoa ovat olleet myös Facebookin au pareille tarkoitettussa ryhmässä välitetty tieto, joka on auttanut kontekstoimaan ilmiötä. Tuon kuitenkin tietoa ryhmästä vain harkiten, koska ryhmä ei ole julkinen, vaikka olenkin sen jäsen. Perheiden näkökulman tuominen oli mahdollista lähinnä uutislähteiden ja välitystoimistojen avulla. Näin ollen aineisto sisältää lisäksi lehtiartikkeleita ja internetaineistoja. Olen kontekstoinut ilmiötä myös au pair -toimistojen nettisivuilla olevista kuvauksista siitä, miten au pair -ohjelma toimii Suomessa. Keskeisenä vertailukohtana au pariin kokemuksiin ovat olleet myös viranomaisten asiakirjat ja tiedotteet.

Halusin näkökulman myös au pareja välittäviltä toimistolta. Nämä tiedot päätin hankkia sähköpostitse, koska ajattelin, ettei yrittäjillä ole välttämättä aikaa kasvokkain tehtyihin haastatteluihin. En myöskään nähnyt haastattelujen tuovan niin paljon lisäarvoa tutkimukseen, etteikö haastattelun olisi voinut tehdä yhtäläillä sähköpostilla. Kansainvälisen toimiston haastattelu tuli ajankohtaiseksi vasta kun huomasin, että lähes kaikki olivat löytäneet perheen *AuPair-World.net*-sivuston kautta. En keksinyt muuta tapaa tavoittaa yritystä, kuin yhteydenottolomake internet-sivustolla. Sainkin vastauksen tiedusteluuni muutamassa päivässä. Tämä kertoo myös osaltaan välitystoimiston etäisestä roolista ja globaalista ja osaltaan kasvottomasta työnvälityksestä, toisaalta myös mahdollisuudesta reagoida nopeasti virtuaalisesti tulleisiin tiedusteluihin. Osa oli löytänyt uuden perheen myös tuttavien tai Facebookin kautta. Tämä oli ollut tavallinen rekrytointikanava silloin kun au pair jo asui Suomessa.

3.3 Aineiston analyysimenetelmät

Aineiston analyysin keskeisenä menetelmänä olen käyttänyt sisällönanalyysia, jonka avulla on mahdollista tarkastella monenlaisia aineistoja ja etsiä teksteistä merkityksiä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 104). Lopulta päädyin nimittämään käyttämäni analyysitapaa aineisto- ja teorialähtöisen sisällönanalyysin yhdistelmäksi (vrt. em. 96; vrt. Zechner 2006, 87). Ensisijaisesti tavoittelin aineistolähtöistä analyysia, jossa pyritään ”ymmärtämään tutkittavia heidän omasta näkökulmastaan analyysin kaikissa vaiheissa” (Tuomi & Sarajärvi 2009, 113). Tutkimukseni on ammentanut paljon antropologisesta ja etnografisesta otteesta, jossa aineistolähtöisyys on keskeistä. Toisaalta myös teoria on ohjannut tutkimusta ja vaikuttanut analyysiin ja jopa aineistonkeruuseen tutkimuksen alusta lähtien. Näin ollen aineiston analyysiä on ohjannut myös aiempi teoreettinen viitekehys (em.), enkä voi tällöin puhua puhtaasti aineistolähtöisestä sisällönanalyysista (em. 96).

Aineiston tarkastelussa olen keskittynyt au parien tapoihin puhua elämästään ja työstään au paireina suomalaisissa perheissä. Haastatteluaineiston tarkastelun ohella olen ottanut huomioon myös toissijaiset havainnot tukevat aineistot, joilla luon kontekstia näille haastatteluille ja au parien asemalle Suomessa. Etnografisessa tutkimuksessa uutta tietoa rakennetaan hyödyntämällä erilaisia aineistoja. Lisäksi tietoa tuotetaan ”aineistojen ja teorian jatkuvan vuoropuhelun kautta.” Teoreettiseen keskusteluun perehdytään jo ennen tutkimuksen aloittamista, eli teoreettinen viitekehys, joka määrittää tulkintaa on jo tiedossa ennen kentälle menoa. Aineistolähtöisyydestä huolimatta teoria on läsnä analyysissa, sillä teoriasta omaksutut näkemykset tutkimuksen kohteena olevista ilmiöstä näkyvät ”tutkijan omaksumina näkemyksinä”. (Rastas 2010, 79.) Etnografisen tutkimusprosessin analyysi alkaa rakentua aivan tutkimuksen alkumetreiltä lähtien. Havainnot sidotaan teoreettisiin keskusteluihin ja teoreettiset käsitteet nivoutuvat osaksi tutkimuksen analyysia. Etnografisessa tutkimuksessa lähestyminen aineistoa kohtaan tapahtuu usein teoreettisten käsitteiden kautta. (Huttunen 2010, 48.) Davies onkin hahmotellut etnografiaa kokonaisvaltaisuuteen pyrkivänä otteena (Davies 2008; ks. Huttunen 2010, 39). Teoreettinen keskustelu au pariudesta ja hoivatyön globalisaatiosta, sekä jo ensimmäiset haastattelut alkoivat muokata käsitystäni au pariudesta Suomessa. Kun huomasin, ettei ensimmäinen haastateltavani istunut lainkaan olettamuksiini, jouduin uudelleenmuotoilemaan haastattelukysymyksiäni ja jonkin verran myös tutkimusasetelmaani. Teoreettiset keskustelut joihin olin perehtynyt, pitivät kuitenkin tutkimusasetelman kasassa. Koska aloitin analyysin teon jo varhaisessa vaiheessa tutkimusta, on olemassa oleva tutkimuskirjallisuus väistämättä vaikuttanut ajatusten jäsentymiseen.

Koska nimitän tutkimustani etnografisesta tutkimuksesta inspiroituneeksi haastattelututkimukseksi, on myös kenttä ollut keskeinen tutkimuskohdetta rajaava tekijä. Kenttä muodostuu aineistokokonaisuudesta, jota analysoidaan suhteessa koko kenttään ja haastattelumateriaali on sidoksissa tähän kokonaisuuteen (Huttunen 2010, 40.) Etnografiselle analyysille tyypillisesti peilasin matkan varrella tekemiäni havainnot kenttäpäiväkirjani merkintöihin, joita olin tehnyt aina ensimmäisestä haastattelukerrasta lähtien. Lisäksi vertailin niitä eri medioissa tuotettuihin teksteihin ja viranomaislähteisiin sekä muuhun havainnot kontekstoivaan aineistoon kuten sähköpostitse ja Facebookissa kerättyyn haastatteluaineistoon. Haastatteluaineiston etnografisessa analysoinnissa aineisto kontekstoidaan huolellisesti eli sidotaan muuhun aineistoon. (em. 43) ja haastatteluja tulkitaan aina suhteessa muuhun aineistoon (em. 58). Haastatteluja voidaan ristiinlukea monenlaisen aineiston kanssa, kuten vaikkapa asiakirja-aineistojen (em. 44). Tämä ajatus ristiinluennasta johdatteli analyysiani, jossa vertasin muuta aineistoa puhtaaksi kirjoitettuun haastatteluaineistoon.

3.4 Eettiset kysymykset ja tulosten luotettavuus

Antropologista tutkimusta halkoo jatkuva eettinen pohdinta, kuten muutakin tutkimusta, mutta kosketuksen tutkittaviin ollessa eri tavalla henkilökohtainen, ovat eettiset pohdinnat läsnä myös vapaa-ajalla. Sosiaaliantropologi Ulla Vuorelan (2009, 404) mukaan politiikan tutkija Allaine Cerwonkan ja antropologi Liisa Malkin (2007) välinen sähköpostikirjeenvaihto tutkimuksen tekemisestä on osoitus siitä, ”miten tutkimusprosessi on eettisten kysymysten ja valintojen läpäisemää” ja miten ”eettisyys on mukana kaikkein pienimpiä ja arkisimpia tutkimusta koskevia päätöksiä tehdessä” (Vuorela, 2009, 404; ks. Cerwonka 2007, 6). Myös kontekstitietoinen lähestymistapa on keskeistä maahanmuuttajien työelämäkokemusten analysoinnissa (Wrede 2010, 23), eli tässä tapauksessa au pariin kokemusten analyysissa.

Jouduin pohtimaan, miten au pariin asema perheessä mahdollistaa heidän haastattelunsa ja mikä on perheen oikeudellinen asema silloin kun haastateltavat puhuvat heidän kodistaan ja lapsistaan. Koin kuitenkin täysi-ikäisten au pariin olevan kykeneviä arvioimaan mitä sopii puhua ja he tuntuivatkin luottavan siihen, etten paljasta heidän au pair -aikaansa liittyviä asioita ja osa myös jätti tietoisesti kertomatta työnantajan/perheen nimeä tai tarkkaa ammattiasemaa. Anonymiteetin säilyvyys au pariin osalta oli toinen keskeinen ongelma. Jouduin pohtimaan miten tuoda aineistolainauksia esiin, kun toisessa kohdassa keskeistä voisi olla korostaa lähtömaata, toisessa ikää, mutta toisaalta en saisi paljastaa haastateltavan henkilöllisyyttä. Niinpä tein ratkaisun jakaa anonymisointi kolmeen osaan, joista ensimmäinen on pseudonyymi ja ikä, toinen on lähtöalue ja asema ja kolmas on pelkästään anonyymi au pair. Näin ollen en siis erittele aineistolainauksissa kansallisuutta lainkaan. Näin toimimalla olen pystynyt varmistamaan sen, etten vaaranna vastaajan suhdetta työnantajiinsa tai muuten paljasta tämän henkilöllisyyttä. Pseudonyymien vallinnassa käytin mielivaltaisuutta valitsemalla eri maissa tavanomaisia naisten nimiä, joista ei näin ollen ole pääteltävissä haastateltavan kansallisuutta tai kulttuuritaustaa. Aineistolainauksissa olen lisäksi muuttanut yksityiskohtia au pariin puheesta niin, ettei au pareja ja perheitä voi tunnistaa aineistolainauksen perusteella. Osa perheistä tiesi au pariin osallistumisesta tutkimukseen. Toisilla työskentelystä oli aikaa tai he eivät olleet puheyhteydessä perheisiin, joten tällaisissa tapauksissa luvan saaminen perheiltä olisi ollut joka tapauksessa mahdotonta. Myöskin perheen informoiminen tutkimuksesta olisi asettanut au parit haavoittuvaan asemaan, eivätkä he olisi välttämättä puhuneet yhtä avoimesti kokemuksistaan. Tämän vuoksi en myöskään yrittänyt saada lupaa vierailta perheiden taloissa tai asunnoissa. Perheiden haastattelu tai tutkimus asettaa kiinnostuksen kohteeksi erilaiset tutkimusongelmat ja

kysymyksenasettelut, joita olisi toki erittäin mielenkiintoista tarkastella, mutta se olisi vaatinut erilliset tutkimuskysymykset ja laajemman lähestymistavan ilmiöön.

Ennen aineiston analyysiin siirtymistä tulee pohtia vielä refleksiivisyyden käsitettä. Tätä jouduin pohtimaan erityisesti oman au pair -taustani vuoksi. Refleksiivisyys ja eettisyys ovat keskeisiä tekijöitä kaikessa tutkimuksessa, mutta etenkin laadullisessa haastattelututkimuksessa. En usko, että olisin päätenyt tekemään tutkielmaa au paireista, ellen olisi itse kerran uppoutunut vieraassa maassa itselleni tuntemattomien perheiden elämään ja itselleni uuteen kulttuuriin. Näkisin, että olen pystynyt ymmärtämään jotakin syvemmin au pariien kokemuksesta juuri taustani vuoksi. Toki riskinä on, että olen pitänyt joitakin asioita itsestänselvyyksinä. En voi kieltää sitä, etteikö oma kokemukseni au pairina työskentelystä olisi väistämättä vaikuttanut ainakin jollakin tasolla niin tutkimusasetelman muotoutumiseen kuin analyysiin ja haastattelutilanteisiin. Useimmat au pairit halusivat kuulla omasta kokemuksestani, enkä estellyt keskustelua, vaan puhuin avoimesti omasta au pair -ajastani. Toisaalta näkisin, että maahanmuuttotutkimuksessa tutkijan oma kokemus vieraassa kulttuurissa asumisesta auttaa ymmärtämään tutkittavan roolia ja tilannetta paremmin. Uskon, että oma kokemukseni au pariudesta on syventänyt aineiston tulkintaani. Etenkin ihmistieteissä, jossa sosiaalinen vuorovaikutus näyttelee merkittävää roolia, tutkijan sukupuoli, kansalaisuus, rotu, ihonväri, sosioekonominen asema ja ikä ovat eri tavalla läsnä kuin muilla tutkimusaloilla. Koen, että haastattelutilanteista teki rentoja juuri se, että ikäero useimpiin au pareihin ei ollut kovin suuri suuntaan tai toiseen. (vrt. Huttunen 2010, 58.) Se että tutkimuksen aihe on henkilökohtainen, ei mielestäni heikennä tutkimuksen luotettavuutta. Sen sijaan uskon, että oma kokemukseni au pair -työstä on mahdollistanut tutkimuksen eheyden alusta asti. Minulla oli tutkimuksen ensimetreiltä lähtien hyvä käsitys siitä mitä au pariien tekemä työ on ja miten järjestelmä toimii. Pystyin myös helposti samaistumaan tutkittavien kokemusmaailmaan ja kertomuksiin arjesta kielitaidottomana nuorena naisena vieraassa maassa. Myös Rastas (2005, 87–88) korostaa, että haastateltavan ja haastattelijan identifioituminen samaan ryhmään voi olla hyvä lähtökohta haastattelun tekemiselle.

4 AU PAIRIT LIIKKUVASSA MAAILMASSA

Tässä luvussa tarkastelen, millaisia ylijäisiä järjestelyjä au pariien liikkuminen on vaatinut ja millaisia merkityksiä au parit ovat antaneet tälle muutolle. Callemanin (2010) mukaan aiemmin au parit matkustivat pääasiassa samankaltaisten tulo- ja elintasomaiden välillä, kun taas nykyään matkustetaan alemman tulotason maista rikkaampiin. Nykyään au pairiksi lähdetään myös taloudellisten syiden ajamina, ei niinkään matkustustarkoituksessa ja pääasiallisena ajatuksena nähdä uuden maan kulttuuri ja oppia kieltä. (Calleman 2010, 69). Au pair -järjestelmässä on neljä eri osapuolta: valtio, au pareja välittävät toimistot, perheet ja au parit. Valtion rooli on tarjota kansalaisilleen lastenhoitopalveluita. Kun valtio pitää au pair -liikkuvuuden säännöstelemättömänä voidaan sitä pitää jonkinlaisena osoituksena siitä, että valtio mahdollistaa perheille lastenhoidon au pariien muodossa. Lisäksi välitystoimistot ovat usein kaupallisia yrityksiä, jotka saavat maksun perheiltä, au pareille palvelut ovat pääsääntöisesti ilmaisia. Käytännöt vaihtelevat kuitenkin merkittävästi ja osa toimistoista perii myös au pareilta maksuja. Au pariien ylijäistä rekrytointia ja sen rajoituksia sanelevat niin kansainväliset au pareja välittävät toimistot kuin valtiotkin. Vaikka au pariien rekrytointia värittää henkilökohtaisuus, on prosessi silti monien toimijoiden käsissä ja siitä huolimatta muuton valvonta ja seuranta on vähäistä. (Yodanis & Lauer 2005, 41.) Calleman myös korostaa, että internetissä toimivien au pareja välittävien toimistojen kehittyminen on vaikuttanut suuresti kansainväliseen liikkuvuuteen kodinhoitotyön kentällä. (Calleman 2010, 69.)

4.1 Kansainväliset välitystoimistot

Ensiksi pidän olennaisena kertoa siitä, miten au parit löytävät tiensä Suomeen. Au pair löytää perheen tavallisimmin au pariien välitykseen erikoistuneen toimiston tai sosiaalisten verkostojen kautta. Alalla toimii useita toimijoita, kuten internetissä toimivia välityssivustoja ja kansallisia toimistoja. (Øien 2009, 43.) Suomeen au pareja välittävällä *Euromaalla* on yhteistyökumppaneita eri EU-maissa, josisa toimintaa mainostetaan ja rekrytoidaan ehdokkaita, eli toisin sanoen tarkistetaan papereita ja tehdään haastatteluita. Euromaan mukaan Suomeen ei tule paljon au pareja, koska Suomi on sen verran pieni maa esimerkiksi paljon au pareja vastaanottaviin Saksaan ja Yhdysvaltoihin verrattuna. Suomen kieli ei ole myöskään niin suosittu, kuin esimerkiksi suurkielet ranska, espanja tai englantti. Euromaa välittää Suomeen vuosittain 20–30 au pairia, joista suurin osa (60–70 %) on lähtöisin Saksasta, lisäksi vuosittain ehdokkaita on etenkin Tšekistä ja Puolasta, sekä muutama ehdokas Venäjältä, Itävallasta, Slovakiasta, Espanjasta, Italiasta ja Romaniasta.

Kansainvälinen au paireja välittävä internetissä toimiva AupairWorld puolestaan ei tiedä, kuinka moni au pair on löytänyt perheen Suomesta heidän sivustonsa kautta. AupairWorldin sähköpostilla antamien tilastotietojen mukaan vuoden 2014 aikana 666 isäntäperhettä Suomesta on rekisteröitynyt sivustolle au pairia hakevaksi perheeksi. Tämä luku ei suoraan kerro kuinka monta perhettä au paireja Suomessa työllistää, mutta antaa jotain suuntaa suuruusluokasta. Tämän sivuston lisäksi internetissä toimii toki monia muitakin sivustoja. Kansainvälisillä sivustoilla on huomattava määrä perheiden ja au pariien ilmoituksia myös Suomesta. Pelkästään sivustojen ilmoituksia selaamalla saa sen käsityksen, että Suomessa olisi huomattava määrä perheitä, jotka ovat valmiita palkkaamaan au paireja. Suurin osa haastattelemistani au paireista oli löytänyt isäntäperheen internetistä tai sosiaalisten verkostojen kautta. Internetistä perhe oli löydetty useimmiten 'Aupair-world.net' -sivustolta, joka on omien sivujensa tietojen mukaan maailman suurin toimija alalla. Tässä *AuPairWorld* -välitystoimiston oma määritelmä siitä, mikä toimisto on ja miten se toimii:

“AuPairWorld” is an Internet portal allowing au pairs (including prospective au pairs) and host families (including prospective host families) to contact each other and make arrangements. AuPairWorld considers itself to be an “Au Pair Agency on the Internet”. The Users of AuPairWorld have the option of finding a matching host family in which they can work as an au pair or advertising as a potential host family for an au pair. (AuPair-World.net 5.2.2015)

Isäntäperheen hankintaa väritti selvästi vaivattomuus. Seuraavat otteet kuvaavat hyvin prosessin helppoutta:

It was quite easy. I was on the website maybe for two weeks and after two weeks I already had my plane ticket. (Ines)

...

I did my profile, and in two days I found a family. So it was very easy for me at least. I thought maybe I find a family in two months or three months but two days they wrote me via Skype. They say me they want me to come here. ... I had the interview in January, and I came in March, in two months. (Olivia)

Au pairin näkökulmasta sivuston hakuprosessi toimii seuraavasti:

You make your own profile and then you can look to for other profiles, you can choose the country you want to go, small or big city. And then they show the profiles that are same criteria than yours. And then you can send a message and then those people [families] can send a message back with their emails and then you can start emailing or Skype. (Zoe)

Periaatteessa perheen etsimisen voi ajatella noudattavan perinteistä työpaikan etsimisen ja rekrytoinnin kaavaa, mutta toisaalta prosessi on eri tavalla henkilökohtainen, kuten seuraava esimerkki osoittaa. Tämä esimerkki kuvaa tilannetta, jossa au pair ei ole varma siitä maasta johon

haluaisi lähteä. Prosessi tuntuu olevan ainakin au pairin puolelta hyvin tunnepitoinen, eikä lopulta perustu välttämättä siihen mikä olisi ”järkevin” kohdema, vaan voi perustua lopulta nimenomaan oikeanlaisen perheen valintaan.

So I went to this website, its aupairworld, and I went there and it was very easy to register and I was thinking about Finland because I like cold countries and I love snow. So I put Finland in the website search, I put also Ireland, and I put England and I put several countries that I would like to go. I found really nice family in Finland, like the perfect one, I contacted them, and we had a skype call and it was really nice. I also had two families in Ireland, so I called them also and one was really nice also and one was not so good. So when I had the phone call with the family in Finland I wanted to go there because of the family. I also wanted to go to the other family in Ireland but I was very much thinking which one I go. And the mother in Finland told me that I was really good and if I say yes they would give me the opportunity to go to their family. So I was saying ok, I think I will go to your family, so I was really happy. (Ellen)

Au parien näkökulmasta internetissä toimivien välityssivustojen käyttö voi tuntua helpolta ja turvalliselta, mutta kääntöpuolena kasvottomassa toimijassa on se, että se jättää heidät myös ilman tukea ongelmatilanteissa. Esimerkiksi *'Aupair-world.com'* on au pareille ilmainen ja perheille maksullinen. Au parien näkemysten mukaan ongelmatilanteissa sivusto tai sen takana olevat työntekijät ja muut henkilöt eivät voi juurikaan auttaa au pareja eivätkä perheitä, ainoastaan poistamaan au parin tai perheen profiilin. Au parit olivat lisäksi tietoisia, että internetissä toimii useita au pareja välittäviä sivustoja, joten ongelmiin joutuneet perheet ja au parit voivat edelleen jatkaa rekrytointia tai hakeutua toiseen perheeseen muiden sivustojen kautta. Yhdellä Google-haulla hakusanoilla ”au pair in Finland” on tuloksena lukuisia erilaisia kansainvälisiä sivustoja, ensimmäisenä maailman suurimmaksi itseään mainostava toimisto *'aupair-world.net'*. Sen jälkeen lista jatkuu useiden sivustojen verran: *'newaupair.com'*, *'thebestaupair.com'*, *'greataupair.com'*, *'aupair.com'*, *'aupairads.com'*, *'cityaupair.com'*, *'aupairnet24.com'*, *'easypair.com'*... Lopulta sivustot listalla alkavat muuttua toinen toistaan epämääräisimmiksi ja mielessä herää väistämättä kysymys, kuka kaikkia sivustoja oikein pitää yllä. Au parien tulisikin olla tarkkana siitä, mitä kautta perheen hankkivat. Au pair -järjestelmä voi pahimmassa tapauksessa altistaa ihmiskaupalle tai muulle hyväksikäytölle ja kaltoinkohtelulle (Løvdal 2015, 143–146). Esimerkiksi AuPairWorldin turvallisuudesta ja salauksista kertovalla sivustolla mainitaan myös ihmiskaupaan liittyvät riskit (AuPairWorld: Privacy Policy 2014). Sivusto kerää käyttäjiensä IP-osoitteet ja muuta tietoa varmistaakseen, että käyttäjät ovat liikkeellä oikeilla aikeilla. Tällaisilla toimenpiteillä ei kuitenkaan voida vielä täysin varmistaa au parien turvallisuutta. Au pair -toimistot muistuttavatkin käyttäjiään Skype-haastattelun tapaisen kommunikaation tärkeydestä ennen sopimuksen laatimista. Haluan

nostaa tämän esimerkin sivustolta esiin, koska se korostaa internetissä toimivien sivustojen heikkoutta valvoa käyttäjiensä turvallisuutta.

Following your registration, we collect your IP address and the time you registered in addition to the data you have entered. [...] This enables us to identify unwanted entries (joke entries, agencies, human trafficking, etc.). However, AuPairWorld does not guarantee the quality of the entries presented in the profiles. (AuPairWorld: Privacy Policy 2014: https://www.aupair-world.net/tos/privacy_policy)

4.2 Isäntäperheiden motiivit au parien näkökulmasta

Vaikka edellä korostin järjestelmään liittyviä riskejä, ovat monet perheet kuitenkin liikkeellä oikealla asialla. Haastattelemani au parit ja lastenhoitajat olivat työskennelleet kaikkiaan 15 suomalaisessa perheessä. Yhteisenä tekijänä kaikissa näissä perheissä oli vanhempien korkea sosioekonominen asema ja kahta perhettä lukuun ottamatta molemmat vanhemmat olivat kokopäivätyössä. Kahdessa perheessä, joissa toinen vanhemmista oli kotona, kävi perheen isä työssä. Näissä tapauksissa äiti työskenteli kotoa käsin tai oli äitiyslomalla. Pariskunnan muodostivat kaikissa tapauksissa mies ja nainen. Lapset olivat pääasiassa esikoulu- tai kouluikäisiä ja lapsia oli perheissä yhdestä neljään. Useassa perheessä oli myös yläkoulu- tai lukioikäisiä lapsia. Useimmissa perheissä lapset kävivät englanninkielistä koulua, vaikka koko perheen yhteinen kieli oli muuten suomi. Lasten koulut sijaitsivat usein automatkan päässä ja vanhempien tehdessä pitkää päivää, tarvittiin joku kuljettamaan lapsia kouluun tai päiväkotiin. Lisäksi tehtävänä oli usein puhua lasten kanssa englantia tai jotakin muuta kieltä.

They were looking for someone who could take care of the kids while parents were working. Because they were studying in English, they thought it was a good idea to have someone who could talk English with the kids and parents. (Olivia)

Edellä olevassa aineistolainauksessa tulee hyvin esiin se, että au parin hankkimisessa voi olla kaksi syytä. Tässä tapauksessa ensimmäinen on se, että tarvitaan joku vahtimaan lapsia kun vanhemmat ovat töissä, mutta toisaalta etuna voisi olla jos hän voisi myös opettaa lapsille englantia. Jopa silloin kun isommat lapset pystyisivät periaatteessa vahtimaan lapsia, on perheisiin haluttu au pair. Tämä on osoitus siitä, että kun perheeseen palkataan au pair tai muuta kotiapua, tulee tämä henkilö yleensä paikkaamaan jonkin toisen henkilön tekemää toimintoa.

The family wants an au pair because they want kids to learn English, and when they work it is nice for kids to have an adult at home, even if they can take care of themselves. (Ida)

Williamsin ja Gavanasin (2008) mukaan Ruotsissa au pair tai kotiapulainen palkataan ennen muuta kiireisen arjen helpottajaksi. Vaikka lapset ovat päivisin päiväkodissa, saatetaan kotiin silti palkata kotiapua. Au pair tai lastenhoitaja tekevät sen, mitä yleensä työaikoihin suhteessa joustamattomat päivähoitopaikat eivät voi tarjota, eli kuljettaa lapsia kouluun ja viedä harrastuksiin sekä katsoa lasten perään muina vuorokauden aikoina. Usein au pair on myös se vaihtoehto johon useammilla perheillä on varaa suhteessa paremmin palkattuihin lastenhoitajiin. (Williams & Gavanas 2008, 21–22.) Anderson (2002, 105) on havainnut, että kotiavun hankkimisen motiivina voi olla myös statuksen ylläpitäminen. Talouselämä-lehden uutisessa ”*Au pair tuo säpinää*” (8.3.2014) on haastateltu koulu- ja päiväkotikäisten lasten äitiä, jonka kodissa on ollut jo useampia au pairreja. Uutista varten haastatellussa perheessä molemmat vanhemmat käyvät töissä ja matkustelevat paljon, joten ylimääräinen aikuinen perheessä on tarpeen. Ensimmäisen au pairinsa he olivat keksineet ottaa, kun naapurillakin oli. Seuraavassa esimerkissä tulee hyvin esiin edelläkin mainittuja syitä au pairin palkkaamiselle, kuten vanhempien matkustelu työn vuoksi. Zoen isäntäperheessä hänen vastuullaan on katsoa kouluikäisten lasten perään ympäri vuorokauden itsenäisesti silloin kun vanhemmat ovat poissa kotoa. Kun au pairin työajan tulisi olla 30 tuntia viikossa, herää kysymys siitä, onko samassa taloudessa nukkuminen työtä vai ei ja tulisiko tällaisesta työstä saada korvausta. Tämä sama kysymys toistui myös toisen au pairin kohdalla ja palaan tähän tarkemmin luvussa 6.4.

I have to speak English with them, mostly. I also have to clean. And also they have dogs, so I have to take care of the dogs. And also mostly they are travelling a lot, both of them, so sometimes they are not home, then I have to.. I cook for the kids or just watch them so they don't put the house on wire and they... I don't know... if something happens to them. And also to make them to do something else than to be on their computers. (Zoe)

Euromaa on au pairreja Suomeen välittävä vuodesta 2006 toiminut toimisto. Euromaan mukaan perheet, jotka palkkaavat au pairreja ovat ”kiireisiä” ja joukkoon mahtuu monenlaisia perheitä. Lapsia perheissä voi olla vähän tai paljon. Joukossa on yrittäjiä ja sellaisia jotka työskentelevät ulkomailla tai toisella paikkakunnalla. Lisäksi on yksinhuoltajia ja äitejä, jotka ovat kotona pienten lasten kanssa ja tarvitsevat apua arkeen. Seuraava esimerkki tukee tätä näkemystä perheessä, jossa isä työskentelee toisella paikkakunnalla:

Sometimes mother has to go to work at five in the morning so she needed someone to take kids to the school. Or sometimes she arrive later like at five so she needs someone there. (Olivia)

Euromaan mukaan au pairit työllistyvät tasaisesti ympäri Suomea ottaen huomioon, että väestöä on enemmän pääkaupunkiseudulla ja isoissa kaupungeissa. Näin ollen väestöllisesti tiheimmin asutuilla

alueilla ja siellä missä on paljon lapsiperheitä, on myös enemmän au pareja. Alueellisia tilastoja ei tosin ole saatavilla, joten tämä on vain toimiston omiin kokemuksiin perustuva näkemys. Suomessa on Euromaan mukaan ”sen verran hyvä kunnallinen lastenhoitojärjestelmä ettei au pareja tarvita”. Lisäksi Euromaan omistaja korostaa, että Suomessa lapsen laittaminen päiväkotiin on helpompaa ja halvempaa, kuin palkata au pair tai hoitaja. Esimerkiksi Kanadassa ja Englannissa päiväkoti maksaa paljon enemmän kuin Suomessa. Toisaalta tässäkin tutkimuksessa tulee esiin, että usein au pair on usein palkattu perheeseen jossa on kouluikäisiä lapsia ja au parin tehtävänä on kuljettaa lapsia kouluun ja harrastuksiin tai laittaa näille ruokaa sekä ulkoiluttaa koiria.

4.3 Au pairit muuttoliikkeessä

Au parien liikkuminen kytkeytyy perheen mahdollisuuteen palkata au pareja ulkomailta ja au parien mahdollisuuksiin muuttaa ulkomaille. Aloitin hahmottaa aineistosta erilaisia tapoja puhua au pair -ajan merkityksistä ja siitä miten he olivat tehneet päätöksen lähteä au pareiksi.

Hanna: What did you expect from the work as an au pair?

Olivia: I wanted to learn Finnish, and I learned. ... I think it was basically that, learn Finnish with a family. And look for another job but I got it very fast...

Vaikka au pair -järjestelmä on monelle nuorelle helppo tapa liikkua maiden rajojen yli ja mahdollistaa nopean työllistymisen, on sen taustalla myös paljon rajoituksia. Tämä pätee myös au pareihin ja muihin kotitaloustyön perässä muuttaviin. Au parien liikkuminen ja muutto kytkeytyvät moniin yli rajaisiin prosesseihin. Kaksi haastattemistani eurooppalaisista au pareista mainitsi Yhdysvallat unelmiensa au pair -kohteeksi, mutta käytännön syistä Yhdysvaltoihin muuttaminen ei ollut onnistunut.

I wanted to be an au pair since the 2nd year of high school. My plan was to go to the USA because it was my biggest dream. (Ida)

...

First I wanted to go as an au pair to the United States but it was very very complicated because we have to have a visa. So we have to go to a special company who find a family for us... but it is very complicated because we have to have an appointment to go to their office and they find the family for us and they do the visa for us. They do everything actually for us, but we have to pay for this. Because you can't be an au pair in the US like this like I am here. ... Also I didn't go to the USA because to go there to have the visa for au pair we have to have a lot of baby-sitting hours, like so much, like a hundred and twenty hours [and] we have to prove [that] on [a] paper. ... To go to Finland is really easy because it is in the European Union so I don't need the visa or something just my passport. (Ellen)

Lähtö- ja kohdemaan merkitys on keskeinen erityisesti viisumikäytäntöjen suhteen, vaikkakin au pair -työtä määrittää väistämättä aina väliaikaisuus siihen sidottujen aikarajoitusten vuoksi. Tiettyihin maihin rekrytoituminen voi olla vaikeaa. Kuten edellä olevat esimerkit kertovat, au pairiksi rekrytoituminen EU:n sisällä on huomattavasti helpompaa kuin mitä se on esimerkiksi Yhdysvaltoihin. Tämä kertoo siitä, että ohjelma toimii erilaisin periaattein eri puolilla maailmaa ja kaikille esimerkiksi ”unelma Amerikasta” ei aukea järjestelmän kautta. Tämä kytkeytyy myös moniin kysymyksiin esimerkiksi itäeurooppalaisten nuorten naisten halusta suunnata länteen ja au pair -järjestelmä tarjoaa helpon maahanmuuton väylän. Tutkimuskirjallisuudessa useat esimerkit todistavat muun muassa slovakialaisten laajaa sijoittumista au pair ja kodinhoitotyöhön esimerkiksi Iso-Britanniaan (esim. Búriková & Miller 2010).

Toisaalta muuttoa tapahtuu myös toiseen suuntaan, eli Pohjois-Amerikasta Eurooppaan. Haastattelemistani pohjoisamerikkalaisista au pareista toinen oli Suomessa vuoden mittaisella au pair -viisumilla ja toinen turistiviisumilla. Vuosien 2011–2013 välillä Pohjois-Amerikasta Suomeen on tullut yhteensä 44 au pairia, joista 32 Yhdysvalloista ja 12 Kanadasta. Toiseenkaan suuntaan muutto ja viisumin anominen ei ole au pairien näkökulmasta helppoa. Vaikka perhe ei olisi kiinnostunut au pairin lastenhoitokokemuksesta, pohjoisamerikkalaisen au pairin mukaan viisumin saamiseksi täytyy kuitenkin todistaa suurlähetystölle, että hakijalla on kokemusta lastenhoidosta. Tämä on ristiriitaista, koska periaatteessa au pairilla ei tarvitse olla kokemusta ja myöskään Suomen viranomaiset eivät sitä vaadi. Viisumia hakenut pohjoisamerikkalainen au pair kertoi, että hakemukseen oli tosin riittänyt yksi suosituskirje.

[T]hat family ... they only wanted someone who only speaks well English. They didn't ask for the experience but the embassy does ask it. You need to have a reference letter and you also need to give them your cv. (Pohjoisamerikkalainen au pair)

Au pairien muuttoa kuvailevat pääasiassa parhaiten adjektiivit nopeus ja helppous, ainakin silloin kun maiden välille ei ole asetettu suurempia rajoituksia. Varsinkin Euroopan Unionin sisällä liikkuminen on helppoa. Au pairius voi olla myös helppo vaihtoehto asunto- ja työongelmien keskellä. Se tarjoaa yksinkertaisen ja nopean vaihtoehdon saada asunto tai tässä tapauksessa huone ja varmistaa edes jonkinlainen tulotaso. Kaksi haastattelemistani au pareista oli ollut aiemmin Suomessa vaihto-opiskelijana. Toinen heistä kuvaili au pairiksi päättymistä käytännön syillä.

I needed money for the apartment and a job. It was maybe the only and easiest way to get everything at the same time. ... I had tried to get other jobs but it was a bit difficult as I had a little bit of time press so that I can pay my apartment and rent. So that is why

au pair was my solution. ... As I still wanted to stay in Finland, I needed the money and apartment like right away. .. And I didn't speak Finnish at all. (Lisa)

Vaihto-opiskelijensa jälkeen Suomeen jääneiden keinona löytää työtä ja oppia kieltä oli hankkia au pair -isäntäperhe. Kummankaan tavoitteena ei ollut työskennellä tulevaisuudessa lasten kanssa, vaikka tällaisesta kokemuksesta ei varmasti olisi heille haittaakaan. Kaksi haastatelluista työskenteli haastatteluhetkellä lastenhoitajana Suomessa. Myös lastenhoitajaksi hakeutumista au pair -ajan jälkeen selittää heidän osaltaan se, ettei muuta työtä tai opiskelupaikkaa ollut mahdollista saada ilman riittävää kielitaitoa. Lastenhoitajan työ vaikutti olevan helppo vaihtoehto työllistyä edelleen ja opiskella samalla suomenkieltä. Lastenhoitajan työ ei ole ollut kummallekaan varsinainen tavoite, vaan välivaihe matkalla toiseen työhön tai opiskelupaikkaan. Kumpikaan heistä ei myöskään haaveillut työstä lasten parissa tulevaisuudessa. Molemmilla lastenhoitajana työskentelevillä oli kiinnostuksena opiskella uusi ammatti tai hankkia korkeakoulututkinto ja jäädä sen jälkeen Suomeen asumaan ja tekemään töitä. Lastenhoitajan työn etu oli, että se mahdollisti au pair -ohjelman tapaan kielenopiskelun vapaa-ajalla, vaikkakaan perhe ei ole tällöin velvoitettu korvaamaan kurssimaksuja. Monille muuttajille au pair -järjestelmä näyttäytyykin ennen muuta helppona maahanmuuton väylänä ja myös korkeasti koulutetut hakeutuvat tähän työhön, koska se on hyvä ponnahduslauta muihin töihin Euroopassa. Seuraava esimerkki on yksi osoitus tästä muutosta:

So there are a lot of registered nurses and they want to be an au pair and I say "no why you want to be an au pair, you need to take care of the patient because you're a nurse you need to work in a hospital you don't need to work as an au pair". Because they just want to live in European countries, so it's easy to transfer, for example move to UK, it's like a stepping stone. (Kaakkoisaasialainen lastenhoitaja, entinen au pair)

Au pairin tai lastenhoitajan työssä liikkuminen eri maiden välillä vaatii paljon strategista suunnittelua ja tietoa siitä mihin maahan kannattaa suunnata ensimmäisenä. Tällainen toimijuus korostaa mielestäni ennen muuta au pariien valmiutta toimia globaaleissa ylijärjaisissa verkostoissa, joissa on myös paljon riskejä esimerkiksi oleskeluluvan peruuttamisesta. Tällainen toiminta vaatii erityisesti kompetenssia liikkua vaihtuvissa kansainvälisissä ympäristöissä. Toisaalta kaikilla ei myöskään välttämättä ole tietoa seuraamuksista ja monet ottavat isoja riskejä lähtiessään au pareiksi tai lastenhoitajiksi toiseen maahan tai mantereelle.

If [...] you have the (au pair) experience in Norway and then you move to Netherland and then Denmark so after that you can't be au pair anymore. So nanny is fine, but au pair is not. Especially in Sweden, they don't hire au pair [foreigners] from Scandinavian country, they will deny the application. ... But then Denmark it's fine if you came from Norway or Netherland but not more than three times. So if you have experience [domestic helper] in Asia it doesn't matter, you can still be an au pair. (Kaakkoisaasialainen lastenhoitaja, entinen au pair)

Järjestelmään liittyvä helppous ja vaivattomuus ovat keskeisiä tekijöitä jotka houkuttavat lähtemään ulkomaille au pairiksi epävarmassa elämäntilanteessa. Tämä helppous hyödyttää ennen muuta perheitä, jotka saavat edullista kotiapua epätoivoisessa elämäntilanteessa suuntaa etsivistä nuorista naisista eri puolilta maailmaa. Tutkimuksen aikana kävi nopeasti ilmi, että monien maiden huono taloustilanne ja nuorisotyöttömyys ovat ajaneet nuoria lähtemään au pairiksi ja myös muihin töihin ulkomaille. Näköalattomuuden ja toivottomuuden hetkellä au pariuteen liittyvä helppous ja nopeus olivat saaneet tekemään päätöksen hyvinkin impulsiivisesti. Au pairius näyttäytyi helppona ja ainakin aluksi taloudellisesti vaivattomana pakotienä vallitsevasta elämäntilanteesta. Haastattemieni au pariin joukossa oli useampia korkeakoulutettuja au pairia. Seuraavassa esimerkissä käy ilmi lähtömaan työtilanteen vaikutus päätökseen hakeutua au pairiksi. Tässä tapauksessa au pair oli asunut jo aiemmin Suomessa vaihto-opiskelijana ja oli nyt kotimaansa huonon työtilanteen vuoksi päättänyt hakeutua suomalaisille työmarkkinoille.

It is impossible to find anything. ... Maybe you can find, but you are going to end up with 400 euros or 500 euros working 40 hours per week. It is like a slave. ... So no jobs in [my home country] so I decided I have to go abroad, where? I will try it in [Finland], so I looked for a family, I found it, I decided to come here and look for a job from [Finland]. ... I was studying here before, and I really liked [this city]. (Olivia)

Olivian tapauksesta käy hyvin ilmi, ettei hän pidä au pair -työtä varsinaisena työnä vaan keinona asua Suomessa ja hakea samalla työtä, joka vastaisi hänen koulutustaan. Suomessa au pair saa minimissään 280 euroa taskurahaa ja tarvittaessa perhe saattaa tarjota paikallisliikenteen matkakortin. Tuloksi lasketaan myös täysylläpito, jonka arvo on 453 euroa (Verohallinto 2015). Näin ollen yhteenlaskettu tulo on 733 euroa kuukaudessa. Yksi haastateltavista oli au pair -työnsä ohessa myös osa-aikatyössä viikonloppuisin, josta sai lisäksi palkkaa noin 600 euroa kuukaudessa. Työskennellen au pairina ja osa-aikatyössä hän tienasi noin 1300 euroa kuukaudessa, kun vastaavasti tulotaso kotimaassa olisi yli puolet pienempi. Hän oli jäänyt au pair -aikansa jälkeen tähän osa-aikatyöhön, koska perhe oli yllättäen katkaissut työsuhteen, mutta hän tienasi kuitenkin riittävästi tullakseen toimeen. Täten au pairius oli hänelle vain askel kohti pidempiaikaista asumista Suomessa.

Konkreettisen työttömyyden lisäksi epävarmuus voi ilmetä myös yleisenä ilmapiirinä, vaikka lähtömaan palkkataso olisi hyvä. Seuraava lainaus kuvastaa hyvin sitä epävarmuuden tilaa, joka voi vallita au pariin mielessä ennen lähtöä au pairiksi myös hyvän palkkatason maissa.

What I hear from classmates, it is really difficult, they all are unemployed or have a job in another field so it is difficult. It is getting better now but... yeah... still difficult like everywhere I think. (Eva)

Toisaalta on myös havaittu, että taloudellinen epätasa-arvo lähtö- ja kohdemaan välillä ei vielä riitä osoittamaan, että kyseessä olisi taloudellisista syistä tapahtuva muutto (Búriková ja Miller 2010, 189). Yksi au pair kertoi ensin kyllästyneensä opintoihinsa, mutta toisaalta myöhemmin haastattelun aikana selviää, että hän on tullut Suomeen ystäviensä perässä ja toisessa kohtaa, että hänellä oli lisäksi suomalainen poikaystävä hakeutuessaan Suomeen ensimmäisen kerran. Kaksi haastattelemani au pairia on ollut aiemmin työssä hotelli- ja matkailualalla, heille au pairiksi lähteminen on tarjonnut selkeästi mahdollisuuden kehittää kielitaitoa ja saada lisää kansainvälistä kokemusta. Tätä he ovat tosin hankkineet jo aiemmin työskennellessään hotelli- ja ravintola-alan tehtävissä ulkomailla. Keskeinen tavoite olikin halu matkustella ja tutustua uusiin kulttuureihin.

Lopulta kaikkia haastattelemani au pairia yhdisti tietynlainen ”maailmankansalaisen habitus” taustasta ja tulevaisuuden tavoitteista huolimatta. Seuraava esimerkki osoittaa, etteivät taloudelliset syyt ole välttämättä muuton ainoa syy. Halu matkustaa, nähdä ja kokea voi olla myös keskeinen tekijä, vaikkakin au pairien kohdalla juuri tämä kulttuurivaihtoon perustuva mielikuva on vaikuttanut heidän asemaansa ja oikeuksiinsa negatiivisesti. Toisaalta seuraava esimerkki korostaa myös sitä, ettei au pairilla ole aina selvää käsitystä siitä mihin ovat lähteneet tai mihin ovat todellisuudessa hakemassa.

Sometimes they don't know what an au pair is, they just want to apply, they just want to go abroad. ... They just want to go to Europe. They don't know. So I think au pair needs to know what is au pair and their responsibility. (Maria)

Búriková ja Miller (2010, 57, 156–158, 189) puhuvat myös siirtymäriiteistä au pairien kohdalla. Myös joidenkin tähän tutkimukseen haastateltujen au pairien tapauksissa joitakin yhtymäkohtia siirtymäriittiteoriaan on löydettävissä. Esimerkiksi korkeakouluopintojensa keskellä, juuri valmistuneet tai lukion jälkeen au pairiksi lähteneet pohtivat vielä tarkemmin suuntaa elämässään, kuten seuraavasta esimerkistä käy ilmi.

I got only one year of university but I didn't go on other semester. ... Because it was boring. I didn't know what to do in in [my home country] like studies and things like that. I decided to come and work here as an au pair for one year. And after that I didn't want to go home. (Ines)

Useat haastattelemistani au pareista olivat kuitenkin olleet jo au pareiksi lähtiessään maistereita, ylipäätään korkeasti koulutettuja tai heillä oli korkeakouluopinnot kesken. Sikäli on ristiriitaista, että yleiset mielikuvat antavat ymmärtää että au pairit olisivat lähes poikkeuksetta lukion juuri päättäneitä väli vuoden viettäjiä. Myös Búriková ja Miller (2010, 5) muistuttavat että au parien joukossa on myös esimerkiksi taloudellisesti vaikeaan tilanteeseen ajautuneita jatko-opiskelijoita. *The Guardian* (18.10.2014) puolestaan raportoi, että Bulgarian Iso-Britannian suurlähetystö on ilmaissut huolensa keski-ikäisten bulgarialaisten au parien työskentelystä kokopäiväisinä kotiapulaisina pelkkää taskurahaa vastaan. Tällaiset esimerkit osoittavat kuinka ohjelmaa voidaan käyttää hyväksi hankkimalla edullista kokopäiväistä kotiapua köyhemmistä maista ilman seuranta työntekijöiden oikeuksien toteutumisesta. Toisaalta taloudellisiin vaikeuksiin ajautuneille se voi olla myös mahdollisuus aloittaa puhtaalta pöydältä uudessa maassa, mikäli tie toisiin töihin vain avautuu au pair -ajan jälkeen. Au parien työskentely laittomasti maksimiajan (yleensä kaksi vuotta) on myös tavallista ja herättää kysymyksiä ihmiskaupan ja harmaan talouden ongelmallisesta kytkeytymisestä järjestelmään.

4.4 Yhteenveto

Au pair -ohjelman olemassaolon mahdollistavat ensisijaisesti kaksi toimijaa, perhe ja au pair. Au parin liikkuminen yli maiden rajojen on mahdollista vain, koska perhe päättää hankkia au parin. Kuten tässä luvussa olen tuonut esiin, perheiden motiivit palkata au pair vaihtelevat huomattavasti ja niin vaihtelevat myös au parien ajatukset au pairiksi hakeutumisen taustalla. Henkilökohtaisten motiivien lisäksi au pariutta määrittää etenkin säännökset, jotka vaihtelevat hyvin paljon riippuen maasta ja alueesta ja minkä maiden välillä au pair haluaa liikkua tai mistä perhe haluaa au parin hankkia. Zechner (2010, 185) on todennut, että au parien tehtäviin Suomessa kuuluu usein viedä lapsia päiväkotiin tai kouluun ja harrastuksiin. Kotiavun tai lastenhoitajan palkkaamiseen voi vaikuttaa myös kielitaito, lasten halutaan oppivan englantia tai jotakin muuta kieltä, jota au pair voi lapselle opettaa (Zechner 2010, 187). Myös tämän tutkimuksen aineistosta kävi ilmi, että nämä ovat ne tekijät, jotka saavat perheen hankkimaan au parin ja miksi au parin halutaan puhuvan jotakin nimettyä kieltä. Välittäjätoimistot ja työnantajat usein suosivat joistakin tietyistä maista tulevia työntekijöitä ja näihin liitetään monia stereotyyppioita. Toisaalta monet työnantajat myös haluavat työllistää ulkomaalaisia kotiapulaisia eritoten köyhemmistä maista nimenomaan auttaakseen heitä tarjoamalla työtä. (Anderson 2002, 108–109.)

Tämä tutkimuksen aineistossa taloudelliset syyt au pariuden taustalla olivat vain yksi teema haastateltavien puheessa ja harvoin ainoa. Au pariuden taustalla saattoi olla halu matkustaa ja nähdä maailmaa ”vielä kun ehtii”, saada kielitaitoa tai nimenomaan oppia suomen kieltä. Lopulta yksilöiden liikkuminen valtioiden rajojen yli on hyvin säänneltyä (Huttunen 2002, 343) ja au pair järjestelmäänkin liittyy monia rajoituksia. Toisaalta ihmiset ovat myös valmiita kiertämään rajoituksia ja järjestelmässä työllistetään au pareja myös laittomasti. Useimpien au pariien kohdalla oli vaikea nimetä yhtä tekijää, minkä vuoksi he olisivat hakeutuneet työhön. Onkin helppoa osoittaa, että joku on lähtenyt siirtolaiseksi tienatakseen rahaa, kuin että jonkun siirtolaisuuden taustalla ovat henkilökohtaiset syyt, kuten hankala ihmissuhde, tylsä työ tai rajoitetut elämän mahdollisuudet. (Búriková ja Miller 2010, 190.) Toisaalta oli havaittavissa, että matkaan oli lähdetty melko impulsiivisesti. Tällaiset elämänmahdollisuuksien rajoitukset voivat pahimmillaan johtaa siihen, että kirjavan toimijakentän ja vähäisen valvonnan vuoksi järjestelmää voidaan käyttää jopa ihmiskaupan kanavana (vrt. Løvdal 2015). Tällaisten lähtötekijöiden tarkastelu olisi mielekästä etenkin lähtömaissa, joissa päätös au pairiksi lähtemisestä tehdään. Tiedotusta au pariuteen liittyvistä riskeistä tulisikin kohdistaa lähtömaihin, vaikka kohdemaihin saapuvillekin tulisi saada paremmin tietoa heidän oikeuksistaan. Nyt monet au pairit ovat useimmiten täysin internetistä, ystäviltä ja isäntäperheeltä saamiensa tietojen varassa.

5 AU PAIRIN MONITULKINTAINEN ROOLI

Tässä luvussa tarkastelen, miten au pairin rooli ja merkitys rakentuvat perheessä au pariien näkökulmasta. Tutkimuskirjallisuus on hahmotellut käsitteitä ”perheenjäsen” tai ”isosisko” kuvailemaan au pariien statusta perheessä (esim. Hess & Puckhaber 2004). Andersonin (2000) mukaan kotitaloudessa tapahtuvassa työssä työnantaja voi käyttää julkisen ja kodin piirin välistä asemaa hyväksi. Silloin kun työntekijää tarvitaan joustavasti ja erilaisina vuorokaudenaikoina, voi työnantaja kohdella työntekijää tai kotiapulaista kuten perheenjäsentä, mutta kun kyse on vaikkapa hoivatyöntekijän sairastumisesta liikutaan julkiselle puolelle. (Anderson 2000, 5.) Monessa maassa au pariien ja muun kotiavun yleistymistä verrataan uuden palvelijaluokan syntyyn (esim. Hess ja Puckhaber 2004). Kuten Euroopan neuvoston luoma au pair -sopimus määrittelee, au pair ei ole varsinaisesti työntekijä eikä opiskelija, vaan jotain siltä väliltä:

“[P]ersons placed “au pair” belong neither to the student category nor to the worker category but to a special category which has features of both[.]” (European Agreement on Au Pair Placement 1969)

Suomessa säännösten mukaan au pair mielletään ennen muuta perheenjäseneksi. Suomessa au pairia ei mielletä työntekijäksi ja perheen tulee tehdä tarkka selvitys lastenhoidon järjestelyistä. (Calleman 2010, 80–81.) Esimerkiksi Anderson (2000, 9–26) ja Lutz (2011, 7) ovat tuoneet esiin miten vaikeaa kotitaloustyötä on määritellä. Määrittelyyn liittyvät ongelmat vaikuttavat myös kotitalouksissa työskentelevien kokemusten analysoinnin vaikeuteen, koska samoilla tehtävillä voi olla monenlaisia eri merkityksiä (Anderson 2000, 26). Lutz (2011, 7) tuo esiin ajatuksen, että kotitaloustyö pitää sisällään seuraavat osa-alueet: cooking, caring and cleaning (ks. myös Anderson 2000). Tämä perustuu näkemykseen, että kotitalouksissa tehtävä työ muodostuu usein näistä kolmesta osa-alueesta. Lutz (2011, 7) viittaa käsitteillä ”domestic / care work” tehtäviin, jotka on suoritettu yksityisissä kotitalouksissa ja niihin liittyy hoivaamista, lastenhoitoa, osallistumista päivittäisiin ”object-related and person-related demands” ja tuen ja neuvonnan tarjoaminen. Näihin määrittelyihin perustuen au pariien kotitalouksissa tekemät tehtävät voi rinnastaa työnteoksi. Myös Hess & Puckhaber (esim. 2004, 65) ovat esittäneet, että au pairit tulisi huomioida liittyväksi yksityisten kotitalouksien työmarkkinoihin (myös Lutz 2011, 11).

5.1 Työntekijän rooli

Muutamassa tapauksessa havaitsin, että au pairit olivat erittäin tyytyväisiä sekä perheeseen että vapaa-aikaansa Suomessa, ja vaikka perhe teetti au pairilla paljon töitä, eivät he olleet halukkaita

puhumaan näistä epäkohdista. Seuraavassa esimerkissä au pairin näkemyksen mukaan au pairit tekevät pitkää päivää, vaikka todellisuudessa näin ei pitäisi olla. Hän ei ollut halukas ottamaan pitkiä päiviä ja muita ongelmia puheeksi isäntäperheen kanssa, koska oli muuten tyytyväinen perheeseen.

I think cleaning is part of the job. I mean it's not like you are a cleaner so like you have to clean the entire house, but vacuum here and there, cleaning some tables. It's like for me it's not a problem at all. But I think a lot of people underestimate the long days. (Anonyymi au pair)

Toisille au pairina oleminen olikin nimenomaan työn tekemistä ja työn määrä sekä palkasta maksettu vero sai sen myös konkreettisesti tuntumaan siltä. Yksi au paireista oli pohtinut asiaa pidemmälle työntekijä-näkökulmasta.

You are actually a worker, because you have to pay taxes, but that's kind of.. a bit strange, because yeah, you have a contract but it can be broken so easily and also that relation that you're a worker but not really a worker, and also I have heard a lots of Finnish people saying "oh immigrants they are using our taxes" and I am like "I am paying taxes and I got nothing from that". I mean I don't pay a lot of taxes of course but still. (Zoe)

Työntekijäasetelmasta käytiin paljon neuvottelua au pairin ja perheen kesken. On huomioitava, että esimerkiksi Verohallinto käyttää termiä ”au pair -työntekijä” (Verohallinto 2014). Au pairien näkökulmasta rooli perheessä on monitulkintainen, kuten seuraava esimerkki osoittaa:

I consider myself an employee but it's hmm... I think it is somewhere in between like an employee and a friend or an acquaintance. It's...It is not really either, I think it is in the middle I think. (Eva)

Sassen (2012) on listannut erilaisia tehtäviä joita siirtolaiset tulevat paikkaamaan paikallisen väestön tehdessä muita töitä. Tällaisia ovat muun muassa lastenhoitajan, kodinhoitajan ja koiranulkoiluttajan tehtävät. (Sassen 2012, 2.) Nämä kaikki ovat tehtäviä, joita tähän tutkimukseen haastatellut au pairit suorittivat. Ero tähän Sassenin luetteloon on se, että tehtävät hoiti yksi ihminen, eli au pair, vaikkakin joissakin perheissä kävi myös ulkopuolinen siivoaja. Lemmikien hoito tai ulkoilutus oli au pairin tehtävä useimmiten aamulla kun muu perhe oli lähtenyt työhön ja kouluun, iltapäivällä siitä vastasi perheenjäsenet, eli useimmiten vanhemmat. Tähän on johtanut Sassenin (2002) mukaan se, että monet keskiluokkaisen elämän tavoittaneista ammattilaisista haluavat niin sanotusti ”kaiken”. Tällä Sassen tarkoittaa muun muassa koiraa ja lapsia, huolimatta siitä, onko heillä todellisuudessa aikaa hoitaa näitä. Niin sanottujen palvelijaluokkien paluulla Sassen viittaa siihen, että näitä tehtäviä hoitamaan tarvitaan jälleen ulkopuolista työvoimaa. (Sassen 2002, 258–259.)

It wasn't my task to clean, they had a cleaner actually and she cleaned my room as well. ... I don't think [the cleaner] was Finnish because she didn't speak English at all. What means that I couldn't speak with her at all. I don't remember what nationality she was, maybe Russian, but she was white. ... Many times I told the cleaner that she doesn't need to clean my room even though it was her job. It felt really uncomfortable that someone is cleaning my room and bathroom. So it felt like I should clean before the cleaner comes so it was just easiest for me to clean it myself. But I asked the mum did the cleaner get salary by hour or for the whole house and she got it for the whole house so that is why I said she doesn't need to clean my room. If she had been getting salary per hour I would have left her to clean my room... So this way she got the same salary but less work, so I think she was quite happy. (Lisa)

Tämä esimerkki kertoo myös siitä, että monet au pairit joutuvat neuvottelemaan kodinhoidon tehtävistä niin äidin, isän kuin mahdollisesti myös siivoojankin kanssa.

I think that lot of people just think that it's just a fun job and just easy but it's not, it's difficult. ... Like for me I have to admit that the most important thing to see another culture and after that it's working with children. You know, I like that, but its, yeah it is an easy way to go abroad but the job, I found it to be very difficult, even though it doesn't require a degree of any sorts, it's very long days and yeah it's very difficult. (Eva)

Au pairin tehtäviin kuului myös yllättävän paljon erilaisia tehtäviä siivouksesta koirien ulkoilutukseen. Kiireiset vanhemmat pitävät myös au pairin kiireisenä ja monesti lapset saattavat olla yönkin yli au pairin vastuulla. Myös lemmikkieläinten hoito on usein ainakin osittain au pairien tehtävä. Kaksi au pairia vastasi koirien kävelyttämisestä aamuisin, joskus muinakin aikoina. Anderson (2002, 105) tuo myös esiin lemmikkien hoitoon liittyviä seikkoja, kuten koirien karvojen imuroinnin. Myös tähän tutkimukseen haastateltu au pair sanoi pitävänsä kovasti koirista, mutta mainitsi myös kääntöpuolena niistä lähtevät karvat, joita joutuu imuroimaan jatkuvasti. Anderson (2002, 105) kysyykin osuvasti, olisiko perheellä valkoinen kokolattiamatto ja karvaa jättäviä koiria, jos he joutuisivat tekemään siivoustyön itse? Yhden au pairin työviikko muodostui kissojen hoitamisesta perheen ollessa lomalla ja perheen palatessa lomalta hän sai viikon vapaata, koska oli viettänyt viikon hoitaen lemmikkieläimiä. Monien au pairien työnkuvan muodostuessa myös lemmikkien hoitamisesta voi ajatella, että au pairin työnkuva ei vertaudu pelkästään lastenhoitajan tai kotiapulaisen työnkuvaan, vaan myös suurkaupungeissa tyypilliseen koiranulkoiluttajan työhön.

Useimmat au pairit nimesivät itsensä jollakin toisella nimellä kenties kuvainnollistaakseen kokemustaan. Nämä nimikkeet ”taxi driver”, ”cleaning lady” ja ”slave” kuvailevat hyvin sitä, miten vaikeaa au pairien oli välillä tietää mitä heidän tehtäviinsä kuuluu ja onko työtä liian vähän vai liian paljon.

I always say that I was like a taxi driver. I only had to take kids to school and pick up them. ... And cleaning home, but they have a cleaner that came every two weeks, so I just have to vacuum once a week and washing machine, laundry and tidy common rooms ... not too hard. Take kids school at 8 o'clock in the morning, and then pick them up at 3 or 4. So I was alone whole day, because when kids come and mother come and [then] I have free time. (Olivia)

Stubberud (2015, 133) havaitsi että au pairit käyttivät usein termiä *“it's not much”* kuvailemaan työtehtäviensä määrää. Todellisuudessa kuitenkin au pairit tekivät pitkää päivää ja usein työtehtäviä oli paljonkin, vaikka au pairit sanoivat muuta. Kuten edellä olevassa esimerkissä käy ilmi, au pair ilmaisee, ettei työ ollut lainkaan liian rankkaa, ja välillä kuvaili myös, ettei tehnyt juuri mitään talossa. Kuitenkin hän luettelee pitkän listan erilaisia tehtäviä monessa kohtaa haastattelua. Lisäksi hän sanoo seuraavasti huolimatta siitä, että talossa käy myös ulkopuolinen siivooja:

I always say they don't want an au pair, they want someone to tidy the house because they were very very very unorganized and untidy. (Anonyymi au pair)

Andersonin (2000, 11) mukaan kodinhoitotyö vaatii huomattavasti taitoa ja osaamista. Esimerkiksi ruoan laittaminen nopeasti, siten että se on myös ravitsevaa ja että sitä on riittävästi voi olla yllättävän haastavaa. (Anderson 2000, 11.) Tätä todisti myös erään au pairin määrittely siitä, että au pairin työ on ”vaikeaa” ja että esimerkiksi ruoanlaittaminen isolle perheelle vie aikaa ja reseptien seuraaminen vieraalla kielellä on työlästä. Tilannetta ei helpota se, että au paireilla ei yleensä ole juurikaan kokemusta talouden- tai lastenhoidosta.

So.. yeah and then I do the cooking and that really depends cause sometimes the recipes are quite difficult and because the family is quite big I always have to peel a lot of potatoes. (Anonyymi au pair)

Lisällä oli kokemusta au pairina työskentelystä useammassa perheessä, niin Suomessa kuin ulkomaillakin. Hänen kokemuksena olivat kaikki hyvin erilaisia, yksi muistutti hänen omien sanojensa mukaan perinteistä au pair -kokemusta, hän oli hyvin nuori ja ei aivan ymmärtänyt mitä hänen tehtäviinsä kuului, mikä oli aiheuttanut hänen sanojensa mukaan perinteisiä ”au pair konflikteja”. Toisaalta yksi suhteista perustui hyvään suhteeseen vapaa-ajalla, mutta työajalla hänellä oli vaikeuksia perheen kanssa. Yksi oli kuitenkin hänen mukaansa paras kokemus, koska se vastasi eniten kirkasta työsuhdetta, jossa työajat olivat selvät ja isäntäperhe piti huolen että kaikki meni niin kuin oli sovittu etukäteen. Hänen mukaansa se oli hänelle ennemminkin työpaikka kuin au pair -paikka.

5.2 Perheenjäsenen rooli

Like I hear so many horror stories about other families but my family is really nice.
(Eva)

Evalla, joka korostaa edellä, että hänen perheensä on erittäin mukava, on kuitenkin ollut vaikeuksia kertoa perheelle, että hän tekee liikaa töitä ja että hänen rahansa kuluvat lähinnä kasvisruokaan jota hän ostaa itselleen niin viikolla kuin viikonloppuisin. Tähän tilanteeseen hän on päätenyt, koska pitää perheestään niin paljon, ettei halua loukata heitä. Toisaalta toisille perheessä asuminen oli nimenomaan se asia, joka oli parasta au pariudessa, kuten seuraava esimerkki osoittaa:

The thing that is really good in being an au pair we know our family in Finland. In the Finnish families, I am with them all the time, if I would be a student I wouldn't know that. That is really really good. For example, like when I came here the mother took me to the shopping center and she said this is really good Finnish thing. We know how the Finnish family lives and this is really nice. (Ellen)

Monet haastattelemistani au pareista, jotka kertoivat mieltyneensä kovasti perheeseen, tuntuivat olevan kovin hankalassa tilanteessa kun esimerkiksi työajat olivat liian pitkiä tai jokin muu ei mennyt aivan sopimuksen mukaan. Lisäksi juuri sairaus- tai loukkaantumistapauksissa julkiset ja viralliset oikeudet tulivat kuvaan. Epäselyydet terveystmaksujen suhteen olivat pahimmillaan johtaneet yhdessä tapauksessa siihen, että eräs au pair ei loukkaannuttuaan ollut hakeutunut sairaalaan tarkastettavaksi pelätessään että joutuu maksamaan käynnistä.

While I was training I then hurt myself, and it took five weeks [it get better] but then I didn't wanted to go to a hospital because I was like what are they going to tell me like put that and put that and I am going to have to pay 80 euros. (Anonyymi au pair)

Au parien monitulkintainen asema rajojen yli liikkuvina työntekijöinä vaikuttaa myös heidän oikeuksiinsa. Au pareilla oli hyvin erilaisia käsityksiä siitä, miten heidän vakuutuksena oli hoidettu ja vaikka seuraavassakin tapauksessa au pair oli nähnyt huomattavasti vaivaa asian selvittämiseksi, ei hän siitäkään huolimatta ollut varma olivatko hänen vakuutuksensa voimassa.

If something happens during work hours, they got an insurance to cover me and outside of that it's really difficult. It's one thing I spent a lot of time researching before I got here. I am still not quite sure, because I have a very good insurance back at home ... and then I called them [the insurance company] can I also use this insurance abroad and first time they said no because you would be working in another country and then I called them again and they said yes you can use it because an au pair is not really working, it has different rules and then they said well you cannot use it if you pay taxes there, so then I thought oh I need another insurance but now I haven't got an extra insurance.. I think I am covered but I am not hundred percent sure. It's one of those

things I looked it up so many times and I called so many people and no one really knew.
(Eva)

Toisaalta au pairit itse tekevät myös näitä määrittelyjä arjessaan. Tämä esimerkki kertoo konkreettisesti siitä, miten perhe voi omalla tavallaan saada au pairin tuntemaan olonsa jollakin tavalla ulkopuoliseksi.

[W]hen I went to [a trip] and I came back by train ... and it was rather late in the evening and I wondered if the mother would pick me because it was quite late and I had to take the bus but I know if I would be their daughter or something she would pick me by car.
(Ellen)

Esimerkiksi ostamalla talvivaatteita tai urheiluvälineitä au pairilleen, perhe voi saada au pairin tuntemaan olonsa kotoisaksi. Eräs au pair tunsi itsensä kuin perheenjäseneksi, koska perheen äiti teki hänellekin usein ruokaa ja vanhemmat olivat ostaneet hänelle talvivaatteita ja harrastusvälineitä. Tällä tavalla perhe myös rakentaa yhteenkuuluvuuden tunnetta.

First day I arrived we were shopping and they bought coats and lot of clothes for winter and ice skates for me. They were very very nice. (Olivia)

Toisaalta myös kielierot voivat tehdä tunteen siitä, ettei kuulu perheeseen.

Like I don't feel myself like a family member because often I am excluded from the conversations because they speak in Finnish. They often start in English but then continue in Finnish and I don't know them well enough to consider myself a family member but they also don't treat as I am a maid or a slave or anything. (Eva)

Toisille au paireille au pair -työ tuntui tarkoittavan ensisijaisesti helppoa tapaa löytää katto pään päälle, toisille se oli hyvä vaihtoehto suhteessa muihin työllistymisvaihtoehtoihin halutussa kohdemaassa tai kotimaassa.

In the family everybody were really independent, so they didn't care if I didn't spend weekend at home. Or during the week, sometimes [I] arrived home very late and they never say me anything. (Olivia)

Au pairien oman käsityksen mukaan heidän roolinsa perheessä vaihtelee. Au pairija välittävä toimisto Euromaa kehottaa internet-sivuillaan perheitä kohtelemaan au pairia perheenjäsenien tavoin, vaikka he tekevätkin työtä perheessä: *”Even an Au Pair is doing **work** for a Host Family, she should be treated as a member of the family.”*

Yhdellä au paireista oli kokemus hyvin kiinteistä suhteista perheeseen ja perhe oli jopa vierailut au pairin kotimaassa. Tämä oli kuitenkin poikkeustapaus joukossa ja hän oli perheen ensimmäinen au

pair, joten he olivat olleet au pairin mukaan monissa asioissa hieman epävarmoja. Toisaalta au pair oli todella tuntenut olevansa perheessä kuin kotonaan. Myös ongelmat perheen sisällä heijastuvat au pairin hyvinvointiin ja kuten seuraavassa esimerkissä käy ilmi, au pair vertaa toisten kokemuksia omaan elämäänsä ja viittaa isäntäperheen äitiin omana äitinään.

[One] girl she had a problem with a family because she wasn't cleaning as the mother would like so she said to her that in two days you will go back to your place and she was in trouble because of that. And I know [another] au pair, and I know that the mother she was in a bad mood and the children were annoying and she spoke very hard to the children and to the au pair and so the au pair was very shocked. ... I think it was a bad moment for her, because if my mother would do that I think I would be very sad and I would feel bad. (Anonyymi au pair)

Eräällä au pairilla oli kokemusta myös siitä, että perheen vanhemmat saattoivat haluta liiankin paljon seuraa au pairistaan. Tässä aineistolainauksessa on kyse tapauksesta, jossa perheen äiti halusi au pairin mukaan ystäväystyä au pairin kanssa. Perheen äiti oli jakanut hyvinkin yksityisiä asioita vanhempien suhteesta, kuten seksielämästä ja parisuhdeongelmista. Tässä perheessä au pair tuli kuitenkin paremmin toimeen perheen isän kanssa. Au pair uskoi, että kyse oli äidin yksinäisyydestä perheen isän tehdessä paljon töitä.

I believe that the mother didn't want to be alone at home. I believe so because the father was actually working quite a lot also in the weekends and nights. (Anonyymi au pair)

Toisille yhteenkuuluvuutta voivat luoda yhteiset lomamatkat perheen kanssa, toisaalta kaikki eivät halua kovin tiiviitä suhteita perheeseen ja tämä voi olla molemmin puolin hyväksi koettu ratkaisu. Perhe haluaa au pairin joka hoitaa tehtävänsä, mutta ei osallistu perheen elämään iltaisin tai viikonloppuisin. Useat au pairit saavatkin kokea, että perheet eivät välttämättä halua laittaa heihin kovinkaan paljon aikaa.

They told me before that they want someone independent they don't want someone to depend on them, so if I have plans then I have plans and if I am home and they do something then I can join. (Zoe)

Monet mieltävät olevansa osa perhettä ja tuntevat itsensä jopa perheenjäseneksi, mutta toisaalta heidän tekemästään työstä maksetaan taskurahaa, joka on veronalaista tuloa. Näin ollen moni myös mielsi itsensä erilaiseen asemaan perheessä.

I did what I wanted in the free time. I liked that it was not a personal relationship, it was more like a relationship based on a work, a clear contract. It was clear when I had a worktime and when not. (Lisa)

Muutamilla au pareista ja lastenhoitajista oli oma erillinen asunto, tosin tavallisesti perheen omistama. Tämä tuntui heistä hyvältä ratkaisulta ja tarjosi mahdollisuuden itsenäisempään elämäntyyliin. Järjestely oli tosin heidän kohdallaan lisännyt tunnetta siitä, ettei au pair itseasiassa ole perheenjäsen vaan työntekijä, joka lähtee talosta, kun työpäivä päättyy.

5.3 Työaika ja työn organisointi

In my family I have to wake up at 6 because I have to prepare the breakfast of the little [child] because the parents are so busy that they don't have the time to prepare breakfast. ... And then everybody leaves so I am alone in the morning, but it depends on the children's schedule. Then I do the laundry, I iron the clothes and then sometimes I Hoover, I vacuum two times a week. I cook also. Because I have to prepare the dinner in the family. So take the dog out every day. I have to take [the dog] out actually every morning and if the mother [has] not come back early in the afternoon, I have to take [the dog] out two times. And then I pick the child at twelve [from] the [pre] school. And I usually, after I pick him we come back home and I have to take care of him. ... And sometimes I have to pick the other children from the school. Sometimes. Each day is different actually. (Anonyymi au pair)

Edellä olen kuvaillut kotitöiden jakautumista perheessä, tässä luvussa keskityn työaikaan ja työn jakautumiseen ajallisesti. Monet kokivat ongelmalliseksi, että au pairin työaika alkaa aikaisin aamulla ja jatkuu myöhälle iltapäivään, jolloin vapaa-aika sijoittuu väistämättä keskelle päivää. Tällöin vapaa-ajan määrittely oli vaikeaa ja monista tuntui että työpäivät venyivät hyvinkin pitkiksi. Kun au pairin työaika on 30 tuntia viikossa, ja vanhempien työaika voi olla reilustikin yli 40 tuntia sisältäen lisäksi muita menoja, kuten vanhempainiltoja, työmatkoja ja harrastuksia, jolloin au pairia tarvitaan myös pitkälle iltaan.

I am working very long days, longer than I should, in a contract, like I work more than 30 hours a week. But... in the first week that really bothered me but I thought well I shouldn't say anything about this yet because it's the first week and... but now I am getting used to it and now it's not so bad anymore and.. it's... yeah but I do work more than is in my contract but now I don't really mind anymore because otherwise I wouldn't know what to do with my free time anyway. ... The mother and the dad I don't see that often because they are so busy. (Anonyymi au pair)

Kaikki eivät olleet saaneet tekemistään ylitöistä korvauksia ajallisesti eivätkä rahallisesti. Seuraavaksi au pairin tyypillinen päivä suomalaisessa lapsiperheessä (yhdistelmä eri au pairien kuvailemista päivistä):

Klo 6.45 Herätys
Klo 7:00 Aamupala lapsille

Klo 7:30 Vie lapset kouluun / päiväkotiin
Klo 8:00 Koiran ulkoiluttaminen
Klo 8:30 Päivän siivous- ja kodinhoitotyöt, sänkyjen petaus, pölyjen pyyhkiminen, imurointi, pyykinpesu, silittäminen ja viikkaus (vaihtelee päivittäin)
Klo 11:00–14:00 Vapaa-aikaa
Klo 14:30 Hakee lapset koulusta / päiväkodista
Klo 15:00 Valmistaa lapsille välipalaa ja perheelle ruokaa
Klo 15:30 Leikkii ja viettää aikaa lasten kanssa ja ulkoiluttaa samalla koiran
Klo 17:00 Vapaa-aika alkaa

Au parien ja lastenhoitajien puheessa toistuu jatkuvasti aikamääre 30 tuntia. Tämä tarkoittaa au pairilla teetettävän työn määrää. Jotkut tekivät vähemmän, jotkut huomattavasti enemmän. Kaikki mikä meni yli tai ali koettiin jollakin tavalla ongelmalliseksi. Ongelmia aiheutui kuitenkin useimmiten kun työaika oli epämääräinen, eli useimmiten silloin kun vapaa-aika oli sijoitettu keskelle päivää. Näin ollen vapaa-ajan määrittelyminen oli au pareille hankalaa. Rentoutuminen tai omien asioiden tekeminen keskellä päivää koettiin monella tavalla ongelmalliseksi. Muutamilla au pareista oli kielikurssi tai omia opintoja, joita he pystyivät tekemään päiväsaikaan ja tämä silloin järjestely sopi heille hyvin. Haastattemistani au pareista tyytyväisimpiä tilanteeseensa tuntuivat olevan he, joilla työajoista pidettiin kiinni ja ne olivat ennen muuta selkeät. Tämä korostanee sitä, että au parit kaipaavat rajoja, mutta että heihin samalla luotetaan. Tässä muutamia esimerkkejä:

They said it was 30 hours. I wasn't working 30 hours, I was working way more than that. And my free day was Thursday which was a really bad day, because it is in the middle of the week. (Zoe)

Vapaapäivä osui keskelle viikkoa vain yhden au parin kohdalla. Monissa kotiapulaisia käsittelevissä tutkimuksissa on havaittu, että vapaapäivän sijoittuminen keskelle viikkoa voi olla hyvin ongelmallinen sosiaalisen elämän kannalta. Toisaalta myös pitkät työpäivät voitiin kokea ongelmallisina.

So I guess if you count that as a spare time then I probably work more close to 30 hours but ... because it's not my own house it's not like I am going to lie on the couch and watch the tv. Sometimes I put the tv on but I still find myself cleaning something or doing something because I think it's difficult just to sit still and relax there. (Anonyymi au pair)

Toisaalta tilanne saattoi olla myös toisinpäin, toisilla töitä ei ollut läheskään niin paljon kuin mitä sopimuksessa sanottiin:

We did a contract. It was very signful contract, like you will work around 30 hours per week but never I worked 30 hours. I didn't do anything maybe 5 hours or 10 hours per week. (Olivia)

Itseasiassa vain yhdellä au paireista tuntuu olevan täysin ideaali työaika ja työtehtävien järjestely. Hänen työpäivänsä alkaa yhdeksältä ja päättyy kolmelta.

I work 6 hours per day, no more than 30 hours per week. I help with light housework and take care of kids. ... I start day at 9. I play with the youngest boy as older kids are at school. Around 12 we eat lunch. Around 12–15 kids are coming back home. We spend time together, do homework. At 15 I finish work. (Ida)

Toisilla au paireilla oli kokemuksia pitkistä päivistä ja ylimitoitetuista siivoustehtävistä. Seuraava au pair ei kuitenkaan jäänyt toimeksi, vaan oli omatoimisesti vaihtanut perhettä ja muuttanut toiseen kaupunkiin uuteen perheeseen.

I was cleaning a lot, I was cleaning 3 hours every day, except one day in a week I was cleaning seven hours. So I mean... I was supposed to be an au pair not a cleaning lady. (Anonyymi au pair)

Myös toisessa esimerkissä käy ilmi, että au parin ja perheen välillä ei ollut selkeää käsitystä siitä, mikä au parin tehtävä on. Vaikka siivousta ei ollut paljon, silti au pair saattoi tuntea itsensä henkilöksi joka vain järjesteleee tavaroita ja pitää huushollin kunnossa. Kun kysyin mitä teit näiden päivien aikana kun lapset olivat koulussa, hän kertoi joko siivoavansa tai lukevansa tentteihin joita suoritti kotimaassaan. Myös iltpäivät kuluivat sukkelaasti, koska lapsilla oli omaa tekemistä, eikä au pair oikein ymmärtänyt ketä ja mitä varten hän oli tässä perheessä.

Other kid had breakfast in päiväkoti and the older girl sometimes I asked if she wants to eat, I can cook something, she cooked for her. She didn't ever want I cook for her, she always wants to do everything. She went with friends all the afternoon. (Anonyymi au pair)

Myös toisella au pairilla oli kokemus, ettei hän oikein nähnyt perheen vanhempia eikä aina lapsiakaan näiden monien harrastusten takia. Päivät kuluivat siivotessa ja ruokaa laittaessa.

They have so many hobbies so they are not home a lot. Umm... and then when everyone comes home I prepare dinner or warming up again or something like that. And I help the boys with their homework and then I play with the girls and that's for me.. that's the most difficult part, sounds like the easiest part but because it's the end of the day and that point I am already quite tired and the girls always want to do something really active. (Anonyymi au pair)

Au parien rooli perheessä määrittyy hyvin henkilökohtaisten kokemusten kautta. Etenkin vapaa-ajalla, kuten viikonloppuisin au pair joutuu pohtimaan miten toimia esimerkiksi astianpesukoneen tyhjennyksen kanssa.

I had at least a friend who was working a bit too much but she was still getting along with her family so she never said anything to them. It was, I don't know, it was quite sad sometimes when we wanted to go out on weekend and she was like ok I am working today so... we can go another time. (Ines)

Koska au pairit useimmiten asuvat työnantajansa kotitaloudessa, on oman tilan ja ajan saaminen sekä työtehtävistä vetäytyminen monesti vaikeaa (Anderson 2002, 106–107). Seuraava esimerkki osoittaa, miten vaikeaa kotitaloudessa asuvan työntekijän on vetää rajoja työnteon ja vapaa-ajan välille.

The mother wanted me to work all the time and if I didn't work then she wanted the father to do the housework. Then she made up all sorts of tasks for the father which was crazy because the baby was often with us while we were watching ice hockey and the older children were playing. There was not so many tasks in the evening actually. Because the baby was with us and I was also taking care of the baby if I was watching tv in the evening. (Anonyymi au pair)

Erityisesti hankalaksi ajaksi rajanvetojen kannalta muodostuvat selkeät vapaapäivät, kuten viikonloput. Tiskikoneen täyttäminen on hyvä esimerkki tästä, koska vapaa-ajallaankin au pair käyttää samaa keittiötä kuin perhe ja näin ollen voi olettaa, että hän osallistuisi myös tiskien laittamiseen viikonloppuisin. Tämä voi kuitenkin muodostua hankalaksi, jos au pair on esimerkiksi täysin vastuussa tiskeistä arkipäivisin.

For example this weekend I can help to get the dishwasher empty, I can help. But sometimes in the weekend I help a little the family but not much, not like in the week. (Ellen)

Toisille helpon mahdollisuuden tehdä rajanveto perheeseen ja omaan aikaan on viettää viikonloput muualla, kuten ystävien luona tai matkustelemassa. Tällainen ratkaisu korostaa luonnollisesti au pairin itsenäisyyttä ja vähentää kulttuurivaihdollista puolta ohjelmassa.

At weekends for example on Friday I went to work and I live in my friend's place here in the city [center] and I [was] back on Sunday night and it was ok. (Olivia)

5.4 Matala palkkaus ja lastenhoitajien parempi asema

Sometimes I feel like they [people in general] are a bit degrading towards it, so I sense to add “but I have a master's degree”, like “hello I am smart as well”. (Eva)

Kuten edellä oleva esimerkki osoittaa, osa au paireista saattoi tuntea, ettei heidän tekemäänsä työtä arvosteta ja he yrittivät puhumalla nostaa työnsä arvostusta. Voi olla, että Suomessakin perheen ajatuksen taustalla on saada talouteen henkilö joka vähentää kotitöiden määrää ja hoitaa lapsia joustavasti. Palvelujen ulkoistaminen voi myös vaikuttaa siihen, että ihmiset tottuvat toisten

tekemään työhön kotitaloudessaan, joka vaikuttaa myös asennoitumiseen au paireja ja lastenhoitajia kohtaan. Ajatuksessa voi nähdä olevan jotain yhteistä vuorokauden ympäri työskentelevän kotiapulaisen työhön. Ajatus au pariudesta rakentuu au parien puheessa perheenjäsen- ja kulttuurivaihto-periaatteen pohjalle, johon sekoittuu käsitys siitä, että au pair on pääasiallisesti lastenhoitaja ja myös jollakin tasolla työntekijä. Suhteet vanhempiin ja perheeseen määrittelevät sitä, miten au pair tuntee asemansa. Toisaalta au paireja välittävien toimistojen ohjeissa sanotaan, että au parin työmäärän ei tule ylittää muiden kotitaloudessa asuvien työmäärää. Monilla au paireilla oli kokemus siitä, että he tekevät paljon kotitöitä ja asioita joita perhe ei halunnut itse tehdä, kuten seuraavassa esimerkissä käy ilmi, au parin työhön kuului pääasiassa perheen arkisten sotkujen järjestely.

Not cleaning, but lot of tidying. Because they arrive and everything is on the floor and dishes, they have dinner or lunch and all dishes are on the table till next day. So I always had to do that kind of things. (Olivia)

Kuten aiemmin toin esiin, isäntäperheet saattavat käyttää läheistä ja hyvää suhdetta au pariin hyväksi teettämällä näillä enemmän töitä kuin olisi oikeutettua. Välillä au parien työnkuva ei tuntunut olevan aivan selkeä ja nostaa esiin kysymyksen jonkinlaisen palvelijaluokan syntymisestä myös Suomessa. Useissa perheissä työskenteli au parin lisäksi myös ulkopuolinen siivoaja.

Hanna: And do you work in the evenings or weekends?

Ellen: In the evenings not much but sometimes the mother can ask me to stay a little bit at home because he is not there for example last week the father was not at home and the mother wanted to meet friends. So she asked me on Friday night to stay and not to go out and to sleep at home at least so that the children won't sleep alone in the house. It can sometimes happen.

Hanna: Do they pay extra if this happens?

Ellen: I don't know cause it only happened two times but no.

Julkisessa keskustelussa on käsitelty au parien palkkausta eri maissa. Esimerkiksi Iso-Britanniassa on puhuttu au paireista orjatyövoimana jolle maksetaan kaksi puntaa tunnissa (The Guardian 18.10.2014). Au parit myös tekevät itse valtioiden välisten taskurahojen vertailua. Taskurahoista löytyy tietoa esimerkiksi au paireja välittävien toimistojen sivuilta (esim. aupair-world.net).

I talked to another friend and she was ... an au pair in Luxemburg before here and she got 500 euros per month and that country is cheaper as well so in a way she... yeah she have more money actually to spend. (Eva)

Monet au parit kokivat, etteivät rahat tahdo riittää elämiseen Suomessa. Monissa muissa Euroopan maissa ja Pohjoismaissa au parin taskuraha kuukaudessa on noin 400–700 euroa. Suomessa au parin

minimitaskuraha 280 euroa. Verrattuna muihin Pohjoismaihin, Suomessa maksettava au pairin taskuraha onkin huomattavasti pienempi ja monet au pairit pitivät summaa pienenä tullakseen toimeen.

I can see my money just disappearing much faster than I wanted. ... But luckily I saved a lot before I got here. Like the last job that I had was a very good job and even before planning to go here as an au pair I already saved because I knew that I was probably gonna be unemployed in the winter or doing something that would not make a lot of money so I saved up quite up some money. So I am ok for now, but you know my money is going down fast. (Eva)

Au pair -aika on nuoren elämässä yleensä elämyksellistä, joten vähävaraisuus voi aiheuttaa ikäviä tilanteita. Sosiaalista elämää voi siis rajata myös matala palkkaus, ei pelkästään hankalat työajat tai pitkät työpäivät. Haastattelemieni au pairien pääasiallinen taskuraha on ollut viime vuosien ajan noin 252–300 euroa. Tämän rahan riittämättömyydestä ja riittävydestä au pairit puhuivat paljon. Toisessa tapauksessa au pair joutui säästämään rahaa lentolippua varten, koska perhe ei maksanut sitä. Au pairin paluulipun hinta takaisin kotiin oli noin 600 euroa au pairin taskurahan ollessa 280 euroa kuukaudessa. Tämä edellytti tiukkaa taloudenpitoa pidemmän aikaa.

Normally we [au pairs] don't save money. It was really hard to save money. I just didn't go anywhere, didn't go out for a drink or for a restaurant or for anything. (Zoe)

Toinen oli ehtinyt säästää ennen Suomeen tuloa, mutta huomasi nyt rahojensa hupenevan ennennäkemätöntä tahtia.

That 300 euros I get per month is very little. Before I came here I didn't really think about that but now that I see how much I'm spending I can see that I almost need that for a week. Like well maybe not, but for two weeks maybe. (Eva)

Au pairin oma määrittely käsitteen ongelmallisuudesta johdattaa työn todellisen luonteen äärelle.

I found that many people here don't know the word au pair and so I am trying to find a synonym and then I end up with babysitter or nanny... (Eva)

Yksi tapa jolla liikkumiseen liittyviä rajoituksia voi rikkoa tai tavoitella pysyvämpää siirtolaisuutta on ryhtyminen nannyksi, eli työsuhteessa työskenteleväksi lastenhoitajaksi. Keskeinen havainto, joka syntyi juuri etnografisen tutkimusotteen ansiosta, olivat vaihtelevat määritelmät au pairin työlle, tällä tarkoitan sitä, että monilla au pair -työtä tekevillä on myös muita töitä tai he jäävät Suomeen au pair -ajan jälkeen muuhun työhön esimerkiksi lastenhoitajaksi. Ero näiden töiden välillä on pysyvyydessä, lastenhoitajan työ mahdollistaa pidempiaikaisen oleskelun maassa, mutta sellaiseksi rekrytoitumiseen tarvitaan kokemusta. Toinen havainto on myös, miten monet au pairit pitivät työtä vain välineenä

tavoitteelleen asua Suomessa. Tyypillinen rinnakkaisammatti au pareille on *nannyn* (lastenhoitajan) tehtävä. Au pair rinnastuukin monessa yhteydessä kotiapulaiseen ja kodinhoitajaan. MeNaisissa ([2008] 2012) julkaistussa haastattelussa perhe on löytänyt kodinhoitajan jättämällä ilmoituksen kansainväliselle au pareja välittävälle sivustolle. Sivustolle jätetyn ilmoituksen perusteella heihin on ottanut yhteyttä kaakkoisaasialainen nainen, joka on jo aiemmin työskennellyt kotiapulaisena Norjassa ja Tanskassa. Seuraavassa aineistolainauksessa perheen äiti kertoo, että au pairin palkkaaminen tulisi heille edullisemmaksi, mutta koska perheen vanhemmat matkustavat paljon he ovat tarvinneet kokopäiväisempää apua.

Au pairin palkkaaminen olisi halvempaa, mutta meille kokeneempi kodinhoitaja on paras ratkaisu. (MeNaiset [2008] 2012)

Haastattelin länsieurooppalaista lastenhoitajaa, joka oli työskennellyt aiemmin kahdessa perheessä au pairina Suomessa. Hän halusi jäädä Suomeen, joten hän päätti hankkia työn lastenhoitajana, sillä ei voinut enää työskennellä au pairina oltuaan työssä jo maksimimäärän.

Well, you could still say [I am like] an au pair. Because I live in my own apartment but it belongs to the family, so yeah, I don't pay for the rent and it's about 5 minutes away from the house by car. ... But yeah, I am paid more than [when] I was working as an au pair. It is 650 and sometimes there is also a bonus when I have to babysit or when they need to travel for work and I have to stay with the kids for one week or things like that. (Ines, lastenhoitaja, entinen au pair)

Lastenhoitajan ja au pairin suurin ero haastateltavien mukaan on työmäärässä, työsuhteen laadussa ja palkkauksessa. Lastenhoitajan tulisi saada Suomessa myöskin vähintään lainmukaista minimipalkkaa, mikä myös on iso erottava tekijä. Toisaalta lastenhoitajan näkökulmasta ja au pairin taskurahaan verrattuna palkkaa voi pitää myös hyvänä.

Being an au pair salary is just... no, being au pair is just like allowance not really a salary so it's quite small but nanny is well-paid. (Kaakkoisaasialainen lastenhoitaja, entinen au pair)

Lastenhoitajille maksetaan tehtyjen työtuntien mukaan ja myös ylityöt korvataan, kun taas au pareille kuuluvat täyshoito ja taskuraha. Juuri ylitöiden korvaus on au pairien tapauksessa usein herättänyt epäselvyyksiä perheen ja au pairin välillä. Toki täytyy huomioida, että myös ulkomaalaisten lastenhoitajien asemaan voi liittyä monia hankalia ja epäoikeudenmukaisia tilanteita.

I came here as a nanny because I am not allowed to be an au pair. I am overaged already. ... But the work is same but just the work hours because I work 9 to 5, usually 9 to 5, so if I have overtime its extra paid. But being au pair you just work 5 to 6 hours a day. (Kaakkoisaasialainen lastenhoitaja, entinen au pair)

Lastenhoitajana työskentelevä saa myös palkkaa kaikesta tekemästään työstä. Hänen lastenhoitajan suhteessaan erityistä oli se, että hän työskenteli monelle eri perheelle ja myös sellaisessa kotitaloudessa jossa ei ole lapsia.

5.5 Sukupuoliroolit ja hoivan jakautuminen

[I]t might be a good experience for later, now I can decide if I want to become a mum or not and how days would look like. (Eva)

Sukupuoliroolit halkovat myös hoivatyön kenttää ja etenkin au parien kokemuksia elämästä perheessä ja hoivaajana. Hochschild ja Ehrenreich (2002) ovat korostaneet, että erityisesti Yhdysvalloissa naisten laaja-alainen työelämään siirtyminen ei ole kuitenkaan lisännyt miesten vastuuta kotitöistä. Tästä syystä kotiapulaisten ja lastenhoitajien palkkaaminen vapauttaa ennen muuta miehet kotityövastuusta, joka naisten työelämään siirtymisen myötä normaalisti jakautuisi heteronormatiivisessa ydinperhemallissa pariskunnan molemmille osapuolille. (Hochschild & Ehrenreich 2002, 8–9.) Toisaalta seuraavassa kommentissa tulee esiin sukupuolten tasa-arvon näkyminen niin puheessa kuin teoissa.

Equality between genders was very very important for them and they were really highly educated. They both cooked and they ironed their own shirts. (Lisa)

Tehtävien sukupuolittuneisuus nousi jossakin määrin esiin. Au parien tehtäviin ei virallisen listauksen mukaan kuulu esimerkiksi auton pesu, yksi au pair kuitenkin ilmoitti pesseensä perheen auton. Mikäli au pair olisi miespuolinen, olisiko autonpesu, ruohonleikkuu tai muut maskuliiniset tehtävät jollakin tapaa luonnollisesti heidän tehtävänsä? Sukupuolittunut kotitalouden piiri ja erilaiset roolit halkovat myös tätä au pair -työtä ja sen sisällä käytäviä neuvotteluja. Eräällä au pair -sivustolla nuori eteläeurooppalainen mies tiedusteli, josko kukaan tietäisi perhettä, joka hänet voisi palkata. Hän kirjoitti kokemuksistaan ja sanoi, että on ollut erittäin vaikeaa löytää perhettä, joka haluaisi palkata miespuolisen au parin.

Toisilla perheen äiti oli kaiken aikaa kotona ja tämä saattoi olla au parin näkökulmasta raskasta. Feministisestä näkökulmasta katseltuna naisten työssäkäynnin mahdollistuminen ei vapautta naisia, vaan ainoastaan siirtää vastuun toiselta naiselta toiselle. Toisin sanoen toiset naiset hoitavat työssäkäyvän naisen tehtävät. Teoreettisessa keskustelussa korostuu naisten työssäkäynnin vaikutus au parien ja muun kotiavun palkkaamisessa. Toisaalta au parin hankkimista saatetaan pitää myös statuskysymyksenä. Kotiäidit myös saattavat haluta helpotusta arkeen pienten lasten kanssa. Joissakin yhteyksissä au parin ottamista suositellaan pääasiassa silloin kun toinen vanhemmista on kotona.

[lähteet] Kaksi haastattelemistani au pareista oli kuitenkin kokenut erittäin ongelmallisena perheen äidin jatkuvan läsnäolon. Toinen heistä oli täyspäiväinen kotiäiti ja toinen teki etätöitä kotona.

She is a narcissist, demanding, unrealistic, spoiled housewife, so she is home all the time. ... She'd ask me to do something and then if she figured I'm not doing it "properly" or fast enough, she'd just come and takeover, without saying anything. ... Since she was constantly around, she was very judgmental and critical of everything you did, from conversation with the [children] not being "teaching them enough" to the cooking not being quick enough. And of course, her being around really diminished any authority that I might have over the kids when she was around. (Anonyymi au pair)

Lisäksi äidin läsnäolo voi vaikuttaa myös siihen, miten au pair tulee toimeen lasten kanssa. Toisen au pairin kokemus kotitöistä suoriutumisesta oli vastaavanlainen. Tällainen suhtautuminen voi kertoa esimerkiksi äidin halusta kontrolloida tehtäviä, joista hän kokee olevansa normaalisti vastuussa.

In the work time it was so terrible with the mum who was really a control freak. I can understand that everybody has their own little things, for example that glasses need to be in certain order. I have lived on my own, so I know that I have some things too. But she for example checked if the water is warm enough when I was doing the dishes. (Anonyymi au pair)

Seuraavassa esimerkissä au pair kertoo, kuinka palkka vaihteli sen mukaan maksoiko hänelle perheen äiti vai isä. Tällainen ruokkii tietenkin harmaata taloutta, mutta kertoo myös jotakin sukupuolten rooleista perheessä. Tässä tapauksessa perheen isä tienasi enemmän kuin äiti, mikä voi vaikuttaa myös siihen, miten äiti ja isä suhtautuvat rahaan ja au pairin tekemään työhön.

Dad paid me quite well actually, like 20 to 50 euros extra. I was paid in cash and if mother paid it was exactly 80 euros [in week]. If father paid it was often 100 euros or 150 euros. (Anonyymi au pair)

Haastattelemillani au pareilla ei ollut erityisemmin kokemusta lastenhoidosta ennen ensimmäiseen au pair -tehtävään hakeutumista. Kokemukseksi määriteltiin, että oli hoidettu nuorempia sisaruksia sekä ystävien ja sukulaisten lapsia. Monilla oli paljon muuta työkokemusta ja osalla oli myös takana aiempia au pair -töitä tai kotiapulaisen työtä vastaavia tehtäviä. Työtehtävien ollessa pääasiassa tutkimuskirjallisuuden määrittelemiä perinteisesti naisten töinä pidettyjä lasten- ja kodinhoidon tehtäviä, ei voida täysin sulkea pois sitä tosiasiaa, että naiset muuttavat feminiinisen kodinhoitotyön perässä, vaikka heidän henkilökohtainen perustelunsa muutolle ei liittyisikään haluun tehdä hoivatyötä. Tämä legitimoit tietyt tehtävät paremmin naisille sopiviksi. Järjestelmä on edelleen feminiininen ja antaa ymmärtää, että kodin- ja lastenhoito on luonnollisesti nuorelle naiselle sopiva tehtävä – huolimatta siitä, ettei näillä nuorilla naisilla ole välttämättä yhtään enempää kokemusta kodin- tai lastenhoidosta kuin paikkoja hakevilla nuorilla miehillä. Au pairin voi katsoa tosin tehneen

työtä joka muistuttaa hänen vanhempiansa taloudessa tekemäänsä työtä, vertaukset pienempien sisarusten, serkkujen vahtimisesta ja kotitöiden tekemisestä kokemusta olivat myös tavallisia.

5.6 Yhteenveto

Suomessa au pairius tuntuu määrittävän usein kulttuurivaihdoksi, mutta todellisuus voi näyttäytyä hyvin pitkälti työntekoon perustuvana. Työntekijäasetelmaan liittyvät epäkohdat ja niiden tarkastelu ovat keskeisimpiä au pairiuteen liittyviä teemoja tutkimuskirjallisuudessa (esim. Busch 2015; Cox 2015b; Hess & Puckhaber 2004). Au pairit tunsivat usein olevansa jollakin tavalla perheenjäsenen asemassa, mutta se tosiasia, että he tekevät perheessä työtä, erotti heidät tästä asetelmasta. Työajat, sopimukset ja palkkaus olivat keskeisiä aiheita au pariien puheessa. Monet korostivat työn organisointiin liittyviä asioita, kuten hankaluuksia erottaa milloin työaika loppuu ja milloin päättyy, ylitöistä ei myöskään ollut perheissä yleensä maksettu korvauksia. Nämä kaikki seikat saivat monet tuntemaan itsensä työntekijöiksi, vaikka olivatkin hakeutuneet ensisijaisesti kulttuurivaihtoon harjoittaakseen kielitaitoaan tai tutustuakseen suomalaiseen kulttuuriin. Kuten olen jo aiemmin korostanut, au pair lankeaa virallisissa määrittelyissä jonnekin työntekijän ja opiskelijan kategorioiden välimaastoon (European Council 1969). Buschin (2015, 60) määrittelyä mukaillen au pairilla ja lastenhoitajalla on vain symbolinen ero. Ero liittyy ennen muuta liikkumisen ja työn tekemisen ehtoihin, mielikuviin ja palkkaukseen. Kuten muutkin ovat havainneet (Anderson 2000; 2006; Cox 2006; Øien 2009) au pairius on ennemmin lastenhoitajan työtä, mutta vain matalammalla palkalla ja tästäkin huolimatta molemmat voidaan edelleen luokitella matalapalkkaisiksi töiksi. Au pariien tapauksessa taskuraha eli toisin sanoen matala palkka on merkittävin tekijä joka erottaa au pariin työntekijästä (Anderson 2007, 256).

Kasvatusvastuun jakautuminen linkittyy niin sukupuolen kuin hoivan globalisaationkin kysymyksiin. Au pariin tehtävät voivat olla lähtökohtaisesti hyvin sukupuolittuneesti jaottuneita, vaikka Suomessa ajatus hoivan ja kotitöiden jakautumisesta pohjautuisikin sukupuolten tasa-arvoon. Kun suurin osa au pareista on edelleen pääsääntöisesti nuoria naisia, on huomattava että ohjelma määrittelee nuorten naisten käytön hoivan paikkaajina luonnolliseksi. Anderson (2000, 23–24) onkin muistuttanut, että kun monissa kehittyvissä maissa lapsityövoiman käyttö kotitalouksissa harjoitetussa työssä on tavallista, on pääasiassa nuoria naisia koskettava au pair -ohjelma legitimoinut nuorten naisten käytön apuna lasten- ja kodinhoidossa monissa länsimaissa. Au pairilta ei edellytetä kokemusta ennen tehtävään ryhtymistä. Tämä johtaa tilanteeseen, jossa hyvin monet nuoret naiset löytävät itsensä hoivaamasta, laittamasta ruokaa ja siivoamasta ammattimaiseen tapaan ilman ohjausta, vaikka heillä ei ole ollut tällaisista tehtävistä juurikaan aiempaa kokemusta. Näin ollen ohjelman rakentuminen

jonkinlaisen nuorten naisten oletetun hoivataidon varaan tuntuu erikoiselta etenkin tasa-arvon nimeen vannovissa Pohjoismaissa. Cox (2006) on tutkinut myös uuden palvelijaluokan syntymistä Iso-Britanniassa. Hän lukee au pairit kuuluvan tähän palvelijajoukkoon muiden kotitaloudessa tehtävien töiden rinnalla. (Cox 2006, 3.) Useissa tutkimuksissa on havaittu, että etenkin Iso-Britanniassa lastenhoitotyön tärkeä lähde ovat juuri au pairit (Anderson 2007; Búriková & Miller 2010, 185; Cox 2006, 3). Isaksen (2010b, 16) korostaa, että au paireilla ei ole oikeutta liittyä työmarkkinajärjestöihin, toisin kuin kotiapulaisilla vaikka heidänkin järjestäytyneisyyteensä on ollut kautta aikain rajoitettua. Tämä tekee au parien asemasta ongelmallisen suhteessa muuhun kotitalouksissa tehtävään työhön. (Isaksen 2010b, 16.)

Stubberud (2015, 133) havaitsi että hänen Norjassa haastattelemansa au pairit saattoivat käyttää työn määrän vähättelyä tai sen toissijaisuutta keinona selittää itsensä pois kotiapulaisen asemasta. Todellisuudessa kuitenkin ”likaiset kotityöt” ulkoistamalla ulkopuoliselle, vanhemmille jää aikaa viettää enemmän laatu-aikaa perheen kanssa (Anderson 2002, 105–106). Monissa yhteyksissä au pair mielletään vastaavaksi kuin perheenjäsen. Perheenjäsen-ajatukselle perustuva käsitys kodissa tapahtuvasta hoiva- ja siivoustyöstä on monilta osin kuitenkin hyvin ongelmallinen. Esimerkiksi rajanvedot vapaa- ja työajan välille ovat hankalia tilanteita joihin au pairit joutuvat. Monet suostuvat työskentelemään pidempiä tunteja, koska tuntevat suhteen perheen olevan hyvä ja häntä kohdellaan kuin perheenjäsentä. Myös työn ollessa pääsääntöisesti melko yksinäistä, monet kotitaloudessa samanaikaisesti työskentelevät ja asuvat työntekijät haluavatkin luoda hyvät suhteet isäntäperheeseen. Onkin syytä pitää mielessä, että työnteko on myös sosiaalinen, eikä vain taloudellinen prosessi. (Anderson 2002, 112–113.) Au pair hankitaan yleensä ennemmin ajan säästämiseksi kuin sen käyttämiseksi johonkin muuhun (Búriková & Miller 2010, 11).

Øien (2009) on korostanut, että vaikka au pairius on etenkin naisten suosima maahanmuuton väylä, on miesten vaikea löytää isäntäperheitä ja tämä pitää yllä sukupuolittuneisuutta. Naisten suosiminen kodin- ja lastenhoitotehtäviin on keskeinen sukupuolittuneisuutta lisäävä tekijä. (Øien (2009, 121.) Edes Pohjoismaissa, joissa sukupuolten tasa-arvolla on pitkät juuret, asia ei ole välttämättä yksiselitteinen. Osa au pareja välittävistä toimistoista määrittelee sivuillaan, että ainoastaan naiset voivat hakeutua au paireiksi. Tällainen järjestely on luonnollisesti miespuolisia hakijoita syrjivä ja pitää yllä käsitystä siitä, että naiset olisivat jollakin tapaa soveltuvampia tehtävään.

Tutkiessaan perheiden jättämiä työpaikkailmoituksia au pareja välittävällä internet-sivustolla Busch (2015) havaitsi, että useimmiten perheet etsivät ennemminkin työntekijää perheeseen sen sijaan että

kyse olisi ollut pääasiassa kulttuuri- tai kielivaihtomahdollisuuden tarjoamisesta ulkomaalaiselle nuorelle. Lisäksi ajatuksena oli usein, että tulevalla au pairilla voisi mielellään olla jo valmiiksi kokemusta au pairina työskentelystä tai lastenhoidosta. Tämä ei myöskään sovellu alkuperäiseen ajatukseen au pariudesta, jossa au pairilla ei tarvitse olla kokemusta ja au pairius on yleensä nähty ainutkertaisena. (Busch 2015, 63.) Myös osalta tähän tutkimukseen haastatelluilta odotettiin työkokemusta ennen au pair -kokemusta. Lisäksi Busch teki havainnon, että välityssivustoilla välitetään au pair -paikkojen lisäksi lastenhoitajien (nanny) ja kotiapulaisten paikkoja (esim. Busch 2015, 61). Vaikken tutkinutkaan suomalaisten perheiden jättämiä ilmoituksia, voi silti pelkäästään selailemalla eri sivustojen ilmoituksia havaita että perheet hakevat mitä ilmeisemmin helpotusta arkeen pienten ja kouluikäisten lasten kanssa.

6 RAJANVETOJA PERHEESSÄ

Tässä luvussa tarkastelen, millaisia ristipaineita rooli perheessä aiheuttaa au paireille ja miten au pairin ja perheen odotukset ovat kohdanneet. Nämä ovat kaikki asioita, jotka omalta osaltaan vaikuttavat au pairin roolin määräytymiseen perheessä. Au paireja Norjassa tutkinut sukupuolentutkija Elisabeth Stubberud (2015) on käyttänyt käsitettä ”affective boundary work” kuvailemaan au parien irrottautumista kotiapulaisen työstä. Tämän he tekevät Stubberudin mukaan muun muassa vähättelemällä työmäärää, vaikka todellisuudessa työ vastaakin hyvin paljon matalapalkattua ja vähän arvostettua kotiapulaisen työtä. Stubberud käyttää analyysinsä pohjana kotiapulaisia tutkineen sosiologi Pei-Chia Lanin (2003, 526) ajatusta rajanvedoista, jolla Lan tarkoittaa strategioita ja käytäntöjä, joilla luodaan ja ylläpidetään sosiaalisia kategorioita yhtäläillä kuin fyysisiä rajoja. (Stubberud 2015, 121–122.)

Yllä lueteltujen teemojen kautta aloin hahmottaa tapoja tehdä erontekoja ja rajanvetoja perheen ja au pairin välille. MacDonald (2010) korostaa, että erityisesti au pairin ja perheen erilaiset odotukset ohjelmalta ovat omiaan luomaan ongelmatilanteita, kun perhe etsii pääasiassa lastenhoitajaa ja au pair sananmukaisesti isäntäperhettä kulttuurivaihdon mahdollistajaksi, ovat ongelmat yleensä todennäköisiä (MacDonald 2010, 52). Valtion suunnalta au paireilla ei ole oikeutta sosiaali- tai työntekijäetuuksiin ja täten au pairit ovat hyvin pitkälti riippuvaisia perheen tuesta. Valtio ei myöskään kontrolloi au parien ja perheiden suhteita kovinkaan tarkasti. (Calleman 2010, 80–81.)

Au pair -työn leimaavin ominaisuus on se, että työn suorittaa aina ulkomaalainen ja työ sijoittuu virallisen työn rajamaille. Au pair -työn sääntelyyn liittyvistä kysymyksistä on tullut kiinnostavia erityisesti siksi, että työn sosiaaliset ulottuvuudet ovat muuttuneet huomattavasti viimeisten kuluneiden vuosikymmenten aikana. Muutoksen ovat aiheuttaneet muun muassa työmarkkinoiden globalisoituminen ja internetissä toimivien au pair -välitystoimistojen kehittyminen. (Calleman 2010, 69.) Mikään sopimus, edes *'European Agreement on 'au pair' Placement'* ei takaa suojelua au paireille, vaikka alkuperäisen sopimuksen ajatuksena oli nimenomaan sen tae suojelusta. Ongelmana au parien kohdalla on erityisesti se, miten au pair määrittellään. Au pairin määrittely lankeaa jonnekin opiskelijan ja työntekijän välille, eikä ole näin ollen lainopillisesti ongelmaton. (Calleman 2010, 90.) Suurimmat eroavaisuudet eri maissa au parien aseman välillä aiheutuvat siitä, miten au pairit määrittellään heidän oleskelulupiaan määrittävien rajoitusten kohdalla. Eroavaisuudet eivät juurikaan näy oikeuksien tai velvollisuuksien kohdalla. Perheitä kohtaan asetetut velvollisuudet sen sijaan vaihtelevat aina kielikurssien tarjoamisen pakollisuudesta siihen pitääkö au pairin palkkaavassa perheessä olla lapsia vai ei. (em. 91.)

6.1 Perheessä asumisen problematiikka

Toiset tunsivat yhteenkuuluvuutta perheeseen enemmän kuin toiset. Merkittävimpiä tekijöitä, jotka herättivät näitä tunteita, olivat perheen au pairille tekemät asumisjärjestelyt ja vaiva jonka he näkivät esimerkiksi tämän erityisruokavalion tai vapaa-ajan eteen. Tässä määrittelyssä materiaaliset seikat, kuten huone, au pairia varten hankittu polkupyörä tai muut harrastusvälineet tai jopa talvivaatteiden hankinta vaikuttavat au pairin tunteisiin jäsenyydestä perheessä.

Sometimes I think really like a member of the family because I have my room there, I have my bike there, because it's like if I was in the family it's not like if I was in the other place and I would go to their place to work, I am in the house. But I know that I am not a member because I know that I have special things to do in the house. And the fact that they pay me, I mean if I would be like a member of the family they wouldn't pay me. (Ellen)

Asumisjärjestelyt voivat monelta osin vaikuttaa myös toisella tapaa au pairin osallisuuteen perheessä, huoneen sijainti talossa voi olla perheen tapa erotella au pair toisaalle. Itsenäisyyttä kaipaavalle au pairille tällainen järjestely voi olla mieluisa ratkaisu, mutta perheelle se voi olla tapa erottaa au pair osittain ydinperheestä.

[A]fter a long time you're tired of spending the whole time with kids, I mean you live with them that's why. (Ida)

...

I wasn't feeling like having any privacy and the kids were always coming in my room and just like looking in my stuff. So I didn't feel like home there... I never unpacked my suitcases. Actually I had only a small place to put clothes and all my stuff. (Zoe)

Henkilökohtainen suhde perheeseen vaikuttaa esimerkiksi siihen, että au pair ei puhu ongelmakohtista suoraan perheelle. Tämä aiheuttaa sen, että au pair jää tilanteeseen, jossa ei tunne oloaan kotoisaksi. Seuraava esimerkki on osoitus siitä, kuinka perheen kanssa eläminen voi osaltaan olla haastavaa, yksityisyyttä rajoittavaa ja samalla läheisyys aiheuttaa sen, ettei au pair nosta ongelmakohtia esiin.

Ines: The house wasn't too big so yeah I don't know. It's like I couldn't really listen to music because the whole house would have to listen the same music because the walls were so thin and things like that. ... [My room] was on the ground level and it was very small, not too small but I just had a bed and I couldn't have a desk. [It was] between the living room and the kitchen.

Hanna: Did you ever tell the family that the room was too small?

Ines: No, I didn't want to tell them that it was too small because it was still ok.

Yksityisyyteen liittyen oma kylpyhuone oli tärkeä monille au pareille. Suomessa ei ole tapana rakentaa kylpyhuoneita makuuhuoneen yhteyteen, joten vain harvalla oli käytössään oma kylpyhuone tai he käyttivät yhteistä kylpyhuonetta lasten kanssa. Yhdessä perheessä perheen vanhemmat olivat itse siirtyneet nukkumaan talon työhuoneeseen ja antoivat au pairille oman makuuhuoneensa, jossa oli oma kylpyhuone suihkulla ja myös sisäänkäynti oli lähellä au pairin huonetta. Huonejärjestelyissä korostuikin oman tilan ja rauhan puute. Ines oli työskennellyt useassa eri perheessä, joten hänellä oli myös vertailukohtia. Yksityisyys ja oma tila nousivat hänen puheessaan tärkeiksi tekijöiksi. Toisaalta lasten läsnäolokaan ei haitannut niin paljon, kun muut tekijät olivat kunnossa.

It was a big house, and there I had my own floor and big bed, it was great. I had my private space. ... It was a big room and I had my own bathroom. And there I had my own floor in the attic. The kids were not allowed to come but sometimes they come which was nice. (Ines)

Huoneen käyttäminen muuhun tarkoitukseen kuin pelkästään au pairin tai kotiapulaisen huoneeksi on osoittautunut muissakin tutkimuksissa au pairin hyvinvointiin negatiivisesti vaikuttavaksi tekijäksi (esim. Búriková 2006; Constable 2002). Eräs au pair oli kokenut häiritsevänä sen, että hänen huoneestaan oli käynti varastoon, jolloin huone ei tuntunut omalta. Toisaalta hän myös viihtyi hyvin perheessä ja he kunnioittivat hänen yksityisyyttään, eikä hän näin ollen kokenut varaston sijaintia kovin isoksi ongelmaksi.

[T]he door to the storage is in my room, so sometimes they ask me to go in my room and go to the storage room. Sometimes it is a bit annoying but they don't do it often so it is ok. (Ellen)

Pahimmassa esille tulleessa tapauksessa au pairilla ei ollut varsinaisesti lainkaan omaa huonetta. Huoneena toimi talon takkahuone, josta oli käynti saunaan ja kylpytiloihin. Näin ollen perhe käytti huonetta myös pukuhuoneena ja ripustivat pyyhkeensä au pairin sängyn viereen. Tämä osoittaa, ettei au pairin tarvitsemaa tilaa kunnioitettu ja perheessä ei selkeästi ymmärretty, miten au pairin asuminen tulisi järjestää.

My room was also the fireplace room. And they were putting also their towels next to my bed. So it didn't feel like my room actually. (Anonyymi au pair)

Tällainen järjestely saa au pairin tuntemaan olonsa alempiarvoiseksi ja etenkin kun työnkuvaan kuului lähinnä siivousta, herättää se kysymyksen siitä, oliko au pairin rooli perheessä todellisuudessa toimia kokopäiväisenä kotiapulaisena. Huoneeseen oli lisäksi sijoitettu isoja kodinkoneita, kuten pakastin ja pyykinpesukone, joka myös vähensi au pairin yksityisyyttä. Huone toimii myös tällöin samanaikaisesti kodinhoituhuoneena.

Monet au pairit kokivat yhteydenpidon omaan perheeseen ja ystäviin tärkeäksi. Erityisen ongelmallista yhteydenpito kotiin oli juuri niille au pareille, joiden yhteyttä perheeseen määritti myös aikaero ja pääsy internetiin Skypea ja sähköpostin käyttämiseksi. Yhdellä au pareista ei ollut pääsyä internetiin, koska koko perhe käytti vain yhtä nettitikkua, jota au parin tuli internetiin päästäkseen joka kerta pyytää erikseen. Tämä rajoitti huomattavasti hänen mahdollisuuttaan pitää yhteyttä perheeseen kotimaassa. Ylirajaisen säännöllisen yhteydenpidon läheisiin on havaittu olevan tärkeä tekijä siirtolaisten arjessa ja suhteiden ylläpidossa kotimaahan (Levitt 2001, 22). Myös toinen au pair koki ristiriitaisena sen, ettei saanut käyttää puhelinta ”työaikana”, koska tässä tapauksessa hän teki työtä noin 12 tuntia päivässä. Ristiriidan muodosti todennäköisesti au parin ja perheen erilainen käsitys siitä, mitä au parin työ on ja lisäksi ongelmana oli aikaero, joka rajoitti yhteydenpidon tiettyihin vuorokaudenaikoihin. Tämäkin esimerkki korostaa toisaalta sitä, ettei au pair ole perheessä kulttuurivaihdon vuoksi, vaan häntä pidetään työntekijänä, jolla on työaika.

I wasn't allowed to have my laptop or cellphone whatsoever while "working". So I travelled across the world, and my only form of communication with my family and friends back home was "banned". (Clara)

Yhteydenpito omaan perheeseen ja ystäviin oli tärkeää ja tämä saattoi olla hankalaa jos perheen vanhemmat esimerkiksi ymmärsivät au parin äidinkieltä. Toisaalta muutamilla oli kokemusta myös perheistä, joissa au pairilla ei ollut yhteistä kieltä lasten eikä vanhempien kanssa.

Parents didn't speak well English and my Finnish wasn't and it still is not so good. Sometimes we couldn't really say what we really wanted to say so it was quite difficult. But still it was nice. (Ines)

Au pairit pääsevät näkemään hyvin läheltä perheen elämää, esimerkiksi ystävyys- ja sukulaisuussuhteiden määrän. Osalle suomalainen perhekulttuuri näyttäytyi hyvin yksityisenä. Seuraava esimerkki on osoitus siitä, kuinka symbioosissa perheen kanssa au pair asuu, vaikka hän ei periaatteessa olekaan perheen virallinen jäsen:

In the two families I have been working for, I don't even know if they have a lot of friends because no one was ever coming to their place and even families didn't see them very often and that is something I am not used to at all because in [my home country] we always see lot of people, our friends or families always came over. That was quite hard at first and even boring not to see anyone except the family. (Ines)

Suomessa maaseudulle au pairiksi päätyneet eivät olleet löytäneet ystäviä ja tämä oli vaikuttanut negatiivisesti sopeutumiseen. Monet haastattelemani au pairit Suomessa korostivat kuinka tyytyväisiä olivat asuinpaikkaansa, mikäli se sijaitsi lähellä keskustaa, toisin kuin esikaupunkialueilla ja lähiöissä

asuvat, jotka valittelivat huonoja ja kalliita yhteyksiä keskustoihin. Myös Búriková ja Miller (2010) huomasivat, että monet au pairit olivat yllättyneet siitä, kuinka pitkästyttävää lähiössä asuminen voi olla. Lontooseen hakeutuneet au pairit olivat odottaneet suurkaupungin sykettä ja vilinää, jota ei löytynyt arkipäivisin Lontoon lähiöistä. (Búriková & Miller 2010, 114.) Vastaavasti Helsingin esikaupunkialueilla ja lähikunnissa asuminen saattoi osoittautua henkisesti haastavaksi.

Most horrible thing was the village where they lived. It was a new neighborhood and everybody went to Helsinki to work. It was interesting to see in the morning when all the cars left from the neighborhood, there was only one road that went away. The only ones who stayed where au pairs if I would have not been the only one and mothers who were on maternal leave and then all the cleaners etc. And everybody else were gone and I thought it was really boring. I couldn't figure out what to do with the children. (Lisa)

Julkinen liikenne tai auto olivat usein keskeiset keinot päästä pois perheen talosta ja tapaamaan ystäviä. Yleensä perhe maksoi au pareille bussikortin, vaikkakin tässäkin oli vaihtelevia käytäntöjä. Joillakin au pareilla oli mahdollisuus käyttää perheen autoa, ongelmaksi muodostui lähinnä polttoaineen ostaminen. Toiset maksoivat itse polttoaineensa, joka lisäsi huomattavasti kustannuksia. Seuraavat esimerkit tuovat esiin auton käyttöön liittyviä ongelmia ja pohdintoja, jotka korostavat jälleen au parien tunnollista suhdetta isäntäperheeseen.

I wouldn't like to use it [mother's car] because I know that if I use it they lose fuel. (Ellen)

...

I was able to borrow the car if I didn't stay over the night. I don't really know why but it was their car and their rule. Of course I didn't drunk when I took the car. ... That's why I slept many times in the city and went back in the morning. Now when I think about that... I also paid the fuel when I took the car. Maybe it was not so good in the end. But I never tried to get more money. (Lisa)

Au pairit tulevat myös hyvin tietoisiksi perheen taloudellisesta tilanteesta, sisäisistä käytännöistä ja raha-asioista, joka osaltaan korostaa au parin jäsenyyttä perheessä.

When I saw their announcement, I thought they are rich as they have a big house. ... Now I don't think that they are so rich because the mother is often careful of what she buy. ... But because the father is a director I think he got a lot of money. (Ellen)

Talous ja raha yhdistivät au pairia ja perhettä. Ruoan hankkiminen tarkoittaa joka päiväistä rahan käyttöä niin vapaa-ajalla kuin perheessäkkin. Ruoan ostaminen ja syöminen olikin yksi vaikeiksi koetuista asioista arjessa. Ruoka voi toimia joko tapana erottaa tai yhdistää. Useammilla au pareilla oli kokemusta kasvissyönnistä ja vaikeudesta elää perheissä joissa muut jäsenet söivät pääasiassa lihaa. Tämä saattoi tarkoittaa rahanmenoa, kun au pair joutui ostamaan omat kasvisruoat. Muutaman kohdalla tämä oli tarkoittanut periaatteista luopumista ja siirtymistä samaan ruokavalioon kuin perhe.

What we have at [my] home [country], is we always have like potatoes or rice and then vegetables and then meat, it's like three separate things. Whereas here the meals that I cook ... have meat inside. You know it's like a sauce with meat and rice. So during the week I often just eat rice, potatoes, and a lot of salad. It's very boring and one of the things I found difficult. I am thinking of starting to eat fish again... (Eva)

Tällaiset päätökset korostavat myös jonkinasteista jäsenyyttä perheessä, kun au pair ajautuu noudattamaan samanlaisia arkisia rutiineja ja ruokailutottumuksia perheen kanssa. Muutamissa perheissä nämä seikat oli kuitenkin huomioitu hyvin. Toisaalta ruokailuun liittyvät hankaluudet voivat kertoa myös siitä, ettei perhe ole valmis näkemään vaivaa au pairin ruokavalion eteen.

I already cooked three meals in a day, like lunch then dinner and snacks and breakfast, and I didn't have any more energy to cook vegetarian meals for myself. Then I just quit and I ate meat. They would have bought vegetarian food for me but I just didn't want to cook more for myself. (Lisa)

Olen tässä luvussa tuonut esiin erilaisia yhteisasumiseen liittyviä seikkoja, jotka voivat olla sekä positiivisia että negatiivisia. Lopulta perheessä asuminen on vain väliaikainen vaihe ja siksi monet varmasti sietävät moniakkin epämiellyttäviä asioita ja haluavat välttää turhia konflikteja. Ines, joka on asunut useammassa perheessä ja asuu nyt yksin, tiivistää asian osuvasti:

At some point living with a family is... I don't know... it's maybe easier or better to live on your own cause... I don't know... it's quite annoying. (Ines)

6.2 Odotusten ristipaineessa

The challenge was to find a family that accepts that I am in the language course during the day. Then I did little bit longer days and it didn't go as was promised. So then I did about 10 hours per day when I was working but I felt it was ok for me even though I know that au pair should work 30 hours. But I got so much free time in the summer that it was ok for me that we changed the hours little bit. It was ok for them but I know that it was not as it should be. (Anonyymi au pair)

Vaikka edeltävässä esimerkissä käy ilmi, että au pair on päässyt kielikurssille erikoisjärjestelyillä, ei kaikilla kuitenkaan ollut mahdollisuutta suorittaa kurssia lainkaan. Suomenkielen oppimisen vuoksi Suomeen muuttaneiden au pariien puheesta välittyi pettymys siitä, etteivät perheet todellisuudessa ymmärtäneet au pairin halua oppia kieltä. Perheet eivät välttämättä maksaneet kielikurssia, vaikka se periaatteessa heille kuuluisikin. Yhden au pairin mukaan perheen äiti myös kieltäytyi puhumasta suomea au pairin kanssa, mikäli ei ollut täysin tyytyväinen tämän työhön. Näin ollen au pairin halua oppia kieltä ja kovaa intoa integroitua Suomeen saatettiin käyttää vallan välineenä.

She was really manipulative, if I didn't do what she wanted she stopped speaking Finnish with me and then she was just talking English with me because she knew that I really wanted to learn Finnish. I think she wanted that I don't learn Finnish. Then she wanted me to teach children [my first language] even though we had agreed that I don't need to teach children [my native language] because it was my main challenge to learn Finnish. (Anonyymi au pair)

Kukaan ei valvo sitä, millaista tai minkä tasoista kielen opetusta au parien ”kulttuurivaihtoon” sisältyy. Maaseudulla tarjolla voi olla kansalaisopiston kielikurssi, kun taas isommissa kaupungeissa voi olla mahdollista opiskella erilaisissa kielikouluissa tai avoimessa yliopistossa tai ammattikorkeakoulun järjestämällä kurssilla, kuten myös yhtäläillä kansalais- tai työväenopistoissa. Useat au pairit olivat myös maksaneet kielikurssinsa itse, vaikka au pairia rekrytoivilla sivustoilla nimenomaan kehoitetaan perhettä maksamaan kielikurssi. Osa au pareista oli ollut erilaisilla ilmaiskursseilla, mikä tarkoittaa, ettei perhe sijoittanut kurssiin lainkaan rahaa, mutta sai silti vastapalvelukseksi lasten- ja kodinhoitoapua au pairilta. Kaikki eivät olleet suorittaneet kielikurssia tai eivät edes halunneet suorittaa sitä. Seuraavassa esimerkissä korostuu, että työajan eikä kielikurssin puolesta voinut puhua oikeastaan lainkaan au pariudesta.

The hours were 8 am (7:30 on Monday and Thursday) until about 7pm, with no breaks between. [I] did not even have the option to take language course. (Clara)

Neljä haastatelluista au pareista oli jäänyt Suomeen au pair ajan jälkeen ja tällä hetkellä työskentelivät tai opiskelivat Suomessa. Yksi joutui lähtemään Suomesta, koska työnsaanti on hankalaa ilman kielitaitoa, jota tämä au pair ei ollut saavuttanut, koska perhe ei ollut maksanut kielikurssia, eikä au pairilla itsellään ollut varaa, sillä hän joutui säästämään lentolippuja varten. Näin ollen kokonainen vuosi, jonka hän antoi au pariudelle, ei tuottanut toivottua tulosta kielen oppimisesta tai pääsystä suomalaisen koulutuksen tai työmarkkinoiden piiriin. Seuraavassa esimerkissä tulee esiin kielenoppimiseen liittyvä tavoitteellisuus.

I wanted to learn Finnish, it was my biggest problem at that time. I thought au pair is my choice because then you speak Finnish all the time during the day. (Lisa)

Au pairille muutto on parhaimmillaan mahdollisuus oppia haluamaansa kieltä ja asettua pidemmäksi ajaksi haluamaansa maahan. Moni tapaamistani au pareista oli hakeutunut Suomeen ja erityisesti suomenkieliseen perheeseen nimenomaan oppiakseen suomen kieltä. Tavoitteena oli oppia kieli ja sen jälkeen hakeutua töihin tai jatko-opiskelemaan Suomeen. Näiden tavoitteiden saavuttaminen saattoi olla syynä au pair -työssä jatkamiselle, kuten tämäkin esimerkki osoittaa, tavoitteiden saavuttamiseksi ja maassa pysymisen mahdollistuminen oli henkilökohtaisten uhrausten arvoista.

In [another Scandinavian country] I had a lot of conflicts because I was so young and I didn't really understand what working means and that they are my employer and so on... So there were a lot of conflicts but I stayed because I had to work for that year, because if you work for one year in [that country], you are allowed to the study benefits and that's why I didn't leave. Maybe I had a bit similar situation in Finland that I got stuck into some situation because I wanted something else. (Lisa)

Au pairiksi lähtemiseen sisältyi useimmilla ajatus kielitaidon kehittämisestä, joka voisi helpottaa hakeutumista työhön tai opiskelemaan Suomeen tai toiseen maahan. Kulttuurivaihdon onnistumisen arvioiminen on kuitenkin haastavaa järjestelmässä, joka on heikosti valvottu.

6.3 Ongelmatilanteet ja yksinäisyys

There was this girl who had like major problems in the family but she didn't know where to go so I think that a lot of people don't know where to go. (Eva)

Useat au pairit raportoivat ystäviensä ongelmista ja samalla olivat kiitollisia, että omassa isäntäperheessä asiat olivat hyvin. Ongelmista puhuminen perheelle ja avun saaminen voi olla au pareille erittäin hankalaa. Yhdysvalloissa au pareja tutkinut MacDonald (2011, 52) havaitsi, että epämääräinen asema voi aiheuttaa sen, että monet au pairit jumiutuvat tekemään pitkää päivää matalalla palkalla.

It took me one month to talk about that to my friend. Because when you're kind of alone, so I was like what am I doing like I cannot go home. So where am I going, what am I doing... (Anonyymi au pair)

Kuten tässä tutkimuksessa, myös Anderson (2000) havaitsi monien au parien puhuvan täysistä työpäivistä, jatkuvasta työskentelystä valmiustilassa ja seksuaalisen häirinnän tapauksista. Au pair -järjestelmä mahdollistaakin hyväksikäytön juuri vähäisen tai olemattoman valvonnan vuoksi. Au pairit myös voivat tuntea olevansa alempiarvoisia kuin muut talossa asuvat perheenjäsenet. Vaikeudet joita Andersonin haastattelemat au pairit olivat kohdanneet, ovat samankaltaisia kuin tässä tutkimuksessa esiin tulleet. Haastateltavat kertoivat ongelmien liittyvän eritoten työtunteihin, velvollisuuksiin ja neuvotteluun suhteista perheen sisällä. Näitä samoja ongelmia ovat kohdanneet myös muulla statuksella kotitalouksissa työskentelevät Andersonin haastattelemat henkilöt. Andersonin haastattelema au pair oli määritellyt asian seuraavasti: ”You are part of the family, but you are low, lower than them.” (Anderson 2000, 23–25.) Anderson (2002) kertoo myös isobritannialaisesta perheestä, jossa tšekkiläisen au parin tehtäväksi jäi kerätä, pestä ja silittää perheen teini-ikäisen tyttären vaatteita, joita tämä jätti pitkiin huoneensa lattiaita vaihdettuaan vaatteita useaan kertaan päivän aikana. Tällaiset tilanteet voivat au parin näkökulmasta näyttää

ennemminkin palvelijan työltä, kuin au pairin toimenkuvulta. (Anderson 2002, 106.) Myös tätä tutkimusta varten haastatellut au pairit kertoivat työnsä koostuvan paljolti tavaroiden keräilystä ja järjestelystä, yksi au pair muotoili asian seuraavasti:

[Y]ou are mostly a slave (nauraa) because you are doing everything that the family doesn't want to do or deal with. (Anonyymi au pair)

Silti Anderson havaitsi, että au parien tarinoissa suurin ero verrattuna hänen haastattelemiinsa kotiapulaisiin oli siinä, että kotiapulaisten kokemuksissa oli suurempi riski joutua fyysisen väkivallan uhriksi, vangituksi tai aliravituksi. Au parien puheesta kuitenkin välittyi ajatus siitä, että kotiinpaluu on useimmiten mahdollinen ongelmien sattuessa, kun taas kotiapulaisten kohdalla näin ei aina ole. (Anderson 2000, 23–25.) Myös tässä tutkimuksessa tuli ilmi, että omiin vanhempiin ja muihin au pair -ystäviin voisi aina olla yhteydessä. Toisaalta au pareilla ei myöskään ollut selkeää käsitystä kenen puoleen heidän tulisi kääntyä, mikäli jotain sattuisi perheessä. Isompien ongelmien sattuessa au pairit ovat kuitenkin valmiita ottamaan yhteyttä poliisiin.

Of course you have your embassy, but it seems that au pairs are not really known in Finland for some reason. Like even when I am saying to a Finnish person that I'm au pair, they are like what are you doing. And even the police didn't know what to do, and I just felt like nobody knew how to help me. (Anonyymi au pair)

Tosin kuten edellä käy ilmi, poliisin apua vaatineessa ongelmatapauksessa apua oli vaikea saada au pair -statuksen vuoksi. Tässä tapauksessa lähetystön puoleen kääntyminen oli ollut hyödyllistä, mutta periaatteessa heidänkin mahdollisuutensa toimia ovat rajalliset. Ongelmatilanteissa au parien onkin syytä varautua siihen, että he ovat melko yksin, ellei yhteistyö perheen kanssa pelaa tai omat tukiverkostot eivät ole riittävät. Lopulta edellä olevassa tapauksessa au pair olisi saanut lakimiehen lähetystön avulla, mutta lopulta hän koki, ettei halunnut viedä kyseessä ollutta juttua eteenpäin, koska uusi isäntäperhe oli ollut sitä mieltä että se olisi voinut käydä liian työlääksi. Vertaistuki tuntui olevan au parien tärkein ratkaisu ongelmatilanteissa. Monet au pairit ovatkin muodostaneet merkittäviä sosiaalisia verkostoja jo ennen Suomeen tuloa ennen muuta Facebookin kautta ja myös perheet ovat voineet antaa toisten au parien yhteystietoja. Ongelmatilanteissa apua haetaan ensisijaisesti toisilta au pareilta. Äärimmäisissä tapauksissa toisten au parien isäntäperheet voivat toimia tukiverkostona ja ovat auttaneet esimerkiksi uuden perheen löytämisessä. Apua on haettu myös Facebookissa au pareille tarkoitetuista ryhmistä, joita ylläpitävät au pairit itse. Toisena tärkeänä avuntarjoajana mainittiin perhe ja ystävät kotimaassa. Lopulta au pair jää kuitenkin ongelminensa Suomessa hyvin yksin, ellei ole millään tavalla verkostoitunut.

There was that friend that helped me and she actually picked me up there and we went to the police but the police they didn't know what to do mostly. ... So in the end they were like talk to your embassy which I did and my embassy talked with the police and finally my embassy told me I could take a lawyer and that it would be free because I don't get a big salary. (Anonyymi au pair)

Tässä tapauksessa au pairilla ei ollut mahdollisuutta palata kotiin nopeasti rahaongelmien vuoksi. Au pairilla ei tavallisesti ole lapsia ja kotiinpaluu mahdollistuu kohtalaisen edullisesti, mikäli au pair päättää lähteä takaisin kotiin kesken vuoden. Siinä tapauksessa että au pair ei pääse edullisesti ja helposti palaamaan kotiin, rinnastuu työskentely Andersonin mukaan kotiapulaisen asemaan. Au pair-järjestelmä on yhtäläillä vahingollinen kuin muutkin kotitalouksissa tehtävän työn muodot, mikäli sen kautta muuttavat ovat jollakin tavalla haavoittuvaisia. Kotitalouksissa tehtävästä työstä tulee monimutkainen ilmiö etenkin silloin, kun sitä tekevät asuvat työnantajansa kotona. (Anderson 2000, 25.) Näin ollen myös au pairit voi nähdä jossakin määrin ongelmallisena ryhmänä, johon liittyy erityiskysymyksiä työsuhteen muodosta ja rajoista. Seuraava kokemus korostaa sekä vertaistuen että keskusteluyhteyden merkitystä:

Then I told her some stuff about the situation that she could maybe improve on for her next au pairs. And she was just really defensive and said it's her family, etc. and that she doesn't trust anyone with her kids so she's always gonna be around. Which is ridiculous. Why would you hire someone that you've never met if you don't trust people with your kids. After speaking with other au pairs, the situation was really just bad. The hours were outrageous compared to other au pairs. (Anonyymi au pair)

Ongelmatilanteissa välitystoimistojen heikko rooli korostuu. Etänä toimivien toimistojen auttamismahdollisuudet ovat rajalliset, kuten seuraava esimerkki osoittaa:

You can contact them and then they can delete the profile of that person but that's all. ... because it's not some agency, it's just like, because it's free, and they don't look after you, so all they can do is that if there is a bad family or bad au pair then you can say to them and then they delete the profile. But then they can use other website after that but not aupairworld anymore. (Zoe)

Seuraava vastaus korostaa sitä, etteivät au pairit ole aivan täysin selvillä minkälainen internetissä toimivien toimistojen rooli on. Useimmat kuitenkin olivat selvillä siitä, että toimistot eivät pysty tekemään kovin paljon ongelmatilanteissa.

Hanna: Do you think there might have been anyone in the aupairworld? Is there anyone who to contact?

Ines: Yeah there is. I think I would have called to them and explained my situation. I don't know if they could do much.

...

Through that website you do everything yourself, there is not someone that helps you, it's not like organization that has people to help you so um... I am not sure if that is an option. Maybe I would look. I know you can report families that have treated you badly, but I am not sure if they provide any help in dramatic situations. (Eva)

Juuri ongelmatilanteissa korostui sopimuksen merkitys, mutta sopimuksen sitovuus on monella tavalla kyseenalainen. Useat au pairit olettivat, että perheet olivat kopioineet sopimus pohjan internetistä. Euroopan ulkopuolelta sopimus on merkityksellinen lähinnä viranomaisia varten, mutta toisaalta sopimus voi luoda myös turvallisuuden tunteen ja antaa kuvan siitä, että asiat tehdään lain puitteissa. Etenkin eurooppalaisille au pairille sopimuksella tuntui olevan korkea symbolinen merkitys, jos ongelmia tulisi, heillä olisi mustaa valkoisella. Toisaalta jo toista kertaa au pairina työskennelleillä ei ollut enää sopimusta, eivätkä he pitäneet sen merkitystä kovin suurena. Vain yksi au pair mainitsi, ettei perhe todennäköisesti maksanut veroja, eikä hänellä ollut myöskään sopimusta perheen kanssa. Sopimuksen epämääräisyys ja siihen kirjoitetut asiat kytkeytyvät myös au pairien palkkaamisen taustalla vaikuttavaan harmaaseen talouteen.

I don't believe that they pay the taxes for having an au pair or anything, because there was no paperwork, etc. at all (not even a contract). (Anonyymi au pair)

...

They didn't write anything about the buscard, because if they write they need to pay more taxes. (Anonyymi au pair)

Eräs au pair mainitsi, että tietää useita au pairreja joiden perheet eivät maksa veroja. Tällaisissa tapauksissa au pair saa joidenkin au pairien mukaan yleensä hieman korkeampaa taskurahaa. Sopimuksen rikkominen, sen tekeminen ja kaikki siihen liittyvät käytännöt vaihtelevat huomattavasti. Jäsenyys perheessä katkeaa, kun au pair -sopimus katkeaa. Seuraava esimerkki on osoitus sopimuksen heikkoudesta ja siitä, että perhe voi lyhyellä varoitusajalla katkaista sopimuksen ja au pair jää silloin tyhjän päälle, ellei hänellä ole varasuunnitelmaa. Monet mainitsivatkin ystävistään, jotka olivat joutuneet pulaan, kun perhe oli yllättäen päättänyt, että ”au pair saa lähteä”.

I had a contract for the whole year, but family decide to move to [another city]. So we brake the contract, because I didn't want to move. ... I decided to stay here with this [another] job and I can survive. (Olivia)

Sopimuksen merkitys ja sen olemassaolo tuntui vaihtelevan paljon. Etenkin toista kertaa työskentelevät mainitsivat, ettei sopimusta enää tehty toisen perheen kanssa, koska he eivät kokeneet sitä tarpeelliseksi. Euroopan ulkopuolelta tuleville sopimus on keskeinen oleskelulupa-asioiden vuoksi. Eräs poliisinkin kanssa asioimaan joutunut au pair kuvaili sopimusta seuraavasti:

It's just worth nothing. It is actually useful to open the bank account. That's the only thing it was useful for. (Zoe)

Toisaalta monet huonojakin kokemuksia kohdanneet au pairit olivat kuitenkin jatkaneet samassa työssä ja ratkaisseet ongelmansa vaihtamalla perhettä. Tämä ei aina ollut hyvä ratkaisu tai ei muuttanut kaikkia asioita paremmaksi, mutta toisaalta mahdollisti heille edelleen Suomessa asumisen.

It was terrible but now it is far away. I am ok. And I am really glad I stayed in Finland. Actually that friend, she has been really helpful. And she just told me if you are leaving now your memories of Finland are only going to be bad. And she was like this is your dream country, are you giving up on your dream and going back with bad memories or are you staying and making good memories. (Anonyymi au pair)

Yksi au paireista nosti esiin sen, että niin monet au pairit lähtevät aiemmin kuin ovat ajatelleet. Tähän hän näkee syyksi sen, etteivät monet au pairit ole osanneet arvioida työmäärää oikein. Lopulta jokaisen au pairin kokemus on myös hyvin objektiivinen ja lähtemiseen voi liittyä monia syitä, jotka eivät suoraan edes linkity työolosuhteisiin. Toisaalta monet olivat yllättyneitä siitä kuinka paljon he olivat yksin ja tällainen yksinäisyys ei varsinaisesti ruoki kulttuurivaihtoa. Ongelmatilanteen eli konfliktin aiheuttivat usein au pariin mukaan huono kohtelu ja kohtuuttomat työtehtävät. Kaksi haastattelemistani au paireista oli jättänyt perheensä ja useammat harkinneet sitä, mutta osa ei ollut lopulta osannut tai uskaltanut lähteä. Joskus lähteminen tai perheen vaihtaminen voi kuitenkin ollaärkevin ratkaisu tilanteen parantamiseksi.

Cause I see so many au pairs leaving so early so I think they underestimated as well, there is this ... girl [other au pair] talking to me "my days are so long and I have to clean so much and the children are not even at home but I am an au pair". I said "what did you expect that the children would be home all day, of course not, they need to go to school". (Eva)

6.4 Yhteenveto

Au pairin asuminen ja arki perheessä muodostuvat ongelmaksi ennen muuta silloin kun kaikki ei mene odotusten ja suunnitelmien mukaan. Au pairin integraatio uuteen maahan pohjautuu hyvin vahvasti perheen tukeen. Kun yhteistyö ei ollut sujunut odotetulla tavalla ja au pairille jää epäselväksi mikä hänen roolinsa perheessä on ovat ongelmat odotettavia. Vähäisen kontrollin vuoksi ohjelman periaatteiden toteutuminen on lähinnä au pairin ja perheen vastuulla. Tässä tutkimuksessa ei tullut esiin etnisyyteen liittyviä erontekoja, mutta on hyvä pitää mielessä, että monet kotiapulaiset kohtaavat rodun perusteella tapahtuvaa syrjintää. Tällainen tiedostamaton tai tiedostettu toiminta voi olla vaikkapa ajatus siitä, että kotiapulainen jollakin tapaa saastuttaisi kodin. Tällainen ajatusmalli voi

johtaa siihen, että kotiapulaisen tulee käyttää esimerkiksi eri astioita kuin muiden perheenjäsenten. (Anderson 2002, 108–109.) Búriková ja Miller (2010, 2) muistuttavat silti, että tilaisuuden salliessa myös au pairit voisivat toimia isäntäperheidensä tavoin ja myös kotiapulaisten ja au pariien puheessa voi olla rasismiin viittaavia piirteitä.

Asumisjärjestelyillä perheet voivat luoda joko yhteenkuuluvuutta tai tehdä erontekoja. Kuten tässäkin tutkimuksessa on käynyt ilmi, myös Búriková (2006, 106) on havainnut, että au pairille saatetaan antaa talon pienin huone, joka sijaitsee mahdollisesti hieman erillään muun perheen käyttämistä tiloista. Huoneet saattavat toimia myös perheen tarpeettomien tavaroiden varastona tai olla muulla tavalla yhteiskäytössä. (Búriková 2006, 106). Esimerkiksi Hongkongissa kotiapulaisilla on vastaavasti raportoitu epämääräisiä asumisjärjestelyjä, jolloin perheen yhteiset tilat tai esimerkiksi kodinhoituhuone tai keittiö voi toimia kotiapulaisen nukkumispaikkana (Constable 2002, 123). Yksityisyys on myös keskeinen seikka, jota au pairit odottavat asumiseltaan. Periaatteessa perheen talosta ei voi koskaan tulla au pairille pysyvää kotia, koska au pairius on tarkoitettu aina vain väliaikaiseksi jaksoksi nuoren elämässä. Vaikka au pairit usein kiintyvät perheen lapsiin hyvinkin vahvasti, voi jokapäiväisessä elämässä lasten jatkuva läsnäolo käydä myös raskaaksi. (Búriková 2006, 110) Tähän tutkimukseen haastatellut au pairit olivat kokeneet vastaavasti, että lasten kanssa vietetyt pitkät päivät olivat lopulta pitkästyttäviäkin.

Haastatteluaineistoni perusteella näyttää kuitenkin siltä, että kaikilla au pareilla ei ole ollut mahdollisuutta kielikurssiin ja näiden järjestämiseen liittyy muutenkin paljon epäkohtia. Myöskään ennakkovaatimus suomen - tai ruotsin kielen osaamisesta ei ollut useinkaan toteutunut, sillä harva au pareista oli opiskellut suomea tai ruotsia ennen Suomeen tuloa. Calleman (2010) kuitenkin korostaa, että kielikurssien järjestäminen on edelleen keskeisessä roolissa au pair -järjestelmässä. Suomessa vaatimuksena on, että au pairiksi hakeva on kiinnostunut suomalaisesta kulttuurista ja haluaa opiskella suomen tai ruotsin kieltä jatkossakin. (Calleman 2010, 80–81.) Näiden vaatimusten toteutumisen seuranta jää lähinnä au pairin vastuulle. Osalle perheet eivät olleet tarjonneet lainkaan mahdollisuutta kurssin suorittamiseen. Toisaalta osalle au pairius oli mahdollistanut heille tärkeän suomen kielen opiskelun ja he kokivat onnistuneensa tavoitteissaan, joita olivat asettaneet au pariudelle. Keskusteluissani au pariien kanssa useimmat huoneeseen ja yhteisasumiseen liittyvät ongelmat olivat juuri yksityisyyteen liittyviä.

Ongelmatilanteisiin joutuneiden au pariien kokemuksista kävi ilmi, että jos au pairilla ei ole takanaan vakaata ja motivoitunutta järjestöä tai oman perheen tukea kotimaassa joutuu hän nojautumaan

lähinnä vertaistuen varaan. Toisten au pariin tuki olikin osoittautunut tärkeäksi ongelmatilanteissa. Asumisessa ja arjessa oli paljon hyvää, monet pitivät perheessä asumisen helppoudesta vieraassa maassa. Toisaalta samalla monet puhuivat myös negatiivisista puolista, kuten vapauden puutteesta ja riippuvuudesta perheestä. Vapaa-ajan ja työajan erottaminen oli myös monille haastavaa asuttaessa talossa, jossa heillä oli määrättyjä työtehtäviä. Myös Búriková (2006, 115) havaitsi, etteivät au parit välttämättä edes halua kiintyä huoneeseensa ja perheeseen, vaan hakeutuvat vapaa-ajalla kaupungille ja viettävät aikaa kahviloissa ja ystävien luona. Osa au pareista viettikin viikonloput tavallisesti ystäviensä luona. Tämän voi tulkita korostavan myös au pariuden väliaikaisuutta.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä tutkielmassa olen tarkastellut ennen muuta sitä, millaisena au pairit näkevät roolinsa suomalaisissa perheissä. Tutkimalla au pariin rooleja perheissä, olen tullut tarkastelleeksi au pareja osana laajempaa globaalia muuttoliikettä ja suomalaista yhteiskuntaa. Tämä asetelma on tarjonnut mahdollisuuden tarkastella au pariin henkilökohtaisia syitä hakeutua Suomeen ja jossakin määrin myös perheiden tarpeita hankkia au pair. Lisäksi olen tarkastellut au pariin päätymistä lastenhoitajiksi au pariuden jälkeen ja verrannut au pariin työnkuvaa lastenhoitajien asemaan suomalaisilla työmarkkinoilla. Vaikka jokaisen au pariin ja lastenhoitajan elämäntilanne ja tarina on yksilöllinen, on niistä silti ollut löydettävissä samankaltaisuuksia, joiden kautta on ollut mahdollista hahmottaa au pariin paikkaa ja tehtäviä suomalaisissa perheissä ja laajemminkin osana globaaleita työmarkkinoita. Alusta alkaen aloin hahmottaa tarinoista yhtäläisyyksiä esimerkiksi tavoissa puhua siirtolaisuudesta, huoneesta, isäntäperheestä, työtehtävistä, vapaa-ajasta, rahasta ja työtunneista sekä suhteesta Suomeen. Näitä teemoja seuraten aloin hahmottaa, miten au pariin tavat puhua näistä asioista erosivat toisistaan. Anderson (2000) havaitsi, että hänen tutkimiansa ulkomaalaisten hoivatyöntekijöiden kokemukset erosivat paljonkin toisistaan. Toisilla ei ollut mistään valittamista ja myös suhteet työnantajaan olivat erinomaiset, toisaalta toisessa ääripäässä oli työntekijöitä, jotka olivat kohdanneet monia vastoinkäymisiä ja kaltoinkohtelua työssään. (Anderson 2000, 6.) Myös osa tähän tutkimukseen haastatelluista au pareista oli kohdannut monia hankaluuksia ja ongelmia, toisilla kokemukset taas olivat hyvin positiivisia.

Au pair on nimikkeenä tarkoittanut alun perin tasa-arvoista ja sanaan on näin ollen liittynyt lähtökohtaisesti tasa-arvon käsite. (Búriková & Miller 2010, 32–33.) Tämänkin tutkimuksen perusteella voi sanoa, ettei tämä tasa-arvoinen asema ole tänä päivänä todellisuutta. Esimerkiksi Ruotsissa au pairit ja ulkomaalaiset lastenhoitajat limittyvät osittain päällekkäisiksi kategorioiksi. Tästä huolimatta au pareja ei suojaa työntekijöille eikä kansalaisille kuuluvat oikeudet. (Platzer 2010, 161.) Suomessa au pair -ohjelma rakentuu Callemanin (2010) mukaan perheenjäsen-periaatteelle, kun taas Ruotsissa lähdetään työntekijäajatukselta. Au pair -sopimusten riittämättömyys työntekijäasetelmaan on kuitenkin ristiriidassa tämän ajatuksen kanssa. Ongelmalliseksi au pariin tilanteen kaikkialla tekee se, että sosiaalijärjestelmä rakentuu pääasiassa työnteon pohjalle, eivätkä au pairit näin ollen asetu tasa-arvoisesti hyvinvointivaltion rakenteisiin. Au pariin oikeuksia sosiaalietuuksiin ei ole kunnolla eritelty yhdenkään Pohjoismaan osalta. (Calleman 2010, 92.) Tämän ongelman nostivat esiin myös tähän tutkimukseen haastatellut au pairit, joilla oli paljon epäselvyyksiä muun muassa oikeudesta sosiaali- ja terveystalviin.

Øien (2009, 16) on esittänyt, että au pairit tulisi huomioida työntekijöinä, sillä se vastaisi paremmin tätä päivää ja mahdollistaisi ohjelman nykyaikaistamisen. Cox (2015b) on korostanut, että kaikissa kansallisissa ja historiallisissa yhteyksissä au pairiutta yhdistää käsitteen epäselvä määrittely ja monitulkintaisuus. Au pairit eivät ole opiskelijoita, työntekijöitä, palvelijoita eivätkä perheenjäseniä. Toisaalta juuri perheenjäsenen verrattavissa oleva asema estää heidän määrittelynsä työntekijöiksi. Lisäksi monet au pairit tekevät raskaitakin kotitaloustöitä, vaikka eivät virallisesti ole kotiapulaisia. Kulttuurivaihtoon perustuva asema on hankala etenkin siksi, että se voi heikentää au pariin työstään saamaa korvausta, lisätä työtunteja epämääräisen työajan määrittelyn vuoksi ja jättää työntekijöille kuuluvien oikeuksien ulkopuolelle. Au pairit tulisikin nähdä osana laajempaa kontekstia, jossa maahanmuuttoa kasvattaa kotitaloustyöntekijöiden lisääntynyt tarve. Tällä hetkellä au pairit erottaa tästä muutosta erityisesti heidän työnsä määrittely kulttuurivaihdoksi ennemmin kuin työksi. (Cox, 2015b, 2.) Kuten tässäkin tutkimuksessa kävi ilmi, au pairit saattavat oleskella maassa opiskelijavaijumuksilla, vaikka eivät ole opiskelijoita, toisaalta heidän oleskelulupansa saattaa määräytyä myös työntekijän aseman perusteella, vaikka he eivät ole varsinaisesti työntekijöitä.

Vaikka monissa maissa on toisistaan eroavat käytännöt au pariin suhteen, silti yhtäläistä kaikille säännöksille on se, että ne jättävät au pairit hyvin epämääräiseen asemaan. Monitulkintainen asema voi altistaa au pairit monenlaiselle riistolle ja hyväksikäytölle. Au pariuden käsittäminen kulttuurivaihdoksi ja työntekijästatuksen kieltäminen muokkaavat au pariin kokemuksia kaikkialla. Tämä epämääräisyys johtaa myös monien au pariin ja isäntäperheiden välisissä suhteissa hämmennykseen ja henkiseen kuormittumiseen. (Cox 2015c, 235.) Perinteinen mielikuva keskiluokkaisista välivuotta viettävistä au pareista jättää pimentoon todellisuuden, jossa tavallisia kokemuksia ovat muun muassa raskas fyysinen työ, alentava kohtelu, eristyneisyys ja köyhyys. Ero au pariin ja kotiapulaisten, kuten lasten- ja kodinhoitajien välillä on usein vähäinen, eikä ero ole helposti määriteltävissä. Au pariutus harvoin eroaa muista kotitalouksissa tehtävistä palkallisista töistä. Tämän lisäksi au pariin oikeuksien toteutumiseksi on tänä päivänä lopulta olemassa vain vähän keinoja. (Cox 2015b, 1.) Øien (2009, 13–14) on esittänyt, että sen sijaan että au pair -ohjelmia alettaisiin ajaa alas, tulisi kiinnittää huomiota ohjelmien kehittämiseen ja tarjota apua ja tukea perheille ja au pareille, jotka kohtaavat ongelmia.

Kuten muissakin tutkimuksissa on osoitettu, au pariin rooli perheessä on hyvin monitulkintainen ja au pariin asemaa, palkkausta ja työoloja määrittelevien ehtojen valvonta on heikkoa. Tämä näyttäytyy au pariin kokemuksissa usein epämääräisyytenä ja epätietoisuutena heille kuuluvista

oikeuksista. Yksityisen eli tässä tapauksessa kodin piirissä tapahtuva työ saa Suomessa samanlaisia piirteitä kuin muissakin maissa, joissa on tutkittu kotitalouksissa työskentelevien oikeuksia ja työoloja. Perheessä asuminen ja vastineeksi tarjottava apu kodin- ja lastenhoidossa tekee au-paireista kotiapulaiseen verrattavia työntekijöitä. Tämä on tullut esiin niin aiemmissa tutkimuksissa (esim. Busch 2015; Cox 2015b; 2015c) kuin tämänkin tutkimuksen aineistossa. Vaikka au-pairien omat käsitykset heidän roolistaan ja asemastaan osoittautuivat hyvin vaihteleviksi, on heidän kotitalouksille tekemänsä työ kuitenkin osoitus työnteon keskeisyydestä ohjelman sisällä. Perheille ohjelma tarjoaa mahdollisuuden hankkia apua lasten- ja kodinhoitoon (Cox 2015b, 1; Stubberud 2015, 133) ja kärjistetyksi voi sanoa, että au-pairin suhde perheeseen muodostuu ensisijaisesti perheen tarpeen pohjalle saada apua arkeen ja lastenhoitoon. Au-pair hyötyy tästä muutosta saamalla majoituksen, ruokaa, mahdollisesti maksetun kielikurssin ja muita etuuksia sekä ennen muuta mahdollisuuden asua Suomessa.

Lastenhoitajien palkoissa tinkiminen on luonut myös harmaan talouden markkinat, joilla esimerkiksi oleskelulupia odottavat paperittomat siirtolaiset saavat helposti kotiapulaisen työtä eri maissa. Paperittomien siirtolaisten tekemä työ tulee työnantajille halvemmaksi kun työ teetetään pimeästi ja verotuksesta sekä sosiaaliturvamaksuista voidaan tinkiä. (Williams & Gavanas 2008, 22.) Toisaalta Williams ja Gavanas (em. 24) havaitsivat että monet työnantajat myös tunsivat ahdistusta siitä, että olivat osallisina tässä niin sanotussa ”valkoisten orjakaupassa” ja sanoivat palkanneensa ennemmin kotiapua kuin au-paireja tai lastenhoitajia. Tässäkin tutkimuksessa kävi ilmi, että au-paireilla teetetään Suomessakin työtä pimeästi. Tällaiset järjestelyt herättävät kysymyksen siitä, mielletäänkö au-pair lähinnä halvaksi lastenhoitajaksi, josta yritetään edelleen tinkiä jättämällä verotkin maksamatta, vai onko ongelmana se, etteivät perheet miellä au-pairin olevan työntekijä.

Kun perheeseen palkataan kotiapua ulkomailta, yleensä lastenhoidon lisäksi osa siivoustyöstä ja ruoanlaitosta ulkoistetaan. Nykyään naisten siirtolaisuus ja työssäkäynti kytkeytyy vahvasti uuden palvelusluokan syntyyn, joka herättää myös Pohjoismaissa uusia kysymyksiä liittyen sukupuolten tasa-arvoon. (Isaksen 2010b, 14.) Myös tässä tutkimuksessa kävi ilmi, että perheissä työskenteli au-pairin lisäksi usein ulkopuolinen siivooja. Työnantajat suosivat ulkomaalaisia työntekijöitä ja kotitaloudessa asuvia kotiapulaisia tai lastenhoitajia, koska tällöin työntekijät eivät ole poissa työstä esimerkiksi lasten sairastelun tai muiden syiden takia (Anderson 2002, 105). Myös Cox (2015b, 6) pitää erikoisena sitä, että maissa joissa muuten harjoitetaan tiukkaa maahanmuuttopolitiikkaa, on kuitenkin kotiapulaisten ja au-pairien muutto suhteellisen vapaata ja vähän valvottua. Myös Stenumin (2010, 26) mukaan on ristiriitaista, että Tanskassa au-pairien määrän lisääntyessä asenteet pakolaisina,

turvapaikanhakijoita ja monia muita siirtolaisryhmiä kohtaan ovat kuitenkin tiukentuneet. Tämän voi ajatella korostavan sitä tosiasiaa, että au pareja pidetään jonakin muuna kuin työperäisinä siirtolaisina (Cox 2015b, 6).

Suomessa hoivatyön globalisaatiosta ja glocalisaatiosta ovat kirjoittaneet myös sosiologit Sirpa Wrede ja Lena Näre (2013). Globaalit hoivatyön kysymykset ovat tulleet osaksi hoivatyön tutkimusta, useiden tutkijoiden keskittyessä tarkastelemaan väestön ikääntymiseen liittyvää muuttoa. Chuang (2013, 273) on esittänyt, että väestön ikääntymisen ja vanhusten kotihoidon lisääntymisen myötä lakeihin ja hoivapalveluihin tehtävien muutosten myötä myös au pair -ohjelma huomioitaisiin kotitaloustyön piiriin kuuluvaksi työksi. Au pariuden tutkiminen osana hoivatyön globalisaatiota tarjoaa siis mahdollisesti Suomessakin mahdollisuuksia parantaa au pair -järjestelmää. Kaikista tärkeintä olisi kuitenkin tarkastella hyvinvointivaltion mallia toteuttaa lastenhoito ja tarkastella sen riittävyttä perheiden lastenhoidon järjestelyissä (vrt. Cox 2015c, 247–248). Ohjelmasta käytävään keskusteluun tulisi osallistaa niin valtiot, au pareja välittävät toimistot, perheet kuin au pairitkin.

Au pareja Yhdysvalloissa tutkinut Chuang (2013) sai selville, että au pariuden asema voi usein olla jopa huonompi kuin muiden kotitaloustyöntekijöiden ja on täten rinnastettavissa kotitaloustyöhön. Yhdysvalloissa au pair tekee viikossa 45 tuntia töitä, eikä useinkaan istu yleiseen mielikuvaan sosioekonomisesti korkeassa asemassa olevasta länsieurooppalaisesta naisesta, joka on kulttuurivaihdossa Yhdysvalloissa. Au pair -järjestelmä erityispiirteineen jättää sen piirissä muuttavat henkilöt lähes täysin näkymättömiin tavalliselta työntekijöiden valvonnalta. Muiden tutkijoiden (Búriková & Miller 2010; Cox 2015b; 2015c) tapaan Chuang kritisoi, että au pareja ei ole kattavasti huomioitu tutkimuskirjallisuudessa, joka on kiinnittänyt kuitenkin huomiota muihin kotitaloustyön aloihin. Chuang muistuttaa, että samanaikaisesti kun monet au pairit tulevat kaltoin kohdelluiksi epävirallisesta asemastaan johtuen, on myös huomioitava että monet au pairit saavat paljon ohjelmasta ja nauttivat ”työstään”. Silti, se ei poista ohjelman ”epävirallisuuteen” liittyviä ongelmia. Esimerkkitapauksena Chuang nostaa chicagolaisen ihmiskauppiaan, joka sai houkutelua itäeurooppalaisia nuoria naisia au pareiksi Yhdysvaltoihin, mutta todellisuudessa pakotti heidät prostituutioon. (Chicago Tribune 26.12.2012). Periaatteessa hyvään perustuva järjestelmä on rakenteellisesti heikko, kun sen piirissä on mahdollista toteuttaa riistäviä käytäntöjä aina orjuuttamisesta alipalkkaukseen. (Chuang 2013, 270–273.) Myös Norjassa on havaittu ihmiskauppaa au pair -ohjelman puitteissa (Løvdal 2015, 143–145). Au pariuden ja kotiapulaisten rekrytointikanavat voivat tarjota ihmiskauppiaille houkuttelevaa ja luotettavalta vaikuttavan väylän tarjota nuorille mahdollisuus lähteä ulkomaille työn perässä. Näiden seikkojen huomioiminen tulevissa

tutkimuksissa on keskeistä. Suomessa sisäasiainministeriön työryhmä on esittänyt, että ”kotitaloustyöhön ja au pair -tehtäviin Suomeen tuleville tarjotaan jo ulkomaanedustustoissa tietoa oikeuksista ja Suomen lainsäädännöstä”. Viranomaisten tulisi kiinnittää huomiota valvontamahdollisuuksiin ja pyrkiä löytämään tehokkaita tapoja ihmiskaupan paljastamiseen ja uhrien tunnistamiseen. Raportissa mainitaan, että Tanskassa ”au pair -järjestöjä arvellaan käytettävän ihmiskauppaajien peiteorganisaatioina”. (Sisäasiainministeriö 2010.) Tällaisen riskin mahdollisuus tulisi huomioida Suomessakin entistä paremmin ja kehittää keinoja uhrien tunnistamiseksi.

Norjassa antropologi Cecilie Øien (2009, 17–18) on raportoinut kehittämissuhteita norjalaisen au pair -ohjelman parantamiseksi. Tämä lista voisi olla sovellettavissa myös Suomessa. Hahmottelen tässä joitakin ehdotuksia suomalaisen ohjelman kehittämiseksi ja au pairien aseman kehittämiseksi Øienin (2009) listasta inspiroituneena. Lisäksi teen huomioita siitä, miten perheiden tulisi suhtautua au paireihin. Keskeistä on, että perheiden ei tulisi käyttää au pairia pääasiallisena lastenhoitajana ja au pairien tulisi saada puolueetonta tietoa järjestelmästä ennen maahan saapumista. Nykyisen mallisessa au pair -järjestelmässä perheiden tulisi myös huolehtia siitä, että au pair pääsee kielikurssille. Au pairin tekemän työmäärän taloudessa ei tule ylittää perheenjäsenten tekemää työmäärää. Jos perhe tarvitsee kokopäiväisen lastenhoitajan, sen ei tulisi hankkia au pairia vaan työsuhteessa työskentelevä lastenhoitaja. Myös maahanmuuttovirasto muistuttaa, ettei au pair saa työskennellä kokopäiväisenä lasten- tai kodinhoitajana (Migri 2015). Anderson (2000) on huomionnut, että tärkein kotitalouksissa työskentelevien hyvinvointia edistävä tekijä olisi ennen muuta työntekijöiden oikeuksien parantaminen ja niiden toteutuminen. Eritoten sukupuolijärjestelmän sisällä olisi tärkeää parantaa kotitalouksissa työtä tekevien naisten arvostusta ja statusta. Tärkeää olisi nimittää au pairius työksi muiden joukossa. (Anderson 2002, 113–114.)

Kuten edellä on jo tullut esiin, globalisaation myötä au pair -järjestelmä on saanut uusia piirteitä, jotka tulisi huomioida tulevaisuudessa au pair -järjestelmän merkitystä ja toimivuutta pohdittaessa. Tämän tutkielman tavoitteena on ollut rakentaa kuva ulkomaalaisista au pair -ilmiöstä Suomessa ja mielestäni olen onnistunut tuomaan esiin uutta tietoa au pair -ilmiöstä. Tutkielman aikana heräsi kuitenkin monia jatkokysymyksiä. Eritoten mielenkiinto heräsi sitä kohtaan lisääkö nuorisotyöttömyys epävirallisia työn muotoja, kuten au pairiutta. Mielenkiintoista olisi tutkia myös ylijärjestelmästä liikkuvuutta kodinhoitotyön perusteella, eli sitä, miten kotiapulaiset, lastenhoitajat ja au pairit liikkuvat näiden työnimikkeiden alla eri maiden välillä. Tällaista liikkuvuutta voisi tutkia myös alueellisesti, esimerkiksi Pohjoismaiden välillä. Ylipäätään au pair -järjestelmästä tarvitaan edelleen tutkimusta, koska nyt tutkimusta on tehty vain tietyillä maantieteellisillä alueilla (Cox 2015c, 248).

Globaalilla tasolla uutena ilmiönä on havaittavissa esimerkiksi Kiinaan suuntautuvien au pair -ohjelmien ilmestyminen monien toimistojen ohjelmiin (esim. Allianssin Nuorisovaihto). Au pair -statuksella muuttoliikettä tapahtuukin molempiin suuntiin, Suomeen ja pois Suomesta. Vaikka Suomesta on lähdetty au paireiksi pitkään, ei suomalaisten au parien kokemuksista ole löydettävissä kattavia tutkimuksia, eli myös tämä Suomesta muualle maailmaan suuntautuva muuttoliike voisi olla tulevaisuudessa hyvä tutkimuskohde, niin historiallisesta kuin nykyaikaisestakin näkökulmasta. Myös tutkimusten tekeminen au pareja, lastenhoitajia, kotiapulaisia tai siivoojia työllistävistä talouksista olisi ensiarvoisen tärkeää, jotta kotitalouksissa tehtävään työhön liittyviin epäkohtiin pystyttäisiin paremmin puuttumaan ja tarjoamaan apua sitä tarvitseville. Ohjelman nurjasta puolesta tiedetään lopulta vähän, koska usein juuri niitä perheitä, jotka kohtelevat au parejaan kaltoin, ei ole tavoitettu haastateltaviksi (Cox 2015c, 248).

LÄHTEET

- Alasuutari, Pertti (2012) *Laadullinen tutkimus 2.0*. Tampere: Vastapaino. Neljäs painos.
- Anderson, Bridget (2000) *Doing the Dirty Work? The Global Politics of Domestic Labour*. London: Zed Books.
- Anderson, Bridget (2002) Just Another Job? The Commodification of Domestic Labour. Teoksessa Barbara Ehrenreich & Arlie Russell Hochschild (toim.) *Global Woman. Nannies, Maids and Sex Workers in the New Economy*. London: Granta Books, 104–114.
- Anderson, Bridget (2007) A Very Private Business. Exploring the Demand for Migrant Domestic Workers. *European Journal of Women's Studies*. 14:3, 247–264.
- Basch, Linda, Glick Schiller, Nina & Blanc, Christina Szanton (1995) *Nations Unbound: Transnational Projects, Postcolonial Predicaments, and Deterritorialized Nation States*. Langhorne, PA: Gordon and Breach.
- Bikova, Mariya (2010) The Snake in the Grass of Gender Equality. Au-pairing in Women-friendly Norway. Teoksessa Lise Widding Isaksen (toim.) *Global Care Work: Gender and Migration in Nordic Societies*. Lund: Nordic Academic Press, 49–68.
- Búriková, Zuzana (2006) The Embarrassment of Co-Presence: Au Pairs and Their Rooms. *Home Cultures*. 3:2, 99–122.
- Búriková, Zuzana & Miller, Daniel (2010) *Au Pair*. Cambridge: Polity Press.
- Busch, Nicole (2015) When Work Doesn't Pay: Outcomes of a Deregulated Childcare Market and Au Pair Policy Vacuum in the UK. Teoksessa Rosie Cox (toim.) *Au Pairs' Lives in Global Context. Sisters or Servants?* Basingstoke: Palgrave Macmillan, 53–69.
- Calleman, Catharina (2010) Cultural Exchange or Cheap Domestic Labour? Constructions of 'au pair' in four Nordic Countries. Teoksessa Lise Widding Isaksen (toim.) *Global Care Work: Gender and Migration in Nordic Societies*. Lund: Nordic Academic Press, 69–96.
- Cerwonka, Allaine & Malkki, Liisa (2007) *Improvising Theory: Process and Temporality in Ethnographic Fieldwork*. Chicago: University of Chicago Press.
- Cerwonka, Allaine (2007) Nervous Conditions: The Stakes in the Interdisciplinary Research. Teoksessa Allaine Cerwonka & Liisa Malkki (2007) *Improvising Theory: Process and Temporality in Ethnographic Fieldwork*. Chicago: University of Chicago Press, 1–40.
- Chuang, Janie A. (2012) The U.S. Au Pair Program: Labor Exploitation and the Myth of Cultural Exchange. *Harvard Journal of Law & Gender*. 36, 269–343.
- Clifford, James ([1988] 2007) On Ethnographic Authority. Teoksessa Antonius C. G. M. Robben and Jeffrey A. Sluka (toim.) *Ethnographic Fieldwork: An Anthropological Reader*. Malden: Blackwell. 476–492.

- Constable, Nicole (2002) Filipina Workers in Hong Kong Homes: Household Rules and Relations. Teoksessa Barbara Ehrenreich & Arlie Russell Hochschild (toim.) *Global Woman. Nannies, Maids and Sex Workers in the New Economy*. London: Granta Books, 115–141.
- Cox, Rosie (2006) *The Servant Problem: Domestic Employment in a Global Economy*. London: I. B. Tauris.
- Cox, Rosie (2007) The Au Pair Body. *European Journal of Women's Studies*. 14:3, 281–296.
- Cox, Rosie (toim.) (2015a) *Au pairs' Lives in Global Context: Sisters or Servants?* Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Cox, Rosie (2015b) Introduction. Teoksessa Rosie Cox (toim.) *Au pairs' Lives in Global Context: Sisters or Servants?* Basingstoke: Palgrave Macmillan, 1–15.
- Cox, Rosie (2015c) Conclusion: When is a Worker Not a Worker? Tackling the Contradictions of Au Pairing. Teoksessa Rosie Cox (toim.) *Au Pairs' Lives in Global Context. Sisters or Servants?* Basingstoke: Palgrave Macmillan, 235–249.
- Davies, Charlotte Aull (2008) *Reflexive Ethnography. A Guide to Researching Selves and Others*. London: Routledge. Toinen painos.
- Ehrenreich, Barbara & Hochschild, Arlie Russell (2002) Introduction. Teoksessa Barbara Ehrenreich & Arlie Russell Hochschild (toim.) *Global Woman. Nannies, Maids and Sex Workers in the New Economy*. London: Granta Books, 1–13.
- Eriksen, Thomas Hylland (2004) *Toista maata? Johdatus antropologiaan*. Suom. Maarit Forde ja Anna-Maria Tapaninen. Helsinki: Gaudeamus.
- Geertz, Clifford (1973) *The Interpretation of Cultures: Selected Essays*. New York: Basic Books.
- Hannerz, Ulf (2004) *Foreign News: Exploring the World of Foreign Correspondents*. Chicago: University of Chicago Press.
- Hess, Sabine & Puckhaber, Annette (2004) Big Sisters are better Domestic Servants?! Comments on the Booming Au Pair Business. *Feminist Review*. 77:1, 65–78.
- Hirvi, Laura & Snellman, Hanna (2012) Introduction: Nine Tales of the Field. Teoksessa Laura Hirvi & Hanna Snellman (toim.) *Where is the Field? The Experience of Migration Viewed through the Prism of Ethnographic Fieldwork*. Helsinki: Finnish Literature Society. 7–20.
- Huttunen, Laura (2002) *Kotona, maanpaossa, matkalla. Kodin merkitykset maahanmuuttajien omaelämäkerroissa*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Huttunen, Laura (2010) Tiheä kontekstointi: haastattelu osana etnografista tutkimusta. Teoksessa Johanna Ruusuvoori, Pirjo Nikander & Matti Hyvärinen (toim.) *Haastattelun analyysi*. Tampere: Vastapaino, 39–63.
- Isaksen, Lise Widding (toim.) (2010a) *Global Care Work: Gender and Migration in Nordic Societies*. Lund: Nordic Academic Press.

- Isaksen, Lise Widding (2010b) Introduction: Global Care Work in Nordic Societies. Teoksessa Lise Widding Isaksen (toim.) *Global Care Work: Gender and Migration in Nordic Societies*. Lund: Nordic Academic Press, 9–22.
- Lan, Pei-Chia (2003) Negotiating Social Boundaries and Private Zones: The Micropolitics of Employing Migrant Domestic Workers. *Social Problems*. 50:4, 525–549.
- Levitt, Peggy (2001) *The Transnational Villagers*. Berkeley: University of California Press.
- Løvdal, Lene (2015) Au Pairs in Norway: Experiences from an Outreach Project. Teoksessa Rosie Cox (toim.) *Au pairs' Lives in Global Context: Sisters or Servants?* Basingstoke: Palgrave Macmillan, 136–151.
- Lutz, Helma (2008) Introduction: Migrant Domestic Workers in Europe. Teoksessa Helma Lutz (toim.) *Migration and Domestic Work: A European Perspective on a Global Theme*. Farnham, England: Ashgate. 1–10.
- Lutz, Helma (2011) *The New Maids: Transnational Women and the Care Economy*. London: Zed.
- Macdonald, Cameron Lynne (2011) *Shadow mothers: Nannies, Au pairs, and the Micropolitics of Mothering*. Berkeley: University of California Press.
- Malinowski, Bronislaw (1922) *Argonauts of the Western Pacific. An Account of Native Enterprise and Adventure in the Archipelagoes of Melanesian New Guinea*. London: Routledge.
- Malkki, Liisa ([2007] 2012) Perinteet ja improvisointi etnografisessa tutkimuksessa. Suom. Anna Rastas. Teoksessa Liisa Malkki: *Kulttuuri, paikka ja muuttoliike*. Toim. Laura Huttunen. Tampere: Vastapaino, 176–208.
- Matyska, Anna (2013) *Transnational families in the making: the Polish Experience of Living between Poland and Finland during and after the Cold War*. Tampere: Tampere University Press.
- Mignon, Duffy (2007) Doing the Dirty Work. Gender, Race, and Reproductive Labor in Historical Perspective. *Gender & Society*. 21:3, 313–336.
- Mellini, Laura & Yodanis, Carrie & Godenzi, Alberto (2007) 'On Par'? The Role of the Au Pair in Switzerland and France. *European Societies*. 9:1, 45–64.
- Øien, Cecilie (2009) *On Equal Terms? An Evaluation of the Norwegian Au Pair Scheme*. Norway: Fafo Report 2009:9. http://www.udi.no/globalassets/global/forskning-fou_i/arbeid-og-opphold/on-equal-terms.pdf (6.4.2015)
- Parreñas, Rhacel Salazar (2001) *Servants of Globalization. Women, Migration, and Domestic Work*. Stanford, California: Stanford University Press.
- Platzer, Ellinor (2010) Care Work and Migration Politics in Sweden. Teoksessa Lise Widding Isaksen (toim.) *Global Care Work: Gender and Migration in Nordic Societies*. Lund: Nordic Academic Press, 159–170.

- Rastas, Anna (2005) Kulttuurit ja erot haastattelutilanteessa. Teoksessa Johanna Ruusuvuori & Liisa Tiittula (toim.) *Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. Tampere: Vastapaino. 78–102.
- Rastas, Anna (2010) Haastatteluaineistojen monet tehtävät etnografisessa tutkimuksessa. Teoksessa Johanna Ruusuvuori, Pirjo Nikander & Matti Hyvärinen (toim.) *Haastattelun analyysi*. Tampere: Vastapaino, 64–89.
- Sassen, Saskia (2002) Global Cities and Survival Circuits. Teoksessa Barbara Ehrenreich & Arlie Russell Hochschild (toim.) *Global Woman. Nannies, Maids and Sex Workers in the New Economy*. London: Granta Books, 254–274.
- Sassen, Saskia (2012) *Cities in a World Economy*. Los Angeles: Sage. Neljäs painos.
- Stenum, Helle (2008) *Au Pairs in Denmark: Cheap Labour or Cultural Exchange*. Copenhagen: FOA. <http://applikationer.foa.dk/publikationer/pjecer/arbejdsmarked/aupairindenmark.pdf> (23.1.2015)
- Stenum, Helle (2010) Au-pair Migration and New Inequalities. The Transnational Production of Corruption. Teoksessa Lise Widding Isaksen (toim.) *Global Care Work: Gender and Migration in Nordic Societies*. Lund: Nordic Academic Press, 23–48.
- Stenum, Helle & Dahl, Hanne Marlene (2011) *Abused Domestic Workers in Europe: The Case of au pairs*. The European Parliament's Committee on Women's Rights. <http://www.europarl.europa.eu/document/activities/cont/201110/20111020ATT29946/20111020ATT29946EN.pdf> (23.1.2015)
- Stubberud, Elisabeth (2015) 'It's Not Much': Affective (Boundary) Work in the Au Pair Scheme. Teoksessa Rosie Cox (toim.) *Au pairs' Lives in Global Context: Sisters or Servants?* Basingstoke: Palgrave MacMillan, 121–135.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2009) *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi. Kuudes painos.
- Vertovec, Steven (2007) New Directions in the Anthropology of Migration and Multiculturalism. *Ethnic and Racial Studies*. 30:6, 961–978.
- Williams, Fiona & Gavanas, Anna (2008) The Intersection of Childcare Regimes and Migration Regimes: A Three-Country Study. Teoksessa Helma Lutz (toim.) *Migration and Domestic Work: A European Perspective on a Global Theme*. Farnham, England: Ashgate, 13–28.
- Wrede, Sirpa (2010) Suomalainen työelämä, globalisaatio ja vieraat työssä. Teoksessa Sirpa Wrede & Camilla Nordberg (toim.) *Vieraita työssä. Työelämän etnistyvä eriarvoisuus*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, 7–31.
- Wrede, Sirpa & Näre, Lena (2013) Globalising Care in the Nordic Countries. An Introduction to the Special Issue. *Nordic Journal of Migration Research*. 3:2, 57–62.

Vuorela, Ulla (2009) Kulttuureja paikantamassa – suomalaisten antropologien kenttätömatkat. Teoksessa Markku Löytönen (toim.) *Suomalaiset tutkimusmatkat*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 370–405.

Yodanis, Carrie & Lauer, Sean R. (2005) Foreign Visitor, Exchange Student, or Family Member? A Study of Au Pair Policies in the United States, United Kingdom, and Australia. *The International Journal of Sociology and Social Policy*. 25:9, 41–64.

Zechner, Minna (2006) Hoivan paikat transnationaalisissa perheissä. Teoksessa Tuomas Martikainen (toim.) *Ylirajainen kulttuuri. Etnisyys Suomessa 2000-luvulla*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 83–103.

Zechner, Minna (2010) Global Care and Finnish Social Policy. Teoksessa Lise Widding Isaksen (toim.) *Global Care Work: Gender and Migration in Nordic Societies*. Lund: Nordic Academic Press, 173–194.

Media-aineistot:

Chicago Tribune (26.12.2012) Convicted pimp sentenced to life in prison.
http://articles.chicagotribune.com/2012-11-26/news/ct-met-human-trafficking-sentence-20121127_1_message-parlors-life-sentence-illegal-immigrants (Haettu 28.4.2015)

Helsingin Uutiset. 31.3.2014. *Suomeen tulee jo satoja au paireja*.
<http://www.helsinginuutiset.fi/artikkeli/287927-suomeen-tulee-jo-satoja-au-paireja> (Haettu 8.2.2015)

MeNaiset ([2008] 2012) Kotiapulainen Filippiineiltä.
http://www.menaiset.fi/artikkeli/ajankohtaista/kotiapulainen_filippiineilta (Haettu 28.4.2015)

Talouselämä. 8.3.2014. *Au pair tuo säpinää*.
<http://www.talouselama.fi/tyoelama/au+pair+tuo+sapinaa/a2236415> (Haettu 8.2.2015)

Taloussanommat (18.10.2014) *Näin Britanniassa: 50 tuntia viikossa 2 euron tuntipalkalla*.
<http://www.taloussanommat.fi/tyomarkkinat/2014/10/18/nain-britanniassa-50-tuntia-viikossa-2-euron-tuntipalkalla/201414495/12> (Haettu 8.2.2015)

The Guardian (18.10.2014) *Au pairs on a pittance: the young women minding kids for £2 an hour*.
<http://www.theguardian.com/money/2014/oct/18/au-pairs-on-a-pittance-young-women-minding-kids> (Haettu 8.2.2015)

Asiakirja-aineistot:

Council of Europe (1969) *European Agreement on Au Pair Placement*. Strasbourg. 24.XI.1969.
<http://conventions.coe.int/treaty/en/Treaties/Html/068.htm>. (Haettu 9.2.2015)

Council of Europe (2010) *European Agreement on Au Pair Placement CETS No.: 068: Chart of Signatures and Ratifications*.
<http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ChercheSig.asp?NT=068&CM=1&DF=&CL=ENG> (Haettu 9.2.2015)

Sisäasiainministeriö (2011) *Ihmiskaupan vastaisen toimintasuunnitelman toimeenpanon arviointi sekä suositukset ihmiskauppaa koskevan lainsäädännön ja toimenpiteiden kehittämiseksi*.

Ihmiskaupan vastaisen toimintasuunnitelman ohjausryhmän loppuraportti. Sisäasiainministeriön julkaisuja 17/2011. <http://www.intermin.fi/julkaisu/172011?docID=24900>

Internet-aineistot ja tilastot:

Etera [Keskinäinen Eläkevakuutusyhtiö] (2015) *Kotitalous työnantajana: Au pairin palkkaaminen.* <http://www.etera.fi/kotitalous/tyonantajana/au-pair> (Haettu 8.2.2015)

Maahanmuuttovirasto (2015a) *Työskentely Suomessa: Au pairin oleskelulupa.* http://www.migri.fi/tyoskentely_suomessa/au_pair (Haettu 30.3.2015)

Maahanmuuttovirasto (2015b) *Työskentely Suomessa: Au Pairin oikeudet.* http://www.migri.fi/tyoskentely_suomessa/au_pair/au_pairin_oikeudet (Haettu 8.2.2015)

Maahanmuuttovirasto (2015c) *Oleskelulupatilastot: Päätökset hakuperusteen mukaan.* http://www.migri.fi/tietoa_virastosta/tilastot/oleskelulupatilastot (Haettu 30.3.2015)

Verohallinto (2015) *Ulkomailta Suomeen tuleva au pair.* [http://www.vero.fi/fi-FI/Henkiloasiakkaat/Ulkomailta_Suomeen/Ulkomailta_Suomeen_tuleva_au_pair\(11949\)](http://www.vero.fi/fi-FI/Henkiloasiakkaat/Ulkomailta_Suomeen/Ulkomailta_Suomeen_tuleva_au_pair(11949)) (Haettu 8.2.2015)

LIITTEET

Liite 1: Lista haastatteluista

Au parien ja lastenhoitajien haastattelut (ajalla 23.8.–20.11.2014):

Haastattelu 1: Eteläeurooppalainen au pair

Haastattelu 2: Pohjoisamerikkalainen au pair

Haastattelu 3: Länsieurooppalainen lastenhoitaja, aiemmin työskennellyt au pairina

Haastattelu 4: Länsieurooppalainen au pair

Haastattelu 5: Pohjoisamerikkalainen au pair (sähköpostihaastattelu)

Haastattelu 6: Länsieurooppalainen au pair

Haastattelu 7: Keskieurooppalainen au pair

Haastattelu 8: Itäeurooppalainen au pair (sähköpostihaastattelu)

Haastattelu 9: Kaakkoisaasialainen lastenhoitaja, aiemmin työskennellyt au pairina

Välitystoimistojen haastattelut:

Haastattelu 1: Välitystoimisto Euromaa (sähköpostihaastattelu)

Haastattelu 2: Välitystoimisto AuPairWorld (sähköpostihaastattelu)